

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

APLINKOS INŽINERIJOS INSTITUTAS

Donata Radžiūnaitė

**LIETUVOS ĮMONIŲ TAIKOMŲ SOCIALINĖS VERSLO
ATSAKOMYBĖS RODIKLIŲ ANALIZĖ NACIONALINĖS APLINKOS
APSAUGOS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO KONTEKSTE**

Magistro darbas

Vadovas

Dr. Visvaldas VARŽINSKAS

KAUNAS, 2015

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

APLINKOS INŽINERIJOS INSTITUTAS

**LIETUVOS ĮMONIŲ TAIKOMŲ SOCIALINĖS VERSLO
ATSAKOMYBĖS RODIKLIŲ ANALIZĖ NACIONALINĖS APLINKOS
APSAUGOS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO KONTEKSTE**

Baigiamasis magistro darbas
Aplinkos apsaugos vadyba ir švaresnė gamyba
Studijų programa 621H17002

Vadovas

(parašas) Dr. Visvaldas VARŽINSKAS

(data)

Recenzentas

(parašas) Dr. Daina Kliaugaitė

(data)

Projektą atliko

(parašas) Donata Radžiūnaitė

(data)

KAUNAS, 2015

Radžiūnaitė, D. Lietuvos įmonių taikomų socialinės verslo atsakomybės rodiklių analizė Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo kontekste. *Magistro laipsnio* baigiamasis projektas / vadovas Dr. Visvaldas VARŽINSKAS; Kauno technologijos universitetas, Cheminės technologijos fakultetas

Kaunas, 2015. 85 p.

SANTRAUKA

2014 m. pabaigoje įsigaliojusios Direktyvos 2014/95/ES, kuria tam tikroms didžiosioms įmonėms ir grupėms išplėsti nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo reikalavimai, kontekste, darbe analizuojamos galimybės suderinti aplinkosauginius įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) rodiklius su Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos (NAAS) tikslais. Magistrinio darbo tikslas – identifikuoti Lietuvai aktualius ĮSA atskaitomybės aplinkosauginius rodiklius, įvertinti šių rodiklių komunikavimo esamą situaciją bei parengti rekomendacijas gerinimui. Atlikta analizė remiasi Pasaulinės atsiskaitymo iniciatyvos (GRI) gairėmis – plačiausiai žinoma ir taikoma ĮSA atskaitingumo metodine medžiaga. Nustatyta, jog GRI 4 rekomenduojami aplinkosauginiai rodikliai yra pakankami stebėti įvairiose NAAS srityse daromą progresą. Įvertinus Lietuvos atsakingo verslo asociacijos (LAVA) narių ĮSA ataskaitas, rasta, jog atskleidžiama žymiai daugiau kokybinės nei kiekybinės aplinkosauginės informacijos. Taip pat labai ribotos kelių periodų duomenų palyginimo galimybės ir vos dvi įmonės paaikškina ataskaitose komunikuojamų aplinkosauginių rodiklių pasirinkimo priežastis. Fokusuotos grupės diskusijos metu nustatyta, jog tarp LAVA narių nėra vieningo supratimo apie Lietuvai aktualias aplinkosaugines problemas. Darbe siūloma ir toliau Lietuvoje populiarinti „Pasaulinio susitarimo“ principų taikymą jį derinant su GRI ĮSA ataskaitų rengimo metodine medžiaga. Taip pat rekomenduojama pritaikius ekologinio trūkumo metodą (būvio ciklo metodas, atstumo iki tikslo grupė) vertinti aplinkosauginius rodiklius komunikuojančių įmonių agreguotą metinį aplinkosauginį poveikį bei agreguotą daromo poveikio metinį pokytį. Tai leistų įvertinti skirtingų aplinkosauginių rodiklių reikšmingumą bei sukurtų prielaidas duomenų palyginamumui tarp įmonių. Kartu atsirastų galimybė apibrėžti aiškius ir paprastus informacijos atskleidimo reikalavimus, palengvinančius atskaitomybę, orientuotą į materialius aplinkosauginius aspektus, bei įgalinančius įmones geriau prisidėti siekiant NAAS įvardytų tikslų. Darbe ekologinio trūkumo metodas yra pritaikomas Lietuvos logistikos įmonės atvejo analizei. Darbo pabaigoje pateikiami siūlymai ateities moksliniams tyrimams.

Radžiūnaitė, D. Analysis of the Corporate Social Responsibility Indicators Used by Lithuanian Enterprises in the Context of the National Environmental Protection Strategy Implementation. Master Thesis / Supervisor Assoc. Prof. Dr. Visvaldas VARŽINSKAS; Kaunas University of Technology, Faculty of Chemical Technology.

Kaunas, 2015. 85 p.

SUMMARY

In the context of the recently adopted Directive 2014/95/ES which made corporate social responsibility (CSR) reporting compulsory for certain large undertakings, the paper analyses the possibilities of adjusting environmental CSR indicators to the new Lithuanian National Environmental Protection Strategy goals. The aim of the Master Thesis is to identify which environmental indicators should be reported by Lithuanian companies, to assess the current reporting situation and to produce recommendations. The analysis has been based on the Global reporting initiative (GRI) guidelines, the most widely used and well known CSR reporting methodology. Also, it has been evaluated that GRI 4 environmental indicators are sufficient to cover the various areas of the National Environmental Strategy. After evaluating CSR reports of the members of the Lithuanian Responsible Business Association (LRBA), it has been concluded that companies report much more qualitative than quantitative information. Also, there are almost no possibilities to compare several periods' data and just 2 companies explain the reasons for reporting on the specific environmental issues. Also the focus group discussion revealed that there is no common understanding of Lithuanian environmental issues among the representatives of the LRMA members. The proposal to continue promoting Global Compact in relation to GRI methodology in Lithuania is made. Moreover, it is advised to apply the ecological scarcity method (life cycle method, distance to target group) and to calculate aggregated annual corporate environmental impact as well as aggregated yearly improvements. This would help to assess the importance of the different environmental indicators and to compare various entities data. Also, this would enable the development of the clear and simple reporting requirements facilitating the disclosure of the most material environmental issues and contribution to the achievements of the goals of the National Environmental Strategy at the same time. The ecological scarcity method is applied to the case study of a Lithuanian logistics company. The Thesis is concluded with the proposals for future studies.

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Cheminės technologijos fakultetas

(Fakultetas)

Donata Radžiūnaitė

(Studento vardas, pavardė)

Aplinkos vadyba ir švaresnė gamyba, 621H17002

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

Baigiamojo projekto „Lietuvos įmonių taikomų socialinės verslo atsakomybės rodiklių analizė Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo kontekste“

AKADEMINIO SAŽINGUMO DEKLARACIJA

20 15 m. birželio 5 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Donatos Radžiūnaitės**, baigiamasis projektas tema „Lietuvos įmonių taikomų socialinės verslo atsakomybės rodiklių analizė Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo kontekste“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

_____
(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

_____
(parašas)

TURINYS

TERMINŲ PAAIŠKINIMŲ SĄRAŠAS	8
LENTELIŲ SĄRAŠAS	9
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	10
IŽANGA	11
1. LITERATŪROS APŽVALGA.....	14
1.1 Darnus vystymasis ir ĮSA	14
1.2 ĮSA Lietuvoje	17
1.3 ĮSA atskaitomybė	19
1.3.1 Standartizavimas	21
1.3.2 Auditas	23
1.3.3 ĮSA atskaitomybė Lietuvoje	25
1.4 Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija	27
1.5 GRI 4	33
1.6 Verslo priimamų sprendimų poveikio eko sistemoms vertinimas.....	37
2. METODOLOGIJA	40
2.1 Lyginamoji analizė	41
2.2 Fokusuotos grupės diskusija.....	42
2.3 Ekologinio trūkumo metodas.....	43
3. TYRIMAS.....	46
3.1 GRI 4 aplinkosauginių rodiklių tinkamumas ir pakankamumas Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos kontekste	46
3.2 LAVA narių socialinės atsakomybės ataskaitose komunikuojamų aplinkosauginių rodiklių aktualumas ir tinkamumas.....	55
3.3 Fokusuotos grupės diskusija.....	60

3.4 Lietuvoje veikiančios logistikos įmonės aplinkosauginio poveikio vertinimas ekologinio trūkumo metodu	62
IŠVADOS	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS	68
PRIEDAI.....	74
1 Priedas: ES įmonės, kuriai taikomi Direktyvos 2013/34/ES reikalavimai, charakteristika.....	74
2 Priedas: Fokusuotos grupės tyrimo detalūs rezultatai.....	75
3 Priedas: GRI 4 Aplinkosauginių indikatorių vertimas.....	78
4 Priedas: LAVA nariai	85

TERMINŲ PAAIŠKINIMŲ SĄRAŠAS

Įmonių socialinė atsakomybė (ISA) – „(...) įmonės atsakomybė už jos poveikį aplinkai ir visuomenei. Įmonės kartu su visuomeniniais ir valstybinio sektoriaus partneriais ieško novatoriškų sisteminių socialinių, aplinkosaugos ir platesnių ekonominės gerovės problemų sprendimų.”(Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2014)

Socialinė atskaitomybė – informacijos apie organizacijos aplinkai, visuomenei ir ekonomikai daromą poveikį atskleidimas. Šio proceso metu abstrakti darnaus vystymosi sąvoka yra sukonkretinama ir perkeliama į organizacijos veiklą ir strategiją. (Global Reporting Initiative, 2013)

ES – Europos Sąjunga

NAVIT – Nacionalinis atsakingo verslo įmonių tinklas

LAVA – Lietuvos atsakingo verslo asociacija

GRI – Pasaulinė atsiskaitymo iniciatyva (*angl.* Global Reporting Initiative)

NAAS – Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 Lentelė. Prioritetinės NAAS sritys (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Seimas, 2015)	29
2 Lentelė. ĮSA ataskaitų rengimo principai, GRI 4 (sudaryta pagal Global Reporting Initiative, 2013)	34
3 Lentelė. GRI 4 aplinkosauginių rodiklių ir konkrečių NAAS sričių atitikimas (pagal politikos įgyvendinimo kryptis)	46
4 Lentelė. LAVA narių ataskaitose komunikuojami GRI 4 aplinkosauginiai rodikliai	57
5 Lentelė. Fokusuotos grupės diskusijos dalyviai	60
6 Lentelė. Logistikos įmonės aplinkosauginis poveikis eko taškais.....	63

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 Pav. Literatūros apžvalgoje nagrinėtos temos ir jų reikšmė darbo rezultatui 14

2 Pav. Aplinkosaugos aspekto reikšmė darnaus vystymosi kontekste (Pušinaitė R., 2013) 15

3 Pav. Prioritetinės NAAS sritys (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Seimas, 2015) 28

4 Pav. Sektorių pasiskirstymas pagal jų įtaką klimato kaitai ir klimato kaitos valdymo politikos formavimui (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Seimas, 2012)..... 32

5 Pav. Materialių aspektų ir ribų nustatymas (pagal Global Reporting Initiative, 2013) 36

6 Pav. Poveikio eko sistemoms vertinimo įrankiai, kurių tinkamumas bei suderinamumas neaiškūs (Business for Social Responsibility, 2015) 38

7 Pav. Mokslinio tyrimo eiga..... 40

8 Pav. GRI 4 aplinkosauginių rodiklių ir NAAS sričių atitikimas 55

9 Pav. Viešai prieinama LAVA narių ĮSA aplinkosauginė informacija..... 56

10 Pav. LAVA narių ĮSA ataskaitų naujumas 56

11 Pav. LAVA narių komunikuojamos kiekybinės aplinkosauginės informacijos ir NAAS sričių atitikimas 59

12 Pav. LAVA narių komunikuojamos kokybinės aplinkosauginės informacijos ir NAAS sričių atitikimas 59

13 Pav. Prioritetinių aplinkos apsaugos sričių svarba..... 61

14 Pav. Aplinkosauginis poveikis 2014 (UBP) 62

15 Pav. Aplinkosauginio poveikio pokytis 2013 - 2014 (UBP, 1000) 62

IŽANGA

Įmonių socialinė atsakomybė (ISA) – visame pasaulyje ir Lietuvoje plintanti koncepcija ir vadybos priemonė, padedanti verslui bei kitoms organizacijoms prisidėti siekiant darnaus vystymosi tikslų. Į įmonės veiklą integravus ISA praktiką sukuriama prielaidos kompleksiniams sprendimams, suderinantiems ekonominę plėtrą su socialiniu bei aplinkosauginiu poveikiu. ISA reikšmė ir praktinis poveikis aplinkosaugos valdymui, darbo sąlygų gerinimui, žmogaus teisių užtikrinimui bei korupcijos prevencijai yra nagrinėtas įvairiose srityse dirbančių mokslininkų (Vallentin S., Murillo D, 2011).

Šiame darbe gilinamasi į socialinės atsakomybės ataskaitas (arba socialinę atskaitomybę). Tinkamai parengtose ISA ataskaitose atskleidžiamas vykdomos veiklos poveikis (teigiamas ir neigiamas) aplinkai, visuomenei ir ekonomikai. Pagrindinė ataskaitos nauda – sukonkretinama šiaip sunkiai apibrėžiama darnaus vystymosi sąvoka, drauge sukuriant galimybę matavimams bei pasiekto progreso stebėjimui. Visa tai prie darnaus vystymosi norinčioms prisidėti organizacijoms leidžia pamatuotai modifikuoti vykdomas veiklas ir strategiją. (GRI, 2013)

Socialinę atskaitomybę pasaulyje nagrinėjančiuose moksliniuose straipsniuose didelis dėmesys buvo skiriamas kokybinei informacijai, tuo tarpu ataskaitose naudojami kiekybiniai rodikliai nagrinėti palyginus nedaug. (Roca L. C., Searcy C., 2012). Seiliūtė (2013) identifikuoja sisteminių tyrimų trūkumą, analizuojančių ISA principų įtvirtinimo ir įgyvendinimo plėtros priemonių ir įrankių poveikio kryptį, mastą ir efektyvumo potencialą.

Nors Lietuvoje ISA praktika populiarinama daugiau nei 10 metų, mokslininkų nuomone, ISA atskaitomybė nėra pakankamai išvystyta. ISA pasirenkančios įmonės dažnai neturi aiškios ISA atskaitomybės politikos, strategijos ir tikisi greitai apčiuopiamų rezultatų (Juščius V., Griauslytė J., 2014). Galima teigti, jog visa ISA atskaitomybė Lietuvoje šiuo metu vykdoma savanoriškai, tačiau nuo 2017 m. daliai viešojo intereso įmonių ši situacija keisis. 2014 m. pabaigoje įsigaliojo Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2014/95/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo. Valstybės narės turi užtikrinti, kad direktyva į šalių teisinę bazę būtų perkelta iki 2016m. gruodžio 6 d. bei užtikrinti tinkamą direktyvos nuostatų įgyvendinimą. Ši direktyva parengta siekiant padidinti ES atskleidžiamos nefinansinės informacijos nuoseklumą ir palyginamumą (GRI, n.d.). Nors paliečiamas visai nedidelis įmonių skaičius, o ataskaitų forma nėra tiksliai apibrėžta bei nėra nustatyti griežti reikalavimai rodikliams, direktyva

laikoma indikacija, jog ateityje reikalavimai įmonių socialinei atskaitomybei griežtės. Drauge, tai kaip valstybės narės direktyvos reikalavimus perkels į šalies teisinę bazę, gali ženkliai prisidėti prie įmonių socialinės atsakomybės (ISA) praktikos konkrečioje šalyje raidos.

Atsižvelgiant į įvyksiantį dalinį ISA praktikos standartizavimą bei ribotą mokslinių tyrimų šioje srityje skaičių, darbe analizuojama ISA atskaitomybės aplinkosauginė kryptis Lietuvoje. Konkrečiai, susitelkiama į socialinės atskaitomybės aplinkosauginius rodiklius bei jų atitikimą 2015 m. patvirtintoje Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje identifikuotoms politikos įgyvendinimo kryptims. Rodikliai – aktuali atskaitomybės sritis, nes tinkamų rodiklių pasirinkimas, konkrečių tikslų jiems nustatymas ir nuolatinis gerinimas yra prielaidos, įgalinančios įmonių indėlį į darnų vystymąsi. Tuo tarpu 2014 m. duomenimis (A. Alijošiūtė), daugiau nei 1 rodiklį ISA ataskaitoje komunikavo vos 23% Jungtinių tautų „Pasaulinio susitarimo“ tinklui priklausančių Lietuvos įmonių, o rodiklių pokyčius pamečiui stebėjo ir komunikavo – vos 26%.

Tikėtina riboto informacijos atskleidimo priežastis – nepakankamas ataskaitas rengiančių įmonių aplinkosauginių problemų ir jų svarbos supratimas. Pavyzdžiui, Lietuvos smulkių ir vidutinių įmonių vadovai mano, jog diegiant socialinės atsakomybės nuostatas įmonių veikloje, visų pirma dėmesys turėtų būti skiriamas darbuotojų ir klientų lūkesčiams, o ne visuomenės ar aplinkosaugos reikalavimams (Gineitienė ir Žiogelytė 2010). Tuo tarpu Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje teigiama, jog „dėl nepakankamo visuomenės informuotumo apie kaupiamąjį žmogaus veiklos poveikį ekosistemoms, nesugadintų ekosistemų teikiamą naudą ir būsimų praradimų kainą, visuomenėje nepakankamai vertinama biologinė įvairovė“ (2015).

Darbo tikslas – identifikuoti Lietuvai aktualius ISA atskaitomybės aplinkosauginius rodiklius, įvertinti šių rodiklių komunikavimo esamą situaciją bei parengti rekomendacijas gerinimui.

Darbo uždaviniai:

1. Atlikti literatūros analizę, įvertinant ISA ir ISA atskaitomybės kontekstą ir tendencijas, o taip pat egzistuojančias šios srities metodines priemones;
2. Apžvelgti aplinkosauginę situaciją Lietuvoje bei įvertinti galimybes įmonių komunikuojamus aplinkosauginius rodiklius susieti su realaus poveikio aplinkai mažinimu;
3. Įvertinti GRI 4 aplinkosauginių rodiklių tinkamumą ir pakankamumą ISA atskaitomybei Lietuvoje atsižvelgiant į Nacionalinę aplinkos apsaugos strategiją (NAAS);
4. Išanalizuoti Lietuvos atsakingo verslo asociacijos (LAVA) narių komunikuojamus aplinkosauginius rodiklius bei įvertinti jų atitiktį GRI 4 ir NAAS;

5. Įvertinti LAVA narių žinias apie Lietuvai aktualias aplinkosaugines problemas bei jų taikomą ataskaitų aplinkosauginės dalies turinio nustatymo praktiką;
6. Atliekant Lietuvoje veikiančios įmonės atvejo analizę, pritaikyti ekologinio trūkumo metodą, leidžiantį įmonėms geriau suvokti aplinkai daromą poveikį bei šį poveikį susiejantį su nacionaliniais aplinkosauginiais tikslais;
7. Apibendrinti mokslinio tyrimo rezultatus ir parengti rekomendacijas.

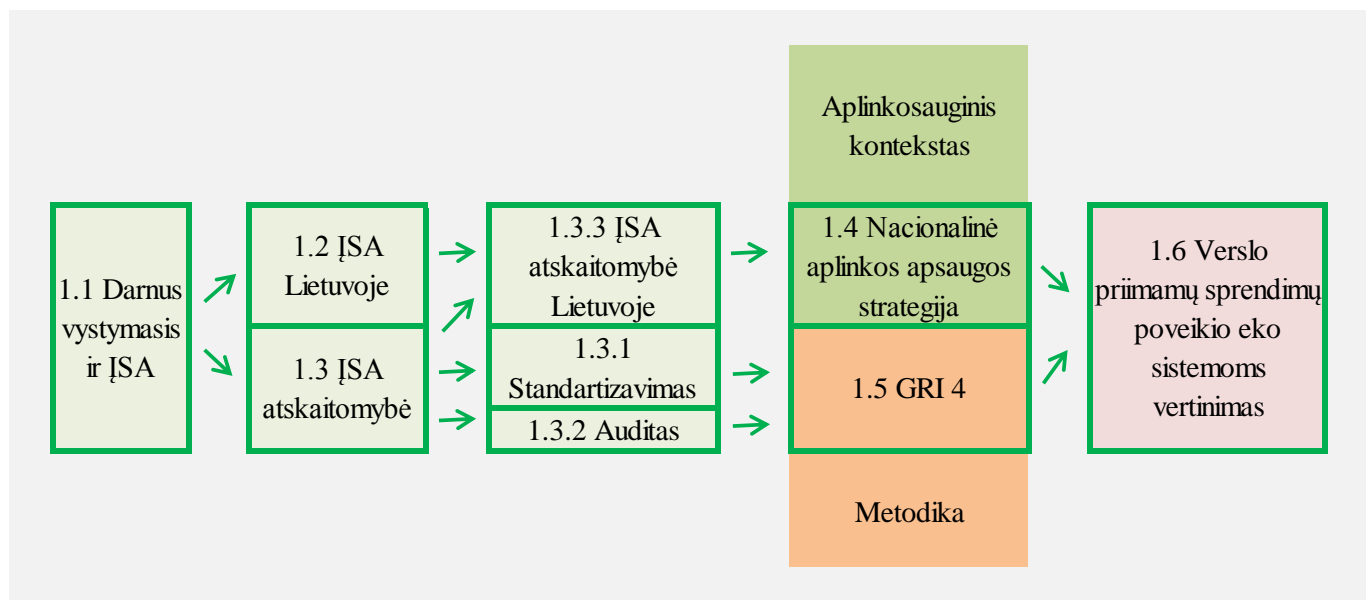
Darbo aktualumas / mokslinis naujumas:

- 1 Tinkamai komunikavimui pasirinkti aplinkosauginiai rodikliai sudaro prielaidas valdyti ir mažinti įmonių daromą neigiamą poveikį aplinkai. Šio darbo rezultatas Lietuvoje veikiančioms įmonėms padės pasirinkti aplinkosauginius rodiklius, leidžiančius prisidėti prie Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo.
- 2 Plečiama ribota kiekybinių ĮSA atskaitomybės mokslinių tyrimų bazė.
- 3 Darbo išvalgos bus aktualios perkeliant Direktyvos 2013/34/ES nuostatas (susijusias su aplinkosauginės informacijos atskleidimu) į Lietuvos teisinę bazę.
- 4 Darbe pritaikyta nauja metodika, leidžianti susieti įmonės ĮSA atskaitomybės aplinkosauginius rodiklius su aplinkai daromu poveikiu (ekologinio trūkumo metodas) ir Nacionaliniais aplinkos apsaugos tikslais.

Vilutytė (2013) savo darbe atkreipia dėmesį į tai, jog tiksliau būtų naudoti ne terminą ĮSA („įmonių socialinė atsakomybė“), o OSA („organizacijų socialinė atsakomybė“). Šiame darbe pasirinkta naudoti terminą ĮSA dėl jo žinomumo verslo tarpe. Nepaisant pasirinkto termino, tyrimo išvalgos gali būti naudojamos ir nevyriausybinių bei valstybinių sektoriaus atstovų.

1. LITERATŪROS APŽVALGA

Siekiant magistriniame darbe išsikelti tikslo bei atsižvelgiant į nagrinėjamos problemos įvairiapusiškumą, buvo atlikta plati literatūros apžvalga. 1 paveiksle parodytos sąsajos tarp nagrinėtų temų. Visų pirma bendrai apžvelgta darnaus vystymosi tema bei jos sąsaja su įmonių socialine atsakomybe (ĮSA). Vėliau apžvelgta ĮSA situacija Lietuvoje bei pristatyta ĮSA atskaitomybės koncepcija, detaliam nagrinėjant pateikiamos informacijos palyginamumo (standartizavimas), patikimumo (auditas) bei vietinio konteksto (situacija Lietuvoje) temas. Taip pat pristatytas šalies aplinkosauginis kontekstas (Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija) bei pasirinkta metodinė priemonė (GRI 4) ir šio pasirinkimo priežastys. Galiausiai, apžvelgtas poveikio eko sistemoms vertinimas ir egzistuojančios galimybės ĮSA atskaitomybės kontekste.

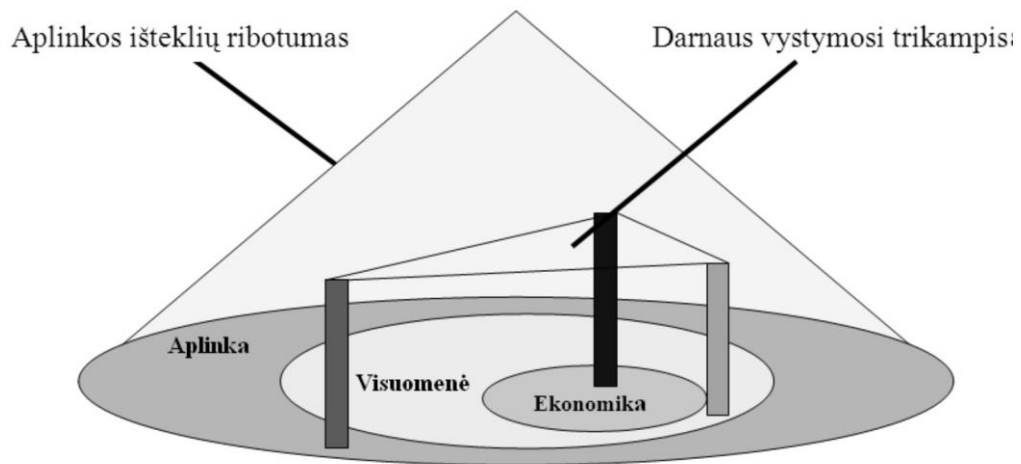
1 Pav. Literatūros apžvalgoje nagrinėtos temos ir jų reikšmė darbo rezultatui

1.1 Darnus vystymasis ir ĮSA

1992 metais pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire darnus vystymasis įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija, kuria siekiama užtikrinti dabartinės bei ateities kartų vystymosi ir aplinkosauginius poreikius (United Nations, 1992). Šios koncepcijos pagrindą sudaro 3

lygiaverčiai komponentai – aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis (LR Aplinkos ministerija, 2012), kitaip vadinamas „trijų kryptių principas“ (angl. tripple bottom line).

Į darnų vystymąsi kitu kampu pasižiūrėjusio V. Mauerhofer mintis savo darbe atskleidžia Pušinaitė (2013). Teigiama, jog trys kryptys, kurias svarbu subalansuoti, nėra lygiavertės. Ekonominis aspektas yra vaizduojamas, kaip socialinio (visuomenės) aspekto dalis, o jie abu yra integruoti į aplinkosauginį aspektą. Taip parodoma, jog nuo aplinkos išteklių pakankamumo priklauso, ar galės egzistuoti kitos dvi dimensijos, o drauge, ar darnus vystymasis bus įmanomas. Šis požiūris skatina papildomai susimąstyti apie aplinkosaugos aspekto reikšmę darnaus vystymosi kontekste.

2 Pav. Aplinkosaugos aspekto reikšmė darnaus vystymosi kontekste (Pušinaitė R., 2013)

Būtina prielaida verslui klestėti ilguoju laikotarpiu – tinkama aplinkosauginė bei socialinė situacija veiklos vykdymo bei produktų ar paslaugų platinimo vietose. Pastebima, jog tą suprasdamos įmonės sąmoningai tiesiogiai ir netiesiogiai siekia prisidėti prie darnaus vystymosi, formuodamos atitinkamą politiką, procedūras bei įrankius, viršijančius egzistuojančių teisės normų reikalavimus. Įmonių pasirenkamos priemonės apima būvio ciklo analizę, išplėstinę gamintojo atsakomybę, įvairias aplinkosaugos vadybos sistemas, įmonės socialinę atsakomybę (ĮSA) bei susijusią atskaitomybę. (Lozano R., Huisingh D., 2011). Teigiama, jog prie ĮSA aktualumo verslui augimo ženkliai prisidėjo privataus sektoriaus ekonominės galios stiprėjimas, globalizacija bei nuolatinis verslo, valdžios institucijų ir piliečių bendravimas (Goldberg S. R., Gist A. K., Lindquist S. C., 2011).

Kitokį požiūrį pristato Vogel (2010) teigdamas, jog daugeliui tarptautinių įmonių ĮSA (angl. Corporate Social Responsibility) yra visai kitų trijų žodžių trumpinys – „krizė“, „skandalas“, „reakcija“ (angl. Crisis Scandal Response). Autorius teigia, kad nors ir nėra pakankamų įrodymų, jog dėl nepakankamai atsakingos veiklos sulaukiama visuomenės kritika gali sumažinti įmonių vertę, tačiau įmonės mėgsta visuomenės pritarimą ir vengia nepalankios su jomis susijusios informacijos žiniasklaidoje. Anot autoriaus, tai yra pakankama priežastis imtis įgyvendinti socialiai atsakingą veiklą.

Tai jog su įmonių veikla susiję skandalai prisidėjo prie pasaulio mastu išaugusio poreikio įmonių veiklos skaidrumui ir atskaitingumui bei pasikeitusių lūkesčių vadovų elgsenai savo darbe mini ir Goldberg, Gist ir Lindquist (2011). Papildoma ĮSA plitimo priežastis yra vadinamasis „bandos efektas“, skatinantis įmones perimti daugelį vadybos praktikų. Teigiama, kad pramonės šakos lyderiui prisijungus prie tam tikros savanoriškos iniciatyvos, likusios įmonės sektoriuje dažnai paseka lyderiaujančios įmonės pavyzdžiu. Ši dinamika pastebima ir tarp skirtingų pramonės šakų (Vogel, 2010).

Nepaisant ĮSA plitimo priežasčių, tinkamai taikant – tai naudinga metodika, leidžianti surasti kompleksinius sprendimus, subalansuojančius verslo ekonominę plėtrą su socialiniu bei aplinkosauginiu poveikiu. Taigi ĮSA – kompleksinis klausimas, apimantis skirtingas įmonės veiklos sritis, o taip pat ir veikimą už įmonės ribų. Galima sakyti, kad ĮSA apima viską, kas aktualu šiandienos žmogui, ir atitinka įmonių galimybes veikti bei jų turimus išteklius (žmogiškuosius ir finansinius). Konceptijos sudėtingumą patvirtina ir tai, jog ĮSA neturi vieningo apibrėžimo (Zhao Z-Y, Zhao X-J, Davidson K., *et al.*, 2012; Seiliūtė, 2013).

ĮSA, kaip vadybos priemonės, naudingumą siekiant subalansuoto augimo įvertino ir valdžios institucijos. Europos parlamento nuomone (Baldassarre, 2012), verslui prisiėmus atsakomybę už aplinką ir visuomenę, laimi visos pusės bei sustiprėja ekonominei sėkmei būtinas pasitikėjimas. Taip pat teigiama, jog savanoriška iniciatyva laikomai ĮSA nustačius teisinius reikalavimus, galėtų būti neigiamai paveiktas įmonių įgyvendinamos ĮSA praktikos mastas. Nepaisant šio teiginio, parlamentas svarsto tam tikros teisinės bazės reikalingumą. Atkreipiamas dėmesys, jog kuriant su ĮSA susijusią teisinę bazę yra labai svarbu išlaikyti tinkamą balansą tarp ĮSA atskaitomybės lankstumo (atsižvelgiant į pačios koncepcijos bei verslo pasirinktos ĮSA politikos įvairiapusiškumą) bei palyginamumo užtikrinimo, aktualaus investuotojams bei kitiems suinteresuotiesiems. Taip pat akcentuojamas poreikis teisinę bazę kurti atitinkant tarptautinių standartų normas. Tai leistų išvengti skirtingo ĮSA interpretavimo atskirų šalių mastu bei su tuo susijusio galimo rinkos iškraipymo. Tačiau nepaisant egzistuojančio poreikio lyginti skirtingų įmonių ne finansinius rezultatus, Europos parlamentas neigiamai vertina vieningos rodiklių bazės taikymo visos Europos Sąjungos mastu galimybę, nes tai galėtų trukdyti verslui efektyviai vykdyti veiklą. Tinkamos valstybės politikos svarbą savo darbe akcentuoja ir Vilkė (2011): „Valstybės tinkamai suformuota, pritaikyta esamai situacijai, sistemiškai įgyvendinama, stebima bei reflektoriai tobulinama ĮSA skatinimo politika tampa veiksminga siekiant ilgalaikių visaapimančių darnios plėtros tikslų“. Taip pat savo darbe autorė atkreipia dėmesį į tai, jog skirtingai nuo Amerikos, kur aktyvios interesų grupės formuoja ĮSA taikydamos principą „iš apačios į viršų“, Europoje ĮSA priemonės kuriamos aukščiausiam valdymo lygmeny ir nuleidžiamos „iš viršaus į apačią“.

Anot Vallentin ir Murillo (2011), valdžios institucijų siekis populiarinti ĮSA, kaip tinkamą priemonę spręsti esamoms ekonominėms problemoms, netgi sukuria prielaidas aktyviems ir kūrybingiems veiksams, padedantiems propaguoti “tiesą” apie ĮSA naudingumą verslui ir visuomenei. Tai matoma nuolatinėse sėkmės istorijū, galinčių patvirtinti ĮSA naudingumą, paieškose. Siekdami sustiprinti teiginį, autoriai pateikia mokslinio darbo, paneigiančio ryšį tarp ĮSA įgyvendinimo ir įmonių finansinių rezultatų, pavyzdį. Kita vertus, dėl ĮSA praktikos įvairiapusiškumo atskirų studijų rezultatus reikėtų vertinti atsargiai, tinkamai įsigilinant į mokslininkų taikytas prielaidas. Taigi nors mokslinis straipsnis skatina valdžios institucijų platinamą ĮSA populiarinančią medžiagą vertinti kritiškai, pateikiama teorija abejoti verčia priešingus rezultatus gavusių studijų įvairovė. Be to, kalbant apie įmonių socialinę atsakomybę, svarbu prisiminti, jog sukuriama socialinę ir ekologinę naudą dažnai yra sudėtinga tinkamai įvertinti ekonomiškai bei tai, jog ĮSA įgyvendinimas yra aktualus būtent galvojant apie įmonės veiklos gyvybingumo užtikrinimą ilgu laikotarpiu.

Prie ĮSA populiarumo verslo tarpe didėjimo akivaizdžiai prisideda ir augantis svarbių suinteresuotųjų grupių (akcininkų ir investuotojų) domėjimasis įmonių socialinės atsakomybės ir darnaus vystymosi praktika. Teigiama, jog investavimą į socialiai atsakingas įmones skatina koncepcijos patrauklumas: ilguoju laikotarpiu ĮSA padidina įmonės vertę akcininkams (UAB „Kvalitetas“, 2012).

*

- ĮSA – verslo tarpe populiarėjanti praktika, kurios tinkamas įgyvendinimas leidžia įmonėms sistemingai prisidėti siekiant darnaus vystymosi tikslų.
- ĮSA efektyvumas siekiant subalansuoto vystymosi pripažįstamas mokslo bei valdžios institucijų. Taip pat koncepcija populiarėja ir investuotojų tarpe.
- Įvertinant darnaus vystymosi aplinkosaugos krypties svarbą, aktualu, jog ĮSA praktikuojančios įmonės jai taip pat skirtų pakankamą dėmesį.

1.2 ĮSA Lietuvoje

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau SADM, 2014) įmonių socialinę atsakomybę apibrėžia taip – „*įmonės atsakomybė už jos poveikį aplinkai ir visuomenei. Įmonės kartu su visuomeniniais ir valstybinio sektoriaus partneriais ieško novatoriškų sisteminių socialinių, aplinkosaugos ir platesnių ekonominės gerovės problemų sprendimų.*” Šešioliktosios Vyriausybės 2012–

2016 metų programoje nurodoma, jog ĮSA yra esminė darnaus vystymosi sąlyga. Drauge ĮSA yra patvirtinama, kaip Lietuvai strateginė vertybė.

Teisinės prielaidos socialinei atsakomybei Lietuvoje atsirado šaliai rengiantis tapti Europos Sąjungos nare. 2003 m. Lietuvos Vyriausybė patvirtino Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, kuria (bei kitomis ĮSA iniciatyvomis) įmonės buvo skatinamos prisiimti didesnę, nei teisės aktų reikalaujama, atsakomybę, gerinant veiklos praktiką, moderniai valdant žmogiškuosius išteklius, diegiant gamtos išteklius efektyviau naudojančias technologijas, aktyviai dalyvaujant socialiniam dialoge bei kitais būdais (Dagilienė L., Leitonienė Š., 2012). 2005 m. Jungtinių Tautų Vystymo programa (JTVP) Lietuvoje įmones paskatino Jungtis prie Jungtinių Tautų „Pasaulinio susitarimo“ tinklo. Prie tinklo prisijungę įmonės patvirtina, kad veiklą vykdo vadovaudamosi 10-čia susitarimo principų, apimančių žmogaus ir darbuotojų teises, aplinkos apsaugą bei korupcijos prevenciją. Tais pačiais metais šalyje susikūrė neformalus Nacionalinis atsakingo verslo tinklas (NAVIT), vienijęs atsakingas Lietuvos įmones ir organizacijas, kurių didelė dalis buvo prisijungusi prie Jungtinių Tautų „Pasaulinio susitarimo“. 2013 m. JTVP baigus savo veiklą Lietuvoje, buvo nuspręsta NAVIT veiklą formalizuoti ir išplėsti, įsteigiant Lietuvos atsakingo verslo asociaciją (LAVA). Pagrindinė LAVA veiklos misija – „skatinti atsakingos veiklos plėtrą, kaip darnaus vystymosi Lietuvoje sąlygą.“ Drauge LAVA tapo Jungtinių Tautų „Pasaulinio susitarimo“ kontaktine atstovybe Lietuvoje. (SADM, 2014)

Vienas svarbiausių LAVA (2014) tikslų šio darbo rengimo metu – dalyvauti su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei socialiniais partneriais rengiant Lietuvos socialinės atsakomybės (SA) strategiją bei priemonių planą 2015-2020 m. Taip pat ateinančiu laikotarpiu siekiama tinkamai panaudoti ankstesniu finansavimo laikotarpiu sukurtas priemonės (ĮSA pažangos šalies mastu vertinimo metodiką bei įmonėms ir organizacijoms parengtas metodines priemones).

Juščius ir Griauslytė analizuodami Lietuvos įmonių priklausymo „Pasauliniam susitarimui“ dinamiką identifikavo didelę įmonių kaitą ir trumpą narystės laikotarpį. Tik apie 40 % įmonių analizuotu laikotarpiu vykdė atskaitomybę ilgiau nei 2 metus. Mokslininkų nuomone, tai rodo nepakankamą įmonių, Lietuvoje pradedančių vykdyti ĮSA atskaitomybę, pasirengimą. Spėjama, jog ĮSA pasirenkančios įmonės, neturi aiškios ĮSA atskaitomybės politikos, strategijos ir tikisi greitai apčiuopiamų rezultatų (2014). Pastebima, jog bendrai prie „Pasaulinio susitarimo“ prisijungia ir įmonės, neįgyvendinančios jokių reikšmingų pokyčių strategijoje ar veiklos praktikoje, susijusių su 10 susitarimo principų. Įmonėms formalus prisijungimas ženkliai sumažina dalyvavimo iniciatyvoje kaštus, tačiau drauge tokios narės susilpnina pačios iniciatyvos sėkmingumą (Gilbert D. U. ir Behnam M., 2012).

Kalbant apie poreikį į Lietuvos teisinę bazę tinkamai perkelti ES direktyvą 2014/95/ES, akcentuojama konstruktyvaus dialogo tarp verslo, visuomenės ir vyriausybės, apsisprendžiant dėl vieningos nefinansinės informacijos atskleidimo sistemos, svarba (LAVA, 2015). Svarbu, jog teisinė bazė įgalintų atskaitomybę atitikti įvairių suinteresuotųjų poreikius, tačiau drauge būtina riboti verslui tenkančią administracinę naštą.

*

- ĮSA koncepcija Lietuvoje populiarinama jau daugiau nei 10 metų, sėkmingai bendradarbiaujant valdžios ir nevyriausybinių sektoriaus atstovams.
- Lietuvoje ĮSA pasirenkančios įmonės dažnai neturi aiškios ĮSA atskaitomybės politikos, strategijos ir tikisi greitai apčiuopiamų rezultatų. Gera šios situacijos iliustracija yra gana didelė „Pasauliniam susitarimui“ priklausančių Lietuvos įmonių kaita.

1.3 ĮSA atskaitomybė

Šiuo metu nėra vieningo socialinės ataskaitos apibrėžimo bei reikalavimų, kas į tokią ataskaitą turėtų patekti, sąrašo (Zickiene S., Juozaitiene L., 2013, Dainienė ir Dagilienė, 2014). Dagilienė ir Leitonienė socialinės atsakomybės ataskaitą apibūdina taip – tai dokumentas, pateikiantis informaciją apie įmonės vykdomą bei planuojamą socialinę ir aplinkosauginę veiklą, bei vertinantis šiose srityse jau pasiektus rezultatus. (2012) Kadangi tradicinės finansinės ir valdymo apskaitos sistemos suteikia tik dalį ĮSA atskaitomybei reikiamos informacijos, atsiranda atskira apskaitos sritis – socialinė ir aplinkos apsaugos apskaita, leidžianti vertinti įmonės veiklos atitikimą aplinkos apsaugos ir visuomenės poreikiams, o taip pat indėlį kuriant žmonių ir planetos gerovę (Leitonienė Š., Šapkauskienė A., 2012).

Socialinės atsakomybės ataskaitų rengimas ir publikavimas įmonėms yra reikalingas ir / arba naudingas dėl keleto priežasčių (Asif M., Searcy C., Zutshi A., et al., 2013):

- atskaitomybė gali būti reikalaujama valdžios institucijų ar didelę galią turinčių suinteresuotųjų (pavyzdžiui, reikšmingų pirkėjų);
- kuriamas atsakingos įmonės įvaizdis;
- kuriamos prielaidos užtikrinti pakankamą įmonės veiklai būtinų resursų tiekimą (ataskaitų teikimas leidžia padidinti resursus tiekiančių suinteresuotųjų geranoriškumą);
- ataskaitos – geras įrankis koreguoti įmonės veiklos strategiją.

Kita vertus, dėl koncepcijos naujumo bei standartizavimo stokos, šiuo metu pastebima problema, jog nepriklausomai nuo įmonių atskleidžiamos informacijos kiekio bei kokybės – pats ataskaitos pateikimo faktas įmonėms leidžia pozicionuotis, kaip socialiai atsakingoms. Tokia situacija savo ruožtu mažina socialinės atskaitomybės svarbą. Drauge, jei ĮSA ataskaitų rengimas ir teikimas tampa savitiksliu, o rezultatai nėra toliau naudojami vadybos ar administravimo gerinimui, šios veiklos teikiama nauda taip pat ženkliai sumažėja. **Atskaitomybė yra laikoma vienu svarbiausių elementų, padedančių valdyti verslo tvarumą.** Teigiama, jog išsipareigojimas atskleisti ne finansinę informaciją įvairioms suinteresuotųjų grupėms skatina įmones efektyviau valdyti naudojamus resursus bei susidarancias atliekas. (Zickiene S., Juozaitiene L., 2013)

Kaip du svarbiausi būdai suinteresuotiesiems leidžiantys sužinoti apie įmonės socialinės atsakomybės iniciatyvas, nurodomi interneto paieškų sistema bei įmonės interneto svetainė. (Juščius V., Griauslytė J., 2014) Taigi tikslinga ĮSA ataskaitą leisti elektronine forma ir publikuoti įmonės internetinėje svetainėje. Paminėtina, jog šiuolaikinei visuomenei vaizdinė informacija gerokai svarbesnė ir lengviau suvokiama nei žodinė. Dėl šios priežasties tikslinga ĮSA ataskaitas papildyti vaizdais, grafikais, žemėlapiais ar integruotais vaizdo įrašais. (Juščius V., Griauslytė J., 2014)

Europos parlamento ataskaitoje yra pateikiama nuomonė, jog įmonių nefinansinės informacijos atskleidimas per mažiau nei dešimtmetį taps pasauline norma. (Baldassarre R., 2012). Taip pat matomas ir investuotojų susidomėjimo ĮSA atskaitomybe augimas. Efektyvus turto paskirstymas priklauso nuo galimybės tinkamai palyginti tame pačiame bei skirtinguose sektoriuose veikiančias įmones. Be to, nuo įmonių dėmesio socialiniams bei aplinkosauginiams klausimams labiausiai priklauso jų veiklos rezultatai ilguoju laikotarpiu, kas yra aktualiausias laiko terminas instituciniams investuotojams. (International Corporate Governance Network (ICGN), 2008). Teigiama, jog įmonių finansinių ataskaitų skaitytojus labiau pasidomėti ne finansiniais duomenimis paskatintų didesnė ataskaitų standartizacija bei tinkamas trečiosios šalies atliekamas ataskaitose pateikiamos informacijos teisingumo vertinimas, o taip pat kelerių metų palyginamų duomenų bazė (apimančių skirtingų šalių ir sektorių informaciją) bei realaus laiko prieiga prie šių duomenų. (Goldberg S. R., Gist A. K., Lindquist S. C., 2011).

Nefinansinės informacijos atskleidimas tampa ir reglamentuojamas teisės aktais. 2014 m. pabaigoje įsigaliojo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/95/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo (detali įmonių, kurioms taikomi Direktyvos 2013/34/ES reikalavimai, charakteristika yra pateikiama 1 priede). Direktyvoje nefinansinei atskaitomybei apibrėžiami konkretūs reikalavimai.

Ataskaitoje turėtų būti pristatomas įmonės verslo modelis, ĮSA politika ir jos rezultatai (bei informacija apie įgyvendintus išsamius patikrinimus), o taip pat pagrindinės susijusios rizikos (apimant verslo santykius, produktus bei paslaugas). Kalbant apie konkrečius ĮSA aspektus, turėtų būti atskleidžiama informacija, susijusi su įmonės veiklos poveikiu aplinkai, socialiniams ir darbo sąlygų klausimams, pagarbos žmogaus teisėms bei korupcijos ir kyšininkavimo prevencijos klausimams. Pateikdamos atitinkamą informaciją įmonės gali remtis nacionalinėmis sistemomis, Sąjungos sistemomis (pavyzdžiui, Aplinkosaugos vadybos ir audito sistema (EMAS)), arba tarptautinėmis sistemomis / standartais: Jungtinių Tautų „Pasauliniu susitarimu“, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) gairėmis daugiašalėms įmonėms, Tarptautinės standartizacijos organizacijos (ISO) 26000 standartu, Tarptautinės darbo organizacijos trišale deklaracija dėl daugiašalių įmonių ir socialinės politikos principų, Visuotinė ataskaitų teikimo iniciatyva (*angl.* Global Reporting Initiative (GRI) ar kitomis pripažintomis tarptautinėmis sistemomis. Auditoriams nustatytas tik privalomas vertinimas, ar nefinansinė ataskaita arba atskiras pranešimas apskritai buvo pateikti. Valstybės narės papildomai turi teisę reikalauti, kad pateikta nefinansinė informacija taip pat būtų patikrinta nepriklausomo atitinkamų paslaugų teikėjo. Ši Direktyva tiesiogiai liečia apie 6000 ES veikiančių įmonių. (Global Reporting Initiative, n.d.)

Toliau šiame skyrelyje yra aptariamos atskiros su socialine atskaitomybe susijusios sritys: standartizavimas bei trečiosios šalies atliekamas ataskaitų verifikavimas. Skyriaus pabaigoje trumpai pristatoma ĮSA atskaitomybės situacija Lietuvoje.

1.3.1 Standartizavimas

Augant ĮSA ataskaitas norinčių rengti įmonių skaičiui drauge auga ir poreikis atskaitomybės standartizavimui, šiam procesui suteikiančiam struktūrą, užtikrinančiam tam tikrą kokybės lygį bei duomenų palyginamumą, o taip pat leidžiančiam sumažinti atskaitomybės kaštus. Teigiama, jog egzistuojančių standartų pasitelkimas ir naudojimas skatina ĮSA ataskaitų kiekio ir kokybės augimą. (Zickiene S., Juozaitiene L., 2013)

Rasche (2010) daugeliui suinteresuotųjų aktualius aspektus apibrėžiančius standartus skirsto į penkias grupes (drauge atkreipdamas dėmesį į tai, kad skirstant būtina tinkamai įvertinti pačių standartų įvairiapusiškumo aspektą): principais paremti standartai, sertifikavimo standartai, standartai, orientuoti į atskaitomybę, proceso standartai ir apjungiantys, nurodymais paremti standartai. Taip pat autorius atkreipia dėmesį į naudą, kurią galima gauti tinkamai kombinuojant kelis skirtingus standartus. Pavyzdžiui, standartai, paremti principais, ir standartai, orientuoti į atskaitomybę, vienas kitą papildo.

Pirmoji standartų grupė dažnai yra kritikuojama dėl nepakankamo specifiškumo bei atskaitingumo. Tinkamas šios problemos sprendimas būtų įmonės, besivadovaujančias standartais, paremtais principais, skatinti socialinės atsakomybės ataskaitas teikti struktūrizuotu ir palyginamu būdu. **Geras skirtingų standartų derinimo pavyzdys yra Jungtinių Tautų „Pasaulinio Susitarimo“ principų derinimas su GRI ataskaitų rengimo ir teikimo gairėmis.** 2006 m. abi iniciatyvos sudarė strateginę sąjungą. (Rasche A., 2010).

Juščius ir Griauslytė savo darbe aptaria **standartus, konkrečiai orientuotus į ĮSA praktikos vertinimą**, juos skirstydami į 3 kategorijas (2014):

- gaires apie ĮSA ataskaitų struktūrą ir turinį (galima priskirti Pasaulinę atskaitingumo iniciatyvą (toliau – GRI) bei Dow Jones Sustainability Index). **Daugelis autorių sutinka, kad pagrindinis ĮSA atskaitomybės standartas yra būtent GRI.**
- sertifikuotus standartus, skirtus spręsti specifines problemas (ISO 14001, EMAS, SA8000, OHSAS 18001).
- standartus, susijusius su ĮSA auditu bei suinteresuotųjų grupių įtraukimu į ĮSA veiklą (AA 1000, AA 1000 AS)

Dėl ribotų resursų, įmonės vienu metu tinkamai dalyvauti gali tik nedideliame su socialine atsakomybe susijusių iniciatyvų skaičiuje. Šiuo metu egzistuojanti pasirinkimo laisvė drauge gali būti laikoma ir galimybe, ir problema. Galimybe, nes įvairovė skatina papildomą dėmesį įmonių socialinės atsakomybės klausimui, tačiau drauge kyla problema, jog nei viena iniciatyva nesurinks kritinio dalyvių skaičiaus, užtikrinti tvarų aplinkosauginių ir socialinių problemų sprendimą. Šią grėsmę valdyti padėtų jungčių tarp egzistuojančių standartų stiprinimas, o esant galimybei – standartų sujungimas. Taip pat reikėtų, jog valdžios institucijos palaikytų vieną ar kitą standartą. Pavyzdžiui, „Pasaulinis susitarimas“ buvo pripažintas didžiojo aštuoneto šalių narių Heiligendamm ir L’Aquila deklaracijose. Aiškus pozicijos parodymas taptų signalu verslui, kad savanoriški standartai atitinka tikslus, kurių bandoma pasiekti nacionaliniais teisės aktais. Kita vertus, anot autoriaus, būtina išsaugoti savanorišką ĮSA pobūdį. Standartai neturėtų tapti nacionalinių ar tarptautinių teisės aktų pakaitalais (Rasche A., 2010).

ĮSA ataskaita paprastai susideda iš dviejų dalių: strateginės ir analitinės (joje pateikiama informacija apie ĮSA iniciatyvas). Moksliniuose darbuose formuojama nuomonė, jog ataskaitose pateikiama informacija turėtų apimti 3 sritis: aplinkosaugą, socialinę veiklą ir ekonomiką. Tai vadinamas „trijų krypčių principas“ (angl. tripple bottom line). Šis principas taikomas ir GRI metodikoje ir 10 „Pasaulinio susitarimų“ principų. (Juščius V., Griauslytė J., 2014) Lozano ir Huisingh stebintiems skirtingų ĮSA sričių

pasiekimus papildomai rekomenduoja įvertinti ir jų sąlyčio taškus, taip sumažinant ar net pašalinant galimus prieštaravimus (2011).

Galvojant apie informacijos pateikimo standartizavimą yra aktualu įvertinti skirtingų suinteresuotųjų poreikius. Akcininkams bei investuotojams informacija turėtų būti pateikiama lengvai suprantama forma. Pavyzdžiui, sudėtingi techniniai terminai turėtų būti paaiškinami, pateikiama informacija turėtų būti išdėstoma aiškiai ir suprantamai. (International Corporate Governance Network (ICGN), 2008) Investuotojai yra suinteresuoti gauti palyginamus, neapdorotus įmonių atsakomybės duomenis, kuriuos būtų galima naudoti kompiuterinėmis programomis atliekant analizę, tai atitiktų šio sektoriaus veiklos praktiką dirbant su finansiniais duomenimis (European Federation of Financial Analysts Societies, 2009).

Atsižvelgiant į ekonominių sektorių veiklos specifiką ir drauge skirtingą aplinkai daromą poveikį, galvojant apie universalų visoms įmonėms tinkamų socialinės atskaitomybės rodiklių sąrašą yra svarbu parengti ir atskiriems sektoriams skirtus, jų veiklos specifiką atitinkančius rodiklių rinkinius (Zickiene S., Juozaitiene L., 2013). Šią mintį patvirtina ir Belu ir Manescu kalbėdami apie tinkamos socialinės atsakomybės krypties pasirinkimo svarbą, argumentuodami, jog sprendžiant įmonės veiklos specifikai artimesnes socialines problemas yra geriau panaudojami įmonės resursai, drauge sukuriant didesnę vertę visuomenei. (2013) Siekiant sėkmingo naujos praktikos ar standartų įvedimo, tinkama priemonė yra laikomas jau rinkoje esančių modelių imitavimas. Sėkmingas imitavimas paprastai derinamas su atitikimo egzistuojantiems įrankiams parodymu bei papildomų reikalavimų, susijusių su naujai atsiradusia praktika, įvedimu (Slager R., Gond J.-P., Moon J., 2012).

1.3.2 Auditas

Tinkama ĮSA atskaitomybė reikalauja surinkti daug duomenų įmonės viduje ir išorėje. Be to, dalį šios informacijos sudėtinga išreikšti kiekybiškai (tad apsiribojama kokybiniu vertinimu). Dėl šių priežasčių labai aktualus tampa objektyvumo užtikrinimas. Vienas iš būdų suinteresuotiesiems patvirtinti pateikiamų duomenų patikimumą yra pasauliniu mastu pripažintų atskaitomybės standartų naudojimas (Juščius V., Griauslytė J., 2014). Dar didesnę patikimumą suteikia trečiosios šalies atliekamas ataskaitos duomenų patvirtinimas.

Anot Seiliūtės (2013), ĮSA vertinimą apsunkina:

- Konceptijos neapibrėžtumas bei jos dimensijų įvairovė.
- Vieningo metodo, leidžiančio ĮSA veiklą poveikį įvertinti visapusiškai, nebuvimas, kas sukuria prielaidas neobjektyvumui ir leidžia organizacijoms informaciją ir duomenis pateikti savaip,

pasirenkant patogesnę rakursą. Vertinimo priemonės turėtų būti pakankamai detalios, bet ne per daug komplikotos.

- Vertinimui taikant neapibrėžtus kriterijus, ypač kai faktoriai kokybiniai, sunku tinkamai interpretuoti ir lyginti gaunamą informaciją.
- Statistiniai duomenys gali būti įvairiai naudojami ir traktuojami;
- Traktuojant socialinę atsakomybę, kaip galimos žalos vengimą, tą sunku įvertinti absoliučiais dydžiais.
- Sudėtinga įvertinti organizacijų įsitraukimo į ĮSA sąmoningumą, tinkamumą, pakankamumą ir naudingumą.

Vis tik nepaisant nei iškylančių sunkumų rengiant socialinės atsakomybės ataskaitas, nei atliekant jų trečiosios šalies vertinimą, pasaulyje matomas trečiosios šalies vertinimo (o ypač audito kompanijų teikiamų paslaugų) augimas. Dalis įmonių atlieka visų ataskaitose teikiamų duomenų vertinimą, likusios – tik pasirinktų rodiklių. Audito procedūros atliekamos remiantis šalies teisiniais reikalavimais. Jei tokių reikalavimų nėra, pasitelkiamas tarptautinis standartas audito procedūroms (*angl. International Standard for Assurance Engagements ISAE 3000*) arba specialiai socialinės atsakomybės ataskaitoms vertinti sukurtas standartas AA1000AS parengtas nepelno siekiančios organizacijos AccountAbility. Audito procedūra apima ataskaitų rengimui pasirinktos metodikos taikymo tinkamumo vertinimą, apsilankymą veiklos vykdymo vietose, dokumentų peržiūrą, aktualių dokumentų bei principų analizę, procedūrų bei išvestinių rodiklių skaičiavimo analizę. (Goldberg S. R., Gist A. K., Lindquist S. C., 2011)

Kemp ir Owen kvestionuoja tradicinės audito praktikos tinkamumą vertinti įmonių socialinei atsakomybei (2012). Pagrindinė įmonių ĮSA praktikos audito kritika apima iš anksto griežtai apibrėžtų procedūrų taikymą (nėra pakankamai atsižvelgiama į unikalius įmonių skirtumus) bei vertinamą duomenų kiekį ir kokybę. Mokslininkų nuomone, būtų tikslinga išplėsti įprastas audito procedūras sukuriant papildomas prielaidas įmonių ĮSA praktikos gerinimui audito metu. Aptariama pora metodų, įgalinančių darbuotojų įtraukimą gerinimo idėjų generavimui: vadovaujamas (*angl. „facilitated“*) savęs vertinimas bei „Praktikos klinika“, kurių metu darbuotojai generuoja idėjas probleminių sričių pagerinimui. Kaip papildoma problema įvardijama tai, jog tradicinių audito procedūrų metu sudėtinga įvertinti organizacinę kultūrą bei jos įtaką kasdienei įmonės veiklai. Šiai problemai spręsti siūloma pasitelkti etnografinius tyrimo metodus.

1.3.3 ĮSA atskaitomybė Lietuvoje

Empiriniai socialinės atskaitomybės tyrimai Lietuvoje gali būti vertinami kaip atsitiktiniai ir fragmentiški. Be to, tiksliai įvertinti socialinės atskaitomybės lygį šalyje yra sudėtinga dėl savanoriško šios veiklos pobūdžio bei įvairiapusiškumo. Didžioji mokslinės medžiagos dalis yra skirta supažindinimui su socialinės atsakomybės koncepcija bei jos taikymo principais. Ataskaitas, kaip atskirą objektą, nagrinėjančių darbų – palyginus nedaug. (Dagilienė L., Leitonienė Š., 2012)

Juščiaus ir Griauslytės (2014) nuomone, **Lietuvoje įmonės standartus ĮSA atskaitomybei renkasi ne pagal savo veiklos specifiką, o atsižvelgdamos į standartų paplitimo ir populiarumo laipsnį.** Kaip jau minėta bendrai kalbant apie socialinę atsakomybę Lietuvoje (žr. 1.2 skyrių), ženkliai socialiai atsakingų įmonių dalis yra prisijungusios prie Jungtinių Tautų „Pasaulinio susitarimo“ tinklo. Vienas iš narystės tinkle reikalavimų yra kasmetinis įmonės socialinės atsakomybės ataskaitos rengimas ir viešinimas. Taigi didžioji dalis socialinės atsakomybės ataskaitų Lietuvoje pristato informaciją, įrodančią įmonių veiklos atitikimą Jungtinių Tautų „Pasaulinio susitarimo“ principus. (Dagilienė L., Leitonienė Š., 2012) GRI ataskaitų rengimo metodika nėra itin paplitusi Lietuvoje. Ji naudojama įmonių, kurios socialiai atsakingą veiklą vykdo ne vienerius metus ir yra pasiekusios tam tikrą šios srities brandą. (pvz.: AB “TEO LT” ar AB “SEB bankas”). Dalis Lietuvos įmonių pakankamai išsamiai informaciją apie nefinansinius rodiklius pateikia metinėse finansinėse ataskaitose (pvz.: UAB Achema grupė ar MG Baltic). (Leitonienė Š., Šapkauskienė A., 2012). Dar kita dalis – renkasi laisvos formos socialinės atsakomybės ataskaitas, pavyzdžiui, Danske Bank A/S Lietuvos filialas arba UAB „Omnitel“ („Kvalitetas“, 2012).

Įmonės, kurių akcijomis yra prekiaujama Vilniaus NASDAQ OMX biržoje, privalo atitikti listinguojamų bendrovių valdymo kodekso reikalavimus, skatinančius rinkai tinkamai atskleisti informaciją. Kompanijos turi atitikti tam tikrus veiklos skaidrumo reikalavimus, užtikrinti tinkamą valdymą bei pagerinti informacijos atskleidimą akcininkams (drauge didindamos ir visų kitų suinteresuotųjų grupių pasitikėjimą). Nors šie reikalavimai yra žymiai detalesni už finansinės atskaitomybės įstatymų reikalavimus, juos galima interpretuoti skirtingai, kas sąlygoja įvairių įmonių atskleidžiamos informacijos kiekybę ir kokybę. (Dagilienė L., Leitonienė Š., 2012)

Leitonienė ir Šapkauskienė 2012 metais analizavo NAVIT narių socialinės atsakomybės ataskaitų turinį ir išsamumą ir nustatė, kad įmonių atskleidžiama informacija ženkliai skiriasi. Kaip pagrindinės priežastys, lemiančios atskleidžiamos informacijos kiekį ir kokybę, įvardijamos veiklos specifiką, akcijų listingavimas bei užsienio investicijos, o taip pat įmonės neigiamas poveikis aplinkai. Autorės apibendrina, kad socialinė informacija visų pirma yra atskleidžiama orientuojantis į investuotojų

poreikius. (Leitonenė Š., Šapkauskienė A., 2012). Anot Juščiaus ir Griauslytės (2014), Lietuvos įmonės neskiria pakankamai dėmesio atskaitomybės kokybei užtikrinti.

Vertinant Lietuvos įmonių, dalyvaujančių „Pasauliniame susitarime“, skaičių bei jų pateiktų ataskaitų skaičių – matoma, kad Dagilienės ir Leitonenės analizuotu laikotarpiu ataskaitų teikimo įmonės nelaikė svarbia socialinės atsakomybės praktikos dalimi. Pavyzdžiui, 2011 – aisiais NAVIT priklausė 65 Lietuvoje veikiančios įmonės ir organizacijos, tačiau ataskaitų buvo pateikta tik 21. (2012) Reikalavimas teikti viešas ataskaitas apie vykdomą atsakingą veiklą yra įtrauktas ir dabartinės „Pasaulinio susitarimo“ Lietuvoje kontaktinės atstovybės LAVA narystės principus. Tikėtina, kad šis reikalavimas turėtų prisidėti prie LAVA narių motyvacijos reguliariai rengti socialinės atsakomybės ataskaitas. Narystė LAVA įmonėms teikia papildomos naudos, kurią jos turėtų norėt išsaugoti: galimybė perimti Lietuvoje išbandytus ĮSA gerosios praktikos sprendimus, drauge veikti siekiant palankesnių valstybinių institucijų sprendimų, įgyvendinti bendras iniciatyvas.

Didžioji dalis Lietuvos įmonių orientuojasi į privalomą finansinių ataskaitų teikimą bei papildomos finansinės informacijos atskleidimą esant oficialiam reikalavimui. Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatyme (25 straipsnis, antra dalis) ir Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsoliduotosios finansinės atskaitomybės įstatyme (9 straipsnis, antra dalis) (2001) nurodoma, kad turėtų būti pateikiama „su aplinkosaugos ir personalo klausimais susijusi informacija“. Taigi, tam tikros nefinansinės informacijos atskleidimą Lietuvoje būtų galima laikyti privalomu, tačiau nėra nurodomi reikalavimai (ar konkretūs rodikliai) šios informacijos pristatymui, kas įmonėms sukuria sąlygas reikalavimą tenkinti formaliai. (Dagilienė L., Leitonenė Š., 2012)

Vertinant konkrečių nefinansinės informacijos rodiklių atskleidimą Lietuvos įmonių ĮSA ataskaitose, 2014 m. duomenimis (A. Alijošiūtė), daugiau nei 1 rodiklį ĮSA ataskaitoje komunikavo vos 23% Jungtinių tautų „Pasaulinio susitarimo“ tinklui priklausančių Lietuvos įmonių, o rodiklių pokyčius pamečiui stebėjo ir komunikavo – vos 26%. Konkrečią pateikiamą informaciją detaliau analizavo Juščius ir Griauslytė (2014). Išanalizavę Lietuvos 19 įmonių internetinėse svetainėse publikuojamas socialinės atsakomybės ataskaitas nustatė, jog dažniausiai pateikiama informacija apie atliekų tvarkymą (63,2 % įmonių), tada apie vykdančią veiklą sunaudojamą energiją (57,9 %) ir susidarančias CO2 emisijas (42,1 %), vandens išteklių naudojimą (36,8 %) ir popieriaus naudojimą (26,3 %). Apie klimato kaitą ir atsinaujinančius šaltinius kalba po 21,1% įmonių, aplinkos tvarkymą ir taršą – po 15,8%, o šiltnamio efektą ir triukšmą – po 5,3%. Tiekimo grandinės valdymo atskaitomybė buvo vykdoma tik 15,8 % analizuotų įmonių.

Apibendrinant, Lietuvoje ĮSA atskaitomybę tyrinėjančių mokslininkų nuomone, lėtas socialinės atskaitomybės vystymasis šalyje iš dalies yra susijęs su nepakankama teisine baze. Kaip papildomos, ĮSA vystymąsi stabdančios priežastys įvardijami vieningo įmonėms skirtos informacijos šaltinio apie ĮSA nebuvimas bei nepakankamas verslo ir nevyriausybinių sektoriaus bendradarbiavimas. (Dagilienė L., Leitonienė Š., 2012)

*

- Pasaulyje matomos ĮSA atskaitomybės populiarėjimo tendencijos. Drauge tai skatina ĮSA praktikos įgyvendinimo bei atskaitomybės standartizavimą, auga ir trečiųjų šalių teikiamų ataskaitų patikimumo patvirtinimo paslaugų poreikis.
- Galvojant apie universalų, visoms įmonėms tinkamą socialinės atskaitomybės rodiklių sąrašą yra svarbu atsižvelgti į atskirų sektorių specifiką, sukuriant tik jų daromą poveikį atitinkančius papildomų rodiklių sąrašus.
- Rengiantis į Lietuvos teisinę bazę perkelti Direktyvos 2014/95/ES nurodymus, verta atsižvelgti į tai, jog įvesti naujus standartus žymiai lengviau imituojant ar pasitelkiant rinkoje jau esančius modelius. Taigi Lietuvos atveju tikslinga būtų ir toliau populiarinti „Pasaulinį susitarimą“ bei pasaulyje plačiausiai naudojamą GRI ĮSA ataskaitų rengimo metodinę medžiagą. Paminėtina, jog Jungtinių Tautų „Pasaulinio Susitarimo“ principų derinimui su gerokai konkretesnėmis GRI ataskaitų rengimo ir teikimo gairėmis yra sukurtos ir reikiamos metodinės priemonės (Global Reporting Initiative, 2015).
- Galvojant apie ĮSA teisinės bazės išplėtimą, yra svarbu suderinti skirtingų suinteresuotųjų poreikius bei drauge minimizuoti verslui sukuriama papildoma administracinę našta.

1.4 Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija

Lietuvos Respublikos konstitucijoje, 54 str. nurodama (1992) „Valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai. Įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją.“ Konkrečios priemonės, padedančios išsaugoti ir gerinti Lietuvos aplinkos kokybę, yra strateginis valstybės masto planavimas bei specifines sritis reglamentuojančių teisės aktų leidyba.

Lietuvos Respublikos Seimas (2015) patvirtino Nacionalinę aplinkos apsaugos strategiją (NAAS), kurioje identifikuotos prioritetinės aplinkos apsaugos politikos sritys, suformuluoti ilgalaikiai tikslai laikotarpiui iki 2030 metų ir Lietuvos aplinkos vizija iki 2050 metų. Reaguojant į pasikeitusią Lietuvos geopolitinę, demografinę bei ekonominę padėtį taip pat į bendrai kintančią aplinkos būklę ir gamtonaudą, ši strategija keičia 1996 m. dokumentą. Atsižvelgiant į pasaulio mastu didėjantį aplinkos teršimą bei gamtos išteklių naudojimą, keliant aplinkosauginius tikslus ir formuojant naująją strategiją žiūrėta plačiau, integruočiau ir kompleksiškiau. Naujoji strategija nustato horizontalius ilgalaikius aplinkos apsaugos tikslus, apjungdama įvairius strateginius aplinkosaugos politiką ir jos įgyvendinimą apibrėžiančius dokumentus, o įvairiems suinteresuotiesiems (apimant verslo atstovus) padėdama geriau pasirinkti veiksmų kryptį. **Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija yra įvardijama, kaip „Lietuvos darnaus vystymosi aplinkos apsaugos aspekto pagrindas, padedantis integruoti ilgalaikius aplinkos apsaugos interesus į kitas politikos sritis“**

Prioritetinės aplinkos apsaugos sritys			
Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas	Aplinkos kokybės gerinimas	Ekosistemų stabilumo išsaugojimas	Klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos keliamų aplinkos pokyčių
	Vanduo	Kraštovaizdis	
Gamtos ištekliai: <i>žemės gelmių ištekliai</i> <i>vandens ištekliai</i> <i>miškai</i> <i>žuvų ištekliai</i> <i>medžiojamieji gyvūnai</i>	Dirvožemis Aplinkos oras Aplinkos triukšmas Cheminės medžiagos Urbanistinė aplinka Radiologinė aplinkos būklė	Biologinė įvairovė ir ekosistemų paslaugos Biosauga	

3 Pav. Prioritetinės NAAS sritys (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Seimas, 2015)

Strategijoje įvardijamos 4 prioritetinės aplinkos apsaugos politikos sritys:

1. Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas;
2. Aplinkos kokybės gerinimas;
3. Ekosistemų stabilumo išsaugojimas;

4. Klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos (ši sritis detaliau aptariame atskirame teisės akte – „Nacionalinėje klimato kaitos valdymo politikos strategijoje“).

Žemiau pateikiamoje lentelėje trumpai pristatomi svarbiausi su pirmosiomis trimis identifikuotomis sritimis susiję aspektai. Lietuvos pasirinktos priemonės, skirtos švelninti klimato kaitą ir prisitaikyti prie jos sukeltamų pokyčių yra trumpai pristatomos toliau šiame skyrelyje.

1 Lentelė. Prioritetinės NAAS sritys (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Seimas, 2015)	
Prioritetinė aplinkos apsaugos politikos sritis	
Esminės politikos įgyvendinimo kryptys	
Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas	
Žemės gelmių ištekliai (išskyrus požeminio vandens išteklius)	Siekama optimizuoti iškastinių žemės gelmių išteklių naudojimą bei su juo susijusį neigiamą poveikį aplinkai, skatinant švaresnius, išteklius tausojančius gavybos būdus, antrinių žaliavų panaudojimą, esant galimybei išsenkančių išteklių keitimą atsinaujinančiais ištekliais. Specialus dėmesys skiriamas geoterminių žemės gelmių išteklių naudojimui energijos gamybai bei susijusio neigiamo poveikio aplinkai mažinimui, eksploatuojant karjerus ir durpynus pažeistų teritorijų rekultyvavimui bei žemės gelmių naudojimo saugumui.
Vandens ištekliai	Akcentuojama racionalaus vandens išteklių naudojimo svarba. Vandens išteklių naudojimas turėtų didėti dvigubai lėčiau negu gamybos ir paslaugų veiklos apimčių augimas. Tą pasiekti leistų švaresnių, išteklius tausojančių ir saugančių gavybos būdų pasirinkimas, antrinis vandens panaudojimas, specialių ekonominių priemonių diegimas. Taip pat svarbu išsaugoti šaliai priklausančius požeminio vandens išteklius.
Miškai	Miškai ir jų ištekliai turėtų būti išsaugojami ir gausinami. Išsaugomos ir formuojamos tvarios miško ekosistemos. Išteklių naudojimas turėtų būti racionalus.
Žuvų ištekliai	Žuvų ištekliai turėtų būti naudojami tausiai. Turėtų būti užtikrinamas žuvų bendrijų būklės vidaus vandenyse gerinimas bei vertingų žuvų išteklių atkūrimas ir (ar) pagausinimas.

Medžiojamieji gyvūnai	Siekiami išlaikyti optimalų elnių populiacijos tankumą, ilgalaikį vilkų populiacijos gyvybingumą, o šernų, bebrų, smulkių plėšriųjų medžiojamųjų žvėrių (lapių, kiaunių, mangutų, kanadinių audinių ir kt.), pilkųjų kiškių populiacijų naudojimą optimizuoti.
Atliekos	Numatoma skatinti atliekų prevenciją. Didinti namų ūkių atliekų paruošimą pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui. Plėsti atliekų naudojimą energijos gamybai. Sumažinti sąvartynuose šalinamų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekį.
Aplinkos kokybės gerinimas	
Vanduo	Siekiami mažinti paviršinio vandens taršą iš pasklidusių ir sutelktųjų taršos šaltinių. Valdyti vandens telkiniuose esančias pavojingas chemines medžiagas. Išsaugoti natūralaus hidrografinio tinklo struktūrą. Mažinti taršą Baltijos jūroje ir aplinkos teršimą paviršinėmis (lietaus) nuotekomis. Saugoti aplinką nuo išleidžiamų nuotekų poveikio. Saugoti požeminius vandenius nuo taršos. Gerinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybę bei didinti prieinamumą.
Dirvožemis	Siekiami stabdyti dirvožemio degradaciją ir užtikrinti jo funkcijų apsaugą. Taip pat numatomas degradavusių dirvožemių atkūrimas.
Aplinkos oras	Siekiami mažinti aplinkos oro taršą šiais elementais: sieros dioksidu, azoto oksidais, kietosiomis dalelėmis, nemetaniniais lakiaisiais organiniais junginiais, amoniaku, sunkiaisiais metalais ir policikliniais aromatiniais angliavandeniliais. Taip pat siekiama tobulinti nacionalinę aplinkos oro taršos ir kokybės valdymo sistemą Lietuvoje.
Radiologinė aplinkos būklė	Numatoma mažinti radiologinę taršą bei stiprinti tokios taršos prevenciją. Taip pat bus didinamas visuomenės sąmoningumas radiologinės aplinkos būklės klausimais.
Aplinkos triukšmas	Siekiami sumažinti aukšto lygio kelių transporto triukšmo veikiamų žmonių skaičių aglomeracijose bei įgyvendinti buitinės veiklos keliamo triukšmo prevenciją.
Cheminės medžiagos	Siekiami mažinti cheminių medžiagų keliamą riziką žmonių sveikatai ir aplinkai. Didinti produktų ir gaminių, turinčių cheminių medžiagų, saugumą. Pavojingas medžiagas keisti mačiau pavojingomis. Skatinti cheminės taršos prevenciją bei

	įgyvendinti veiksmingesnę cheminių medžiagų valdymo politiką.
Urbanistinė aplinka	Numatoma skatinti darnų miestų ir jų prieigų, o taip pat komunikacijų planavimą, urbanistinių tyrimų, inovacijų ir sprendimų plėtojimą ir panaudojimą.
Ekosistemų stabilumo išsaugojimas	
Kraštovaizdis, biologinė įvairovė ir ekosistemų paslaugos	Siekiami optimizuoti gamtinių, agrarinių ir urbanizuotų teritorijų santykių. Skatinti darnų urbanizuotų teritorijų vystymąsi ir pažeistų kraštovaizdžio teritorijų atkūrimą. Didinti Baltijos jūros pakrantės apsaugą, tinkamą atkūrimą ir tvarų naudojimą. Stiprinti gamtinio karkaso ir ekosistemų funkcijas ir paslaugas. Plėtoti kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, ekosistemų mokslinius tyrimus. Išskirti, tinkamai tvarkyti ir užtikrinti reikiamą teisinę apsaugą vietovių, pasižyminčių vertingiausiais kraštovaizdžiais ir dideliu biologinės įvairovės vertybių susitelkimu. Užtikrinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių ir buveinių išsaugojimą. Numatyti veiksmingiausias kraštovaizdžio, ekosistemų ir biologinės įvairovės prisitaikymo prie klimato kaitos priemones ir pažangos vertinimo sistemą. Naikinti invazines svetimžemių augalų ir gyvūnų rūšis bei stabdyti jų plitimą. Iki 2020 metų pasiekti agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijos stabilumo, o 2020–2030 metų periodu – didėjimo. Užtikrinti laukinių augalų, laukinių gyvūnų ir mikroorganizmų genetinių išteklių išsaugojimą.
Biosauga	Siekiami užtikrinti tinkamą genetiškai modifikuotų organizmų (toliau – GMO) keliamo pavojaus įvertinimą bei tobulinti su jais susijusios rizikos valdymo, stebėsenos ir kontrolės sistemas. Taip pat skatinti aktyvų visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus dėl GMO naudojimo.

Nutarime dėl Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos patvirtinimo (2012) yra išskirti sektoriai, jautrūs klimato kaitai, sektoriai, svarbūs klimato kaitos valdymo politikai formuoti, ir sektoriai, susiję su išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau ŠESD) kiekio mažinimu. Konkrečiai prie ŠESD emisijų mažinimo ženklausiausiai prisidėti galėtų: transporto, energetikos, miškininkystės, pramonės, atliekų tvarkymo ir žemės ūkio sektoriai (žr.4 Pav. Sektorių pasiskirstymas pagal jų įtaką klimato kaitai ir klimato kaitos valdymo politikos formavimui (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Seimas, 2012)).

4 Pav. Sektorių pasiskirstymas pagal jų įtaką klimato kaitai ir klimato kaitos valdymo politikos formavimui (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Seimas, 2012)

Dauguma ŠESD mažinimo tikslų, nustatytų strateginiuose dokumentuose, yra susiję su kuro deginimu (pavyzdžiui, atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) galutiniame energijos balanse didinimas, energijos vartojimo efektyvumo didinimas (apimant pastatų energinį efektyvumą) ar AEI dalies centralizuotai tiekiamos šilumos gamyboje didinimas). Specialus dėmesys skiriamas ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos dalyviams - kurą deginantiesiems įrenginiams, kurių galingumas viršija 20 MW. Žiūrint į konkrečius sektorius:

- transporto sektoriuje – numatoma diegti energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones. Taip pat didinti dviračiais, viešuoju kelių ir geležinkelių transportu atliekamų kelionių skaičių. Planuojama didinti ir alternatyvių energijos šaltinių bei ekologiškai švaresnio kuro dalį transporto sektoriaus energetiniame balanse.
- žemės ūkio sektoriuje – planuojama specialų dėmesį skirti ekonomiškai efektyvių iš mėšlo išmetamo metano tvarkymo sistemų diegimui bei priemonių, padedančių sumažinti tiesioginį ir netiesioginį azoto junginių išsiskyrimą į aplinką dėl žemės ūkio veiklos, diegimui.
- atliekų tvarkymo sektoriuje – numatoma įgyvendinti priemones, leidžiančias ekonomiškai efektyviai mažinti iš biologiškai skaidžių atliekų ir nuotekų dumblo išmetamą metano kiekį. Taip pat numatoma energijos gamybai panaudoti ne mažiau kaip 30 proc. susidarancio atliekų kiekio.

- pramonės sektoriuje – numatoma diegti eko-inovatyvias ir ekonomišką energetinio efektyvumo didinimo ir AEI panaudojimo priemones.
- miškininkystės sektoriuje – numatoma miškais apželdinant nenaudojamus ir žemės ūkiui mažai tinkamus žemės plotus. Taip pat planuojama išplėsti miško kirtimo atliekų panaudojimo biokuro gamybai mastą.

Siekiant tinkamai prisidėti prie identifikuotų tikslų, verta atsižvelgti ir į strategijai įgyvendinti numatomas priemones. Pora priemonių yra tinkamos ir verslo įmonėms (ypač pramonės):

- aplinkosauginis ženklavimas, prisidedantis prie aplinkos apsaugos prevencijos bei skatinantis tvarų vartojimą;
- aplinkos apsaugos vadybos ir audito sistemų taikymas skatina nuolatinį aplinkosaugos veiksmingumo gerinimą, aplinkai palankios kultūros kūrimą, bendradarbiavimą su partneriais aplinkos apsaugos srityje.

*

- Remiantis 2015m. patvirtinta Nacionaline aplinkos apsaugos strategija, skyrelyje buvo apžvelgtos Lietuvai aktualiausios aplinkos apsaugos sritys. Kadangi rengiant valstybės strateginį dokumentą suinteresuotiesiems buvo sudarytos sąlygos teikti pastabas ir komentarus, daroma prielaida, kad dokumentas atitinka įvairių suinteresuotųjų poreikius ir gali būti pakankamu pagrindu tolimesnei analizei atlikti.

1.5 GRI 4

Pasaulio mastu populiariausiu ir geriausiai žinomu ISA ataskaitoms rengti skirtu standartu laikoma Pasaulinė atsiskaitymo iniciatyva (GRI) (Baldassarre, 2012, Roca L. C., Searcy C., 2012). Tą patvirtina ir KPMG 2013 metais atliktas tyrimas, kuriuo nustatyta, jog GRI naudojimas ženkliai lenkia nacionalinių bei kitokių gairių naudojimą. Į šį standartą savo ataskaitose nuorodas teikia daugiau nei 78% 100-to didžiausių 41 šalyje veikiančių įmonių (N100). Šiuos duomenis lyginant su 2011 metais matomas 9% augimas. Tarp 250 didžiausių pasaulio įmonių GRI taiko 82% arba 4% daugiau nei 2011-aisiais metais. Likusios įmonės teigia naudojančios vidinius standartus, nacionalines gaires arba iš vis nesivadovaujančios jokiais standartais. Europos parlamento nuomone, Europos komisija taip pat turėtų

išleisti savo socialinės ir aplinkosauginės veiklos ataskaitą vadovaudamasi GRI viešajam sektoriui parengta metodine medžiaga (Baldassarre, 2012).

GRI rengia rekomendacijas ir metodinę medžiagą savanoriškų socialinės atskaitomybės ataskaitų teikimui. GRI tikslas – padėti užtikrinti ĮSA atskaitomybės informacijos kokybę, pastovumą ir praktinį panaudojimą, o drauge skatinti tinkamą ataskaitų rengimą kuo platesniame įmonių rate. Rekomendacijos susideda iš ĮSA ataskaitų rengimo principų ir siūlomų rodiklių, skirtų matuoti ekonominę, aplinkos apsaugos ir socialinę įmonės pažangą (Leitoniene Š., Šapkauskienė A., 2012). Naujoji GRI metodinės medžiagos versija – GRI 4 – didelį dėmesį skiria atskleidžiamos informacijos „materialumo“ aspektui. **Jei informacija yra reikšminga, tačiau nepadengiama GRI aspektų sąrašė, tokia informacija taip pat gali būti įtraukiama į ataskaitą.** (Global Reporting Initiative, 2013)

ĮSA ataskaitų rengimo principai susideda iš dviejų dalių: principų, skirtų apibrėžti ataskaitos turinį, ir principų, apibrėžiančių ataskaitos kokybę.

2 Lentelė. ĮSA ataskaitų rengimo principai, GRI 4 (sudaryta pagal Global Reporting Initiative, 2013)

Principai, skirti apibrėžti ataskaitos turinį	
Suinteresuotųjų šalių įtraukimo principas	Organizacija turėtų identifikuoti svarbiausias suinteresuotąsias šalis ir paaiškinti, kaip ji reagavo į jų lūkesčius. Apibrėžiant ataskaitos turinį yra svarbu įvertinti ir platesnio suinteresuotųjų rato lūkesčius, kurie tam tikrais atvejais net negali jų išsakyti (pavyzdžiui, gyvūnija ar eko sistemos). Taip pat svarbu įvertinti tai, jog dalis organizacijos poveikių nėra pastebimi iš karto (poveikis gali būti uždelstas ar kaupiamasis). Taip pat poveikis gali būti fiksuojamas gana toli nuo suinteresuotųjų, kas apsunkina tiesioginio ryšio nustatymą
Tvarumo konteksto principas	Organizacijos rezultatai turėtų būti pristatomi platesniame tvarumo kontekste. Turėtų būti aišku, kaip organizacija prisideda ar planuoja prisidėti ateityje prie ekonominės, aplinkosauginės bei socialinės situacijos gerinimo (vietos, regiono ar pasaulio mastu). Aplinkosauginėje srityje šis principas ypač gerai suvokiamas, vertinant pasaulio mastu esančius resursų naudojimo bei išskiriamas taršos kiekio apribojimus.
Materialumo principas	Ataskaitose turėtų būti pateikiami aspektai, atspindintys reikšmingus organizacijos ekonominius, aplinkosauginius ir socialinius poveikius bei aktualūs suinteresuotosioms šalims (įtakojantys jų vertinimą ir sprendimų priėmimą). Turėtų būti apimami ir

	<p>organizacijos vidiniai ir išoriniai veiksniai. Taip pat atliekant vertinimą turėtų būti atsižvelgiama į tarptautiniuose standartuose ir susitarimuose apibrėžtus lūkesčius.</p> <p>Apibendrinant, reikšmingas poveikis apibrėžia sritis, dėl kurių susirūpinimą išsakė ekspertų bendruomenės ar kurios buvo identifikuotos naudojant patvirtintas metodines priemones ar atliekant būvio ciklo vertinimą.</p> <p>Materialumo principas turėtų būti taikomas ne tik apibrėžiant ataskaitos turinį, bet ir pasirenkant rodiklius.</p>
Pilnumo principas	Ataskaitoje turi būti pateikiama pakankamai informacijos, leidžiančios įvertinti reikšmingus įmonės aplinkosauginius, socialinius ir ekonominius poveikius bei vertinti organizacijos pažangą lyginant kelių periodų duomenis.
Principai, apibrėžiantys ataskaitos kokybę	
Balanso principas	Ataskaita turi atspindėti ir teigiamus ir neigiamus organizacijos veiklos aspektus, tuo įgalinant tinkamą visos vykdomos veiklos vertinimą.
Palyginamumo principas	Ataskaitose pristatoma informacija turėtų būti renkama, apibendrinama ir atskleidžiama nuosekliai. Tas įgalina kelių periodų ar kelių organizacijų duomenų palyginamumą.
Tikslumo principas	Atskleidžiama informacija turėtų būti pakankamai tiksli ir detali, kiek tai aktualu suinteresuotiesiems, norintiems tinkamai įvertinti vykdomą veiklą.
Informacijos pateikimo laiku principas	Ataskaitos turėtų būti rengiamos reguliariai, tam kad suinteresuotieji informaciją, reikalingą priimti sprendimus, gautų laiku.
Aiškumo principas	Ataskaitose pateikiama informacija skaitytojams turėtų būti suprantama.
Patikimumo principas	Organizacija turėtų rinkti, saugoti, analizuoti ir atskleisti ataskaitos rengimui naudotą informaciją bei procesus būdu, leidžiančiu atlikti vertinimą ir drauge užtikrinančiu informacijos kokybę ir materialumą.

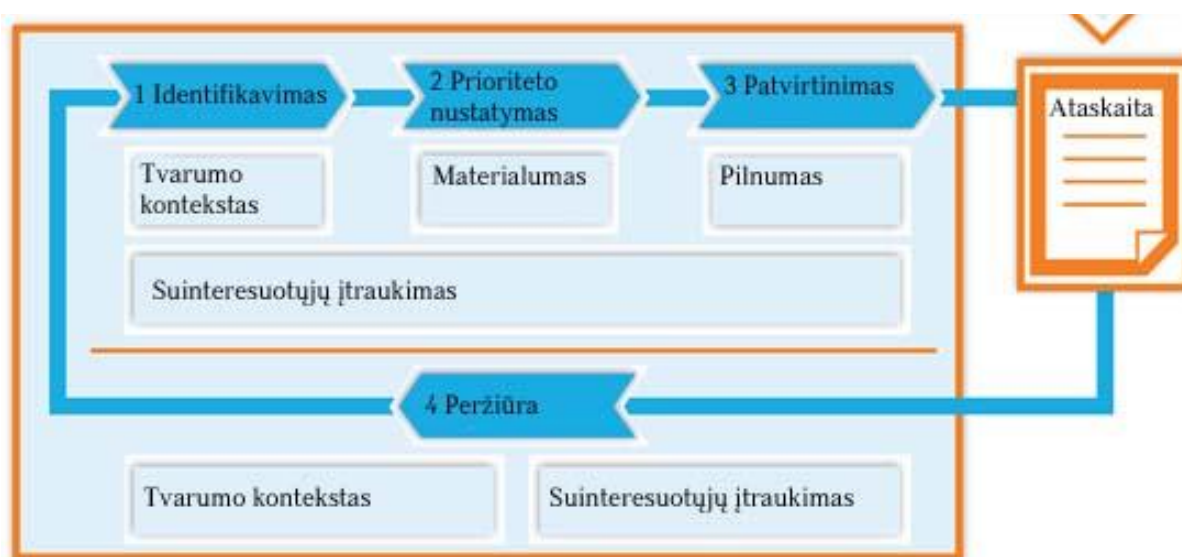
GRI metodinėje medžiagoje pateikiamas keturių žingsnių procesas, skirtas identifikuoti materialius aspektus bei apibrėžti ataskaitos teikimo ribas. Laikytis šių žingsnių nėra privaloma, tačiau **ataskaitose turėtų būti pateikiama informacija, kaip buvo nustatytas ataskaitos turinys bei pasirinktų aspektų ribos.** Taip pat turėtų būti paaiškinta, kaip organizacija pritaikė **principus, skirtus apibrėžti ataskaitos turinį.**

1 žingsnis – **Identifikavimas** (darnumo konteksto vertinimas). Identifikuojami aspektai bei kitos aktualios temos, apie kurias galėtų būti teikiama informacija ĮSA ataskaitose, bei jų ribos. Šiame etape turėtų būti remiamasi tvarumo konteksto ir suinteresuotųjų šalių įtraukimo principais. Įmonė turėtų identifikuoti aspektus, susijusius su poveikiais, kylančiais dėl visos vykdomos veiklos bei užmegztų santykių, nepaisant to, ar šie poveikiai yra pačioje organizacijoje, ar už jos ribų.

2 žingsnis – **Prioriteto nustatymas**. Pirmajame žingsnyje identifikuoti aspektai bei kitos aktualios temos suskirstomi pagal svarbą, atsižvelgiant į materialumo bei suinteresuotųjų šalių įtraukimo principus.

3 žingsnis – **Patvirtinimas**. Taikant Pilnumo ir Suinteresuotųjų šalių įtraukimo principus, galutinai apibrėžiamas aktualus ataskaitos turinys.

4 žingsnis – **Peržiūra**. Išleidus ataskaitą, svarbu ją įvertinti, o išvalgas panaudoti kito ataskaitos teikimo periodo metu, identifikavimo žingsnyje.

5 Pav. Materialių aspektų ir ribų nustatymas (pagal Global Reporting Initiative, 2013)

Taip pat rengiant ataskaitas, jose **svarbu atskleisti vadovybės požiūrį** (angl. disclosure on management approach, DMA). Šioje ataskaitos dalyje turi būti paaiškinama, kaip yra valdomi ekonominiai, aplinkosauginiai ir socialiniai organizacijos poveikiai, susiję su materialiais aspektais. **Tinkamas poveikių valdymas yra būtina prielaida siekiant prisidėti sprendžiant darnaus vystymosi iššūkius.**

Mokslinėje literatūroje yra apibūdinami GRI sistemos trūkumai: per aukštas apibendrinimo lygis (taikoma visiems sektoriams) ir per didelis rodiklių skaičius, kas savo ruožtu riboja išsamų informacijos atskleidimą (atsiranda „varnelės uždėjimo efektas“). Taip pat teigiama, kad plačiai žinoma GRI metodika

gali būti taikoma, siekiant užmaskuoti prastus veiklos rezultatus, ar net riboti įmonių tvarumo srityje galimą padaryti pažangą. (Asif M., Searcy C., Zutshi A., et al., 2013). Taip pat GRI yra kritikuota dėl neproporcingai didelio dėmesio aplinkos apsaugai prarandant balansą tarp trijų darnaus vystymosi dedamųjų. (Leitonienė Š., Šapkauskienė A., 2012). Iš kitos pusės, didelis GRI siūlomas rodiklių skaičius yra gera pradinė pozicija atsakingą veiklą norinčioms pradėti organizacijoms. Socialinėje atskaitomybėje atsiranda daugiau sistemiškumo bei galimybė lyginti organizacijas pagal konkrečius atskleidžiamus rodiklius. (Asif M., Searcy C., Zutshi A., et al., 2013).

GRI yra laikoma viena svarbiausių informacijos mainų platformų tarp individų ir organizacijų, siekiančių sukurti pasaulio mastu pritaikomą tvarumo atskaitomybės metodiką. (Zickiene S., Juozaitiene L., 2013). Atsižvelgiant į metodikos populiarumą, šiame darbe moksliniam tyrimui numatoma pasitelkti GRI pažangai aplinkosaugos srityje matuoti skirtus rodiklius. Vertinant šio darbo specifiką, moksliniuose šaltiniuose įvardijamas galimai neproporcingai didelis dėmesys aplinkosaugai yra labiau privalumas nei trūkumas. Taip pat privalumu laikytinas ir paties rodiklių sąrašo išsamumas. Be to, GRI jau yra išleidusi specialias rekomendacijas, paaiškinančias, kaip taikant GRI G4 standartą atitikti Direktyvos 2014/95/ES nurodymus (Global Reporting Initiative, 2015).

*

- Pasaulio mastu populiariausiu ir geriausiai žinomu ĮSA ataskaitoms rengti skirtu standartu laikoma Pasaulinė atsiskaitymo iniciatyva (GRI).
- Siekiant užtikrinti ataskaitų kokybę, turi būti laikomasi GRI metodinių principų: principų, skirtų apibrėžti ataskaitos turinį, ir principų, apibrėžiančių ataskaitos kokybę.

1.6 Verslo priimamų sprendimų poveikio eko sistemoms vertinimas

Priimant sprendimus, darančius poveikį eko sistemoms, reikia įvertinti daug įvairių aspektų: fizinių, cheminių ir biologinių faktorių bei galimą poveikį skirtingoms asmenų grupėms. (U.S. Environmental Protection Agency, 2011). Išsaugoti tinkamai veikiančias eko sistemas yra svarbu dėl jų žmonijai teikiamų naudų, nuo kurių dažnai priklauso žmonių sveikata, darbo galimybės ir saugumas. Eko sistemų teikiamos paslaugos gali būti skirstomos į keturias grupes: tiekimo paslaugos (pavyzdžiui, maistas, vanduo), reguliavimo paslaugos (pavyzdžiui, klimato reguliavimas ar vandens valymas), kultūrinės paslaugos

(pavyzdžiui, įkvėpimo ar poilsio) ir palaikomosios paslaugos – funkcijos, užtikrinančios visų kitų paslaugų teikimą (pavyzdžiui, dirvos formavimasis). (Business for Social Responsibility, 2015)

Poveikio eko sistemoms vertinimas leidžia priimti geresnius sprendimus, prisidedančius prie darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo. (World Business Council for Sustainable Development, 2011) Naudojant specialiai tokiam vertinimui sukurtas priemones, galima kiekybiškai įvertinti eko sistemų teikiamų paslaugų kiekį ir kokybę bei ekonominę vertę. Paminėtina, jog prieš priimdamos sprendimą atliekamiems skaičiavimams naudoti tam tikrą mokslininkų sukurtą priemonę ar modelį, įmonės turėtų tinkamai įvertinti mokslininkų taikytas prielaidas bei jų atitikimą įmonės situacijai. (World Resources Institute, 2011)

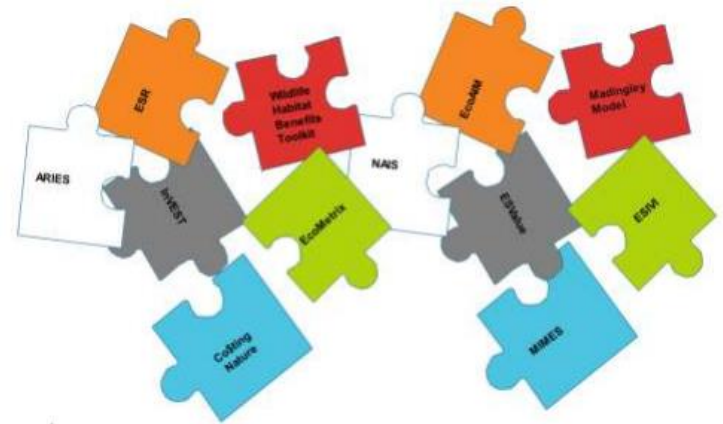
GRI metodinėje medžiagoje rekomenduojama ypatingą dėmesį skirti konkrečioje geografinėje vietovėje aktualiams aspektams. Paprastai toje pačioje vietovėje veikiančios įmonės susiduria su vienodais eko sistemų paslaugų iššūkiais. Tad labai svarbu, jog teikdamos ataskaitas ir pristatydamos daromą poveikį, įmonės pasirinktų tinkamą kontekstą. (World Resources Institute, 2011)

Metodų ir priemonių, leidžiančių įvertinti įmonės poveikius bei priklausomybę nuo eko sistemų, yra daug ir jų skaičius nuolatos auga. Dalis įmonių susidariusią situaciją apibūdina, kaip sudėtingą priimti sprendimus arba kaip – neįveikiamą. Daugelyje priemonių naudojant tuos pačius žodžius aprašomi visiškai skirtingi požiūriai ir analitinė architektūra. Taip pat daugeliu atveju vartotojams yra neaišku, kaip sukurti įrankiai

yra susiję tarpusavyje (jei jie susiję iš viso) bei kaip juos galima suderinti su esamais įmonės sprendimų priėmimo mechanizmais. (Business for Social Responsibility, 2015)

Vienas iš būdų vertinti aplinkai daromą poveikį – būvio ciklo vertinimas. Šį metodą įmonės naudoja priimti įvairius sprendimus: pasirinkdamos veiklai vykdyti tinkamą

vietą, tobulindamos teikiamus gaminius ar paslaugas ar pasirinkdamos tiekėjus. (Frischknecht R., Büsser K. S., 2013) Šis metodas patrauklus tuo, jog taikant vieningą sistemą, įvairiems aplinkai daromiems poveikiams galima priskirti kiekybinę reikšmę ir gauti bendrą skaičių, įvertinantį su įmonės veikla, ar tam tikru projektu susijusį poveikį aplinkai ar poveikio pokytį (daugiau žr. skyrelyje Ekologinio trūkumo

6 Pav. Poveikio eko sistemoms vertinimo įrankiai, kurių tinkamumas bei suderinamumas neaiškūs (Business for Social Responsibility, 2015)

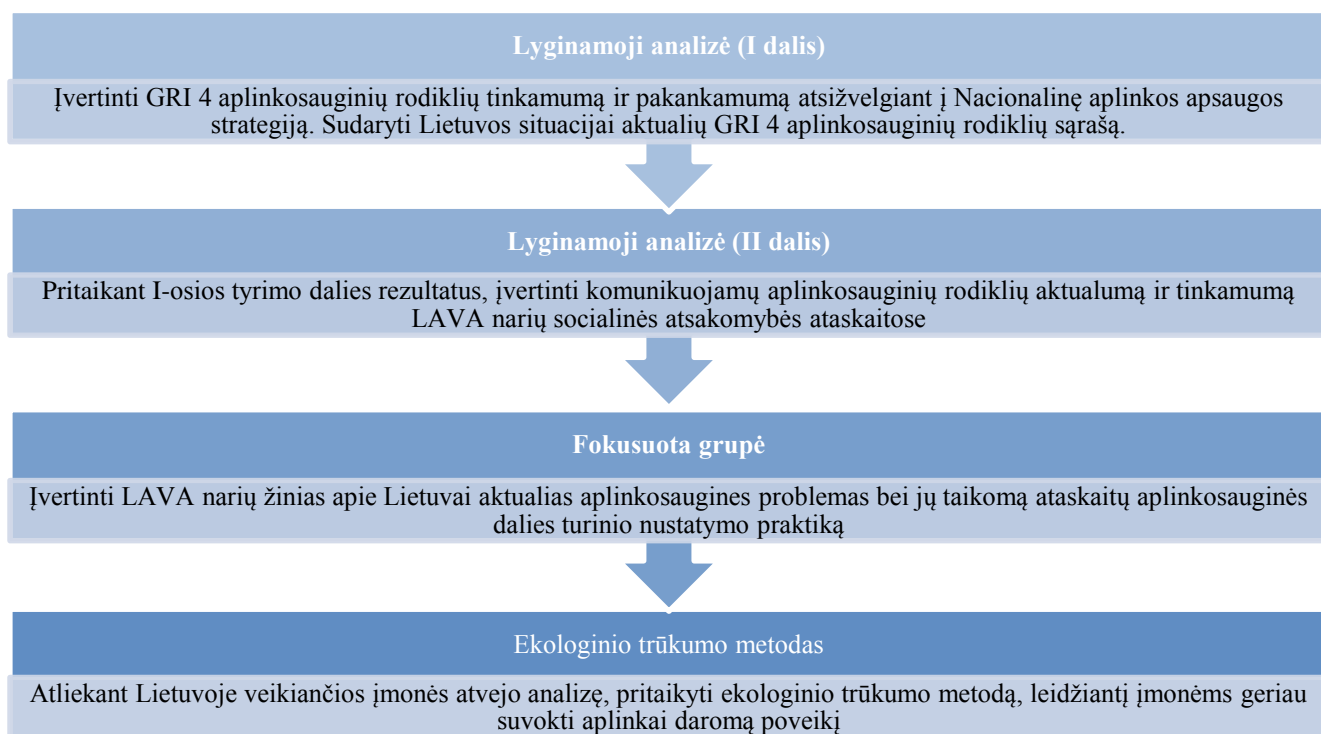
metodas). **Drauge, metodas gali būti matomas, kaip patogi priemonė, padedanti įvertinti socialinės atsakomybės ataskaitose komunikuojamus kiekybinius aplinkosauginius rodiklius ir jų pokytį.** Pavyzdžiui, Lafarge (pasaulinė įmonė, gaminant statybos medžiagas) sukūrė modelį, padedantį įmonės darnaus vystymosi strategiją suderinti su konkrečioje veiklos vykdymo vietovėje aktualiomis problemomis. Įmonės padaliniai naudoja įverčius, parodančius kokį poveikį bendram įmonės tvarumo rezultatui turėtų tam tikro įmonės veiklos rezultatų matavimui naudojamo rodiklio pokytis. Pavyzdžiui, vietoj iškastinio kuro pradėjus naudoti bio masę sumažėtų CO2 emisijos, bet padidėtų vandens sunaudojimas bei sumažėtų laisvų žemės plotų kiekis. (2014)

*

- Verslo daromo ar planuojamo poveikio eko sistemoms vertinimas, padeda priimti geresnius sprendimus, prisidedančius prie darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo.
- Egzistuojanti vertinimui sukurtų metodų įvairovė, dažnai apsunkina tinkamo metodo pasirinkimą ir naudojimą. Socialinės atsakomybės aplinkosauginių rodiklių kontekste, patrauklus tampa būvio ciklo vertinimas.
- Labai svarbu renkantis metodą tinkamai įvertinti lokalų, konkrečioje vietovėje eko sistemoms verslo daromą poveikį.

2. METODOLOGIJA

Atsižvelgiant į darbo uždavinius, be bendramokslinio literatūros analizės ir sintezės metodo, moksliniam tyrimui buvo pasirinkti keli, vienas kitą papildantys metodai: lyginamoji analizė, fokusuota diskusinė grupė ir ekologinio trūkumo metodas (žr. 7 Pav. Mokslinio tyrimo eiga). Pritaikius lyginamosios analizės metodą, įvertintas GRI4 metodikoje pateikiamų aplinkosauginių rodiklių tinkamumas ir pakankamumas matuoti įmonių pažangą prisidedant prie Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo. Lyginamoji analizė taikyta ir vertinant dabartinėse įmonių ĮSA ataskaitose pateikiamų aplinkosauginių rodiklių tinkamumą ir pakankamumą. Fokusuota grupė pasirinkta siekiant identifikuoti priežastis, lemiančias dabartinį aplinkosauginių rodiklių pasirinkimą bei informacijos atskleidimo mastą. Ekologinio trūkumo metodas pritaikytas norint iliustruoti įmonių komunikuojamų aplinkosauginių rodiklių konvertavimo į vieną aplinkosauginį poveikį nurodantį skaičių naudą. Šis metodas leidžia kiekybiškai įvertinti verslo poveikį aplinkai bei valdant šį poveikį pasiektą pažangą, drauge atsižvelgiant į Nacionalinius aplinkos apsaugos tikslus.

7 Pav. Mokslinio tyrimo eiga

2.1 Lyginamoji analizė

Lyginimas – metodas, leidžiantis identifikuoti objektų ar reiškinių panašumus ir skirtumus (nustatyti kiekybines ir kokybines charakteristikas, konstruoti analogijas ir klasifikacijas, įvertinti turinį). Savo pobūdžiu ir įsigilinimo detalumu metodas atsiduria tarp kiekybinio ir kokybinio tyrimo. Taikant metodą svarbu analizuoti vienos klasės / populiacijos objektus ir lyginant pasirinkti šių objektų esminius požymius (Juraitė K., 2005). Kaip ir tradicinis kokybinis tyrimas, lyginamoji analizė visų pirma yra orientuota į atvejus, o tada – į kintamuosius ir jų ryšius. Dėl šios priežasties, lyginimą Norkus ir Morkevičius priskiria kokybinių tyrimų klasei. (2011) **Lyginimas** (drauge su klasifikavimu) **yra laikomas esminiu mokslo metodų ir logikos principu** (Morkevičius V., 2012). Šis metodas yra tinkamas turint mažą imtį (kai duomenys netinkami kiekybinei analizei) bei norint pakankamai įsigilinti į atskirus atvejus.

Rengiantis lyginamajai analizei yra svarbu apsibrėžti, kokį objektą lyginame ir pagal kokius kriterijus. I-oje analizės dalyje yra lyginama, ar visoms NAAS apimamoms sritims GRI4 metodinėje medžiagoje yra pamatuoti pasiektą progresą leidžiantys kriterijai. Numatomas šios analizės dalies rezultatas – lentelė, kurioje sugretintos strategijos sritys ir GRI 4 kriterijai bei aktualių GRI 4 kriterijų identifikavimas. Detalus GRI 4 aplinkosauginių kriterijų sąrašas yra pateikiamas 3 darbo priede.

II – oje analizės dalyje lyginama, kurie iš I –oje dalyje identifikuotų aktualių GRI 4 aplinkosauginių kriterijų šiuo metu yra komunikuojami LAVA narių ĮSA ataskaitose (atliekama ataskaitų turinio analizė). Taip pat atsižvelgiant į GRI 4 metodinius nurodymus yra vertinamas šių rodiklių komunikavimo tinkamumas. Konkrečiai, **vertinant aplinkosauginės informacijos atskleidimo tinkamumą** žiūrima, **ar laikomasi GRI 4 nurodomų ataskaitų rengimo principų, skirtų apibrėžti ataskaitos turinį**. Vertinant ataskaitas užduodamas klausimas, „*Ar ataskaitose yra pateikta informacija, kaip buvo nustatytas ataskaitos turinys bei pasirinktų aplinkosauginių aspektų ribos?*“. Galimi vertinimai: „TAIP“, „NE“ ir „IŠ DALIES“, jei atitinkamas bent vienas iš trijų principų: suinteresuotųjų šalių įtraukimo, tvarumo konteksto arba materialumo.

Daugiau GRI 4 ataskaitų rengimo principų šio tyrimo apimtyje negalėjo būti įvertinti dėl prieinamos informacijos ribotumo bei analizei naudojamų vieno laikotarpio duomenų (palyginamumo, informacijos pateikimo laiku bei patikimumo principai). Taip pat norint tinkamai įvertinti, ar atitinkami tikslumo ir aiškumo principai, į atliekamą tyrimą reikėtų tiesiogiai įtraukti ataskaitas skaitančius suinteresuotuosius, kas patenka už atliekamo tyrimo ribų.

Šiame darbe atliekant analizę GRI 4 metodinė medžiaga pasitelkta dėl keleto priežasčių:

- Tai plačiausiai pasaulyje žinoma ir taikoma ĮSA atskaitomybės metodinė medžiaga;

- Tobulinti ĮSA praktiką Lietuvoje lengviausia panaudojant ar imituojant jau esančius modelius;
- Pasaulio mastu siekiama standartizuoti ĮSA atskaitomybės praktiką, taigi prasminga naudoti plačiausiai naudojamą standartą.

Atsižvelgiant į tai, jog GRI 4 metodinėje medžiagoje ir NAAS aplinkosauginės sritys yra apibrėžiamos skirtingai bei tai, jog vienas GRI 4 rodiklis, gali padėti stebėti daromą pažangą pagal kelias NAAS sritis, **papildomai bus vertinama, kiek informacijos šiuo metu komunikuojama būtent pagal NAAS išskirtas aplinkosauginės sritis**. Tai aktualu ir todėl, kad gali būti komunikuojama informacija, kuri nepadengiama GRI 4 rodikliais (kas ypač aktualu kokybinės informacijos atveju).

LAVA narių ataskaitos analizei pasirinktos suprantant, jog asociacija vienija socialinės atsakomybės srityje aktyviai veikiančias, pirmaujančias įmones.

2.2 Fokusuotos grupės diskusija

Fokusuotos grupės tyrimo metodas buvo pasirinktas siekiant identifikuoti dabartinio aplinkosauginių rodiklių komunikavimo masto priežastis. Apklausiamą grupę sudarė ĮSA srities specialistai, aktyviai dalyvaujantys LAVA veikloje.

Fokusuota grupė – tai moderuojama diskusija, kurios metu nuo 6 iki 12 asmenų kalbasi konkrečia tema. Tai kokybinis tyrimo metodas, leidžiantis užfiksuoti įvairius požiūrius, poreikius, jausmus ir idėjas. Tarp diskusijos dalyvių vykstantis bendravimas į paviršių padeda iškilti giluminiam žinojimui bei vertybėms. Šis metodas yra tinkamas gilinantis į kompleksines ar sunkiai apibrėžiamas temas. Dėl savo plataus pobūdžio, aplinkosauga taip pat galėtų būti priskirta prie tokių temų. Fokusuota grupė yra gerai kombinuojama su kitais vertinimo metodais (atliekamo tyrimo atveju – lyginamąja analize).

Rengiant fokusuotą grupę, rekomenduojama pakankamą dėmesį skirti šiems aspektams: diskusijos temos bei tikslo nustatymui (turėtų būti kuo tikslesni), klausimų parengimui, dalyvių parinkimui, tinkamos aplinkos sukūrimui, kokybiškai ir savalaikiai rezultatų analizei. Diskusijos metu, po įvadinės dalies, rekomenduojama užduoti nuo 4 iki 7 klausimų, o pačios diskusijos trukmę riboti tarp 1 ir 2 valandų. Diskusijos pabaigoje reikėtų paklausti dalyvių apie jų bendrus įspūdžius bei papasakoti apie numatomą surinktų duomenų naudojimo tikslą. Svarbu duomenis rinkti sistemingai. Geriausia, kombinuoti diskusijos įrašymą su konspektavimu, šiai veiklai pasitelkiant pagalbininką. Berghöfer U. (2014). Fokusuotos diskusijos klausimai bei pagrindinės išsakytos mintys pateikiami 2 Priede.

2.3 Ekologinio trūkumo metodas

Ekologinio trūkumo metodas leidžia įvertinti emisijų bei resursų išgavimo poveikį aplinkai (**būvio ciklo analizės apimtyje**). Šis metodas gali būti taikomas vertinti procesų ar įmonių vartojimo ir emisijų duomenis (eko-inventorių) bei įvertinant skirtingų dedamųjų daromą poveikį aplinkai. Pavyzdžiui, metodas leidžia įvertinti, ar blogiau 2g pesticidų išleidimas į aplinką, ar 50g didesnės CO₂ išlakos.

Siekiant užtikrinti būvio ciklo analizės rezultatų patikimumą turi būti laikomasi dviejų reikalavimų: analizei naudojami duomenys turi būti kokybiški (surenkami laikantis skaidrių ir nuoseklių taisyklių bei tinkamu dokumentavimu užtikrinant trečiosios šalies vertinimo galimybę), o pasirinktas metodas – tinkamas. Pavyzdžiui, duomenų kokybei užtikrinti gali būti pasitelkiamos specialios duomenų bazės, turinčios griežtus ir aiškiai apibrėžtus duomenų surinkimo reikalavimus (užtikrinančius reguliarių duomenų atnaujinimą bei tinkamą trūkstamos informacijos papildymą). Tokios duomenų bazės pavyzdžiu yra laikoma Šveicarijos „Ecoinvent“ duomenų bazė.

Atliekant analizę turi būti vertinamas skirtingų emisijų bei resursų išgavimo daromas poveikis aplinkai, pasirenkant bendrą vardiklį. Šiuo tikslu gali būti naudojami du skirtingi metodai: žalos modeliavimo ir atstumo iki tikslo (angl. „*distance to target*“). Pirmasis metodas pasitelkia mokslo žinias ir siekia įvertinti rizikas žmogaus sveikatai, eko – sistemoms bei išgaunamiems resursams. Konkrečiai rizikai tenkantis svoris paprastai yra nustatomas ekspertų diskusijos metu. Taikant atstumo iki tikslo metodą svoriai nustatomi atsižvelgiant į šalies ar regiono emisijų ir vartojimo tikslus bei esamą situaciją. Šiai metodų grupei priklauso ir ekologinio trūkumo metodas, vertinimui naudojantis eko–faktorius. Eko-faktoriai yra išskaičiuojami imant esamo emisijų ar vartojimo kiekio ir nuokrypio nuo teisės aktais nustatytų aplinkos kokybės tikslų santykį. Kuo labiau esamos emisijos ar resursų sunaudojimas viršija nustatytus tikslus, tuo didesnis eko – faktorius. Eko-faktoriai yra matuojami eko taškais (EP *angl. eco points*), tenkančiais emisijų ar žaliavų sunaudojimo vienetui. Dėl naudojamų mato vienetų ekologinio trūkumo metodas taip yra žinomas kaip **eko taškų metodas**.

Pagrindiniai įvardijami metodo privalumai yra:

- Teisingo ir pilno vaizdo atskleidimas (dėl apimamo plataus aktualių aplinkosauginių poveikių spektro);
- Metodas yra paremtas demokratiškai nustatytais ir teisinėje bazėje įtvirtintais aplinkos kokybės tikslais.
- Metodas yra plačiai palaikomas ir savyje talpina patikrinimo sistemą.

- Kadangi metodas gali būti taikomas su skirtingais vertinimo kriterijais, jis gali būti pritaikytas visame pasaulyje. Be Šveicarijos, kurioje šis metodas buvo sukurtas, jis taip pat buvo pritaikytas Belgijoje, Švedijoje, Norvegijoje, Olandijoje, Jordanijoje ir Japonijoje. Pritaikant vertinimo kriterijus reikėtų atsižvelgti į konkrečios šalies aplinkosauginę situaciją ir aplinkos kokybei keliamus tikslus.

Paminėtina, jog išskiriami ir tam tikri metodo trūkumai. Teigiama, kad eko taškų metodas turi ribotas galimybes iliustruoti visą aplinkosauginės žalos potencialą. Taip yra todėl, kad apskaičiuojant eko taškus didelį vaidmenį vaidina politinis faktorius. Tuo tarpu teisinis tam tikrų aplinkosauginių sričių reglamentavimas gali atsilikti nuo problemų identifikavimo momento (toks atvejis šiuo metu yra matomas kalbant apie nano daleles). Tuo tarpu emisijos ir resursų išgavimas, kuriems nėra numatomi apribojimai teisinėje bazėje į analizę paprastai nepatenka iš viso. Taip pat politinė sistema nėra tobula, o teisinėje bazėje iškeliami tikslai gali būti įtakojami suinteresuotų šalių ar net prieštaringi. Kita įvardijama problema, jog tas pats teršalas gali sukelti skirtingus aplinkosauginius poveikius. Į žalą orientuotas vertinimas susumuoja visus neigiamus poveikius, tuo tarpu eko taškų metodas pasirenka tik griežčiausią tikslą nustatytą teisinėje bazėje ir pagal jį apskaičiuoja eko tašką. Kita vertus, galvojant apie priemonę, padedančią verslui geriau prisidėti siekiant šalies aplinkosauginių tikslų (įvardijamų politiniuose dokumentuose) – **eko taškų metodas tinka labai gerai.**

Dėl eko taškų apskaičiavimo būdo bei kontrolių sistemos, taikant metodą gaunami **rezultatai turi aukštą patikimumo lygį.** Skaičiuojant eko taškus naudojami aktualūs emisijų bei resursų išgavimo duomenys bei pasitelkiami moksliniai metodai ar specializuotų institucijų taikomas vertinimas. Pavyzdžiui, dujų poveikis klimato kaitai yra vertinamas pagal Tarptautinės klimato kaitos specialistų grupės metodiką (*angl. Intergovernmental Panel on Climate Change IPCC*). Eko taškų duomenų kokybė yra užtikrinama skaičiavimo atsakomybę padalinant tarp skirtingų asmenų. Mokslininkai suteikia fundamentalias žinias apie aplinkosauginius poveikius, įstatymų leidėjai remdamiesi mokslo žiniomis nustato aplinkos kokybės tikslus, o asmenys, atliekantys būvio ciklo analizę, tiesiog taiko vertinimo kriterijus, dažniausiai jų visiškai nemodifikuodami. Dėl šių priežasčių eko – taškų **metodas yra laikomas ypač tinkamu, kai su vertinimo duomenimis supažindinama visuomenė,** nes manoma, jog tokios analizės rezultatai yra objektyvūs ir sunkiai įtakojami tyrėjų. Eko-faktoriai turi būti reguliariai atnaujinami, atsižvelgiant į kintančius emisijų kiekius, teisinės bazės reikalavimus, naujausias mokslines žinias bei praktikoje matomą pažangą. (Frischknecht R., Büsser K. S., 2013) Šiame darbe **metodas pasitelkiamas iliustruoti agreguoto, skaitine reikšme išreikšto įmonės poveikio aplinkai analizės naudą.**

Metodą galima pasitelkti ir siekiant efektyviausiai panaudoti aplinkosauginio poveikio mažinimui skiriamas lėšas. Žinant agreguotą konkrečios iniciatyvos metu pasiekiamą poveikio aplinkai sumažinimą (eko taškais), galima suskaičiuoti, kiek kainuoja poveikio sumažinimas vienu eko tašku. Patogus tokios analizės rezultatų iliustravimo būdas yra Efekto kaštų kreivė (*angl. Effects Cost Curve*). Ant vienos kreivės ašies (y) yra pateikiama informacija apie pasirinkto sprendimo / investicinio projekto kaštus, o ant kitos (x) apie numatomą pasiekti aplinkosauginio poveikio sumažinimą. (Frischknecht R., Büsler K. S., 2013)

Šiame darbe atliktai atvejo analizei pasitelkti logistikos įmonės ĮSA ataskaitai rengti naudoti aplinkosauginių rodiklių duomenys: kuro, elektros energijos ir vandens suvartojimas, naudojamas popieriaus ir pakavimo medžiagų kiekis bei susidarantių komunalinių atliekų kiekis. Skaičiavimui naudoti „Ecoinvent“ duomenų bazės duomenys. Su ekologinio trūkumo metodu dirbančio Šveicarijos universiteto profesoriaus Christoph Hugi nuomone, atvejo analizei Lietuvoje galima pritaikyti atsižvelgiant į Šveicarijos situaciją suskaičiuotus eko taškus¹. Kitose teritorijose atliktų skaičiavimų duomenų panaudojimas yra siūlomas ir metodinėje literatūroje, kaip nebrangus ir greitas skaičiavimų atlikimo būdas. Tačiau atkreipiamas dėmesys, jog tokią praktiką reikia naudoti atidžiai ir skaidriai. (World Business Council for Sustainable Development, 2011)

---

¹ Su profesoriumi bendrauta 2015 m. balandžio 28 d. Kauno technologijos universitete įvykusios paskaitos metu.

3. TYRIMAS

3.1 GRI 4 aplinkosauginių rodiklių tinkamumas ir pakankamumas Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos kontekste

GRI 4 metodinė medžiaga įmonėms padeda tinkamai atskleisti informaciją apie pasirinktose socialinės atsakomybės srityse daromą pažangą. Žemiau pateikiamoje lentelėje vertinama, ar GRI 4 aplinkosauginės srities indikatorių pakanka vertinti pažangą visose NAAS nurodomose srityse. Analizės paprastumui sritys buvo suskirstytos į smulkesnes grupes, apimančias konkrečias ir pakankamai siauras gerinimo galimybes (pagal įvardijamas NAAS politikos įgyvendinimo kryptis). Taikyta prielaida, kad jei yra bent vienas indikatorius – grupė yra padengta. Su klimato kaita susijusios politikos įgyvendinimo kryptys parinktos pagal Nutarimą dėl nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos patvirtinimo (Lietuvos Respublikos Seimas, 2012), į kurį NAAS duodama nuoroda.

Analizė atlikta pagal NAAS kryptis, o ne pagal NAAS įvardytus tikslus dėl keleto priežasčių:

- a) Išskelti pamatuojami tikslai nepadengia visų įvardytų politikos įgyvendinimo krypčių;
- b) Dalis NAAS įvardytų tikslų nėra aktualūs verslo įmonėms.

3 Lentelė. GRI 4 aplinkosauginių rodiklių ir konkrečių NAAS sričių atitikimas (pagal politikos įgyvendinimo kryptis)

Prioritetinė aplinkos apsaugos politikos sritis	NAAS sritys (pagal politikos įgyvendinimo kryptis)	Tinkami GRI 4 aplinkosauginiai rodikliai
Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas		
Žemės gelmių ištekliai (išskyrus požeminio vandens išteklius)	1. Švaresnių, išteklių tausojančių gavybos būdų skatinimas	Šioje srityje daromas progresas matytusi iš daugelio aplinkosauginių veiklos rodiklių gerėjimo (pvz.: emisijų ar nuotekų sumažėjimas). Taip pat teikiant informaciją pagal G4-EN31, galima nurodyti, kiek investicijų buvo skirta aplinkosaugos prevencijai. Su prevencija susijusią informaciją galima pateikti

		ataskaitos dalyje „Vadovybės požiūrio atskleidimas“.
	2. Antrinių žaliavų panaudojimas	G4-EN2 „Procentinė naudojamų perdirbtų žaliavų dalis“.
	3. Išsenkančių išteklių keitimas atsinaujinančiais ištekliais	G4-EN1 „Sunaudotas žaliavų svoris ar kiekis“ (<i>medžiagos skirstomos į neatsinaujinančias ir atsinaujinančias</i>). Taip pat G4-EN3 „Organizacijos viduje sunaudojama energija“ (<i>išskiriami atsinaujinantys ir neatsinaujinantys šaltiniai</i>).
	4. Geoterminių žemės gelmių išteklių naudojimas energijos gamybai	Geoterminė energija tarp GRI kriterijų patenka su kitomis atsinaujinančių išteklių energijos rūšimis. G4-EN3 „Organizacijos viduje sunaudojama energija“ (<i>išskiriami atsinaujinantys ir neatsinaujinantys šaltiniai</i>).
	5. Pažeistų teritorijų rekultyvavimas	Rekultyvavimui skirtos išlaidos galėtų būti įtrauktos pateikiant informaciją pagal rodiklį G4-EN31 (<i>nurodomos įmonės įgyvendintų atkūrimo veiksmų sąnaudos</i>). Jei atkūrimo veiksmais eko sistemos sugrąžintos į sveiką ir funkcionuojantį būvį, galėtų būti pateikiama informacija ir pagal rodiklį G4-EN13 „Saugomos ar atkurtos buveinės“.
	6. Žemės gelmių naudojimo saugumas	<u>Nėra.</u>
Vandens ištekliai	7. Švaresnių, išteklius tausojančių ir saugančių gavybos būdų pasirinkimas	G4-EN9 „Vandens šaltiniai, ženkliai paveikti vandens išgavimo“. Taip pat teikiant informaciją pagal G4-EN31, galima nurodyti, kiek investicijų buvo skirta aplinkosaugos prevencijai. Su prevencija susijusią informaciją galima pateikti ir ataskaitos dalyje „Vadovybės požiūrio atskleidimas“.
	8. Antrinis vandens panaudojimas bei kitos racionalaus naudojimo	G4-EN8 „Bendras vandens išgavimas“, G4-EN10 „Perdirbto ir pakartotinai naudoto vandens procentas ir bendras kiekis“.

	priemonės.	
	9. Šaliai priklausančių požeminio vandens išteklių išsaugojimas	G4-EN26 „Vandens šaltinių ir susijusių buveinių, reikšmingai paveiktų organizacijos išleidžiamų nuotekų, rūšis, dydis, apsaugos statusas ir bioįvairovės vertė“. Taip pat teikiant informaciją pagal G4-EN31, galima nurodyti, kiek investicijų buvo skirta aplinkosaugos prevencijai.
Miškai	10. Miškų ir jų išteklių išsaugojimas ir gausinimas	Teikiant informaciją kriterijui G4-EN19 „ŠESD emisijų sumažinimas“, galėtų būti pateikiama informacija apie įmonės veiksmus, skirtus kompensuoti dėl vykdomos veiklos susidarantią ŠESD emisijas.
	11. Tvarių miško ekosistemų išsaugojimas ir formavimas	G4-EN13 „Saugomos ar atkurtos buveinės“.
	12. Racionalus išteklių naudojimas	G4-EN1 „Sunaudotas žaliavų svoris ar kiekis“.
Žuvų ištekliai	13. Žuvų bendrijų būklės gerinimas bei vertingų žuvų išteklių atkūrimas ir (ar) pagausinimas.	Aktuali informacija galėtų būti pateikiama pagal grupės „Bio įvairovė“ kriterijus (G4-EN11, G4-EN12, G4-EN13, G4-EN14).
Medžiojamieji gyvūnai	14. Optimalaus medžiojamųjų gyvūnų skaičiaus užtikrinimas	Aktuali informacija būtų pateikiama pagal grupės „Bio įvairovė“ kriterijus (G4-EN11, G4-EN12, G4-EN13, G4-EN14).
Atliekos	15. Atliekų prevencija.	Informacija galėtų būti atskleidžiama pateikiant duomenis pagal šiuos kriterijus: G4-EN27 „Produktų ir paslaugų aplinkosauginio poveikio sumažinimo mastas“, G4-EN28 „Parduotos produkcijos ir jos pakuotės susigrąžinimo procentas pagal kategoriją“.
	16. Atliekų naudojimas	G4-EN23 „Bendras atliekų svoris pagal rūšį ir šalinimo

	energijos gamybai.	metoda“ (išskiriama informacija apie atliekų dalį, iš kurių atgauta energija).
	17. Namų ūkių atliekų paruošimo pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui didinimas (įskaitant visuomenės švietimą).	Didelė dalis Lietuvos įmonių vykdydamos veiklą darbuotojus moko ir skatina tinkamai rūšiuoti atliekas. Tačiau atitinkamo kiekybinio aplinkosauginio GRI 4 rodiklio nėra.
	18. Sąvartynuose šalinamų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio mažinimas.	G4-EN23 „Bendras atliekų svoris pagal rūšį ir šalinimo metoda“. <u>Papildomai reikėtų kriterijų papildyti detalizuojant, kokia sąvartynuose pašalintų atliekų dalis - biologiškai skaidžios.</u>
Aplinkos kokybės gerinimas		
Vanduo	19. Paviršinio ir požeminio vandens taršos mažinimas (įskaitant taršą Baltijos jūroje).	Informacija gali būti pateikta pagal šiuos kriterijus: G4-EN22 „Bendras vandens išleidimas pagal kokybę ir galutinę vietą“, G4-EN24 „Bendras reikšmingų nutekėjimų (išsiliejimų) skaičius ir kiekis“, G4-EN26 „Vandens šaltinių ir susijusių buveinių, reikšmingai paveiktų organizacijos išleidžiamų nuotekų, rūšis, dydis, apsaugos statusas ir bioįvairovės vertė.“
	20. Natūralaus hidrografinio tinklo struktūros išsaugojimas.	Tam tikra informacija galėtų būti pateikiama pagal kriterijus G4-EN13 „Saugomos ar atkurtos buveinės“ ir G4-EN9 „Vandens šaltiniai, ženkliai paveikti vandens išgavimo“.
	21. Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybės gerinimas bei prieinamumo didinimas.	Susiję su papildomos aplinkosauginės infrastruktūros poreikiu. Teikiant informaciją pagal G4-EN31, galėtų būti nurodoma, kiek investicijų buvo skirta aplinkosaugos prevencijai. Taip pat su prevencija susijusią informaciją galima pateikti ataskaitos dalyje „Vadovybės požiūrio atskleidimas“.
Dirvožemis	22. Dirvožemio degradacijos stabdymas ir funkcijų apsauga,	Susijusios išlaidos galėtų būti įtrauktos pateikiant informaciją pagal rodiklį G4-EN31 (nurodomos įmonės įgyvendintų atkūrimo veiksmų sąnaudos). Taip

	degradavusių dirvožemių atkūrimas.	pat su prevencija susijusią informaciją galima pateikti ataskaitos dalyje „Vadovybės požiūrio atskleidimas“. Jei atkūrimo veiksmais eko sistemos sugrąžintos į sveiką ir funkcionuojantį būvį, galėtų būti pateikiama informacija ir pagal rodiklį G4-EN13 „Saugomos ar atkurtos buveinės“.
Aplinkos oras	23. Aplinkos oro taršos mažinimas.	G4-EN21 „NOX, SOX, ir kitos reikšmingos išlakos į orą“
Radiologinė aplinkos būklė	24. Radiologinės taršos mažinimas ir prevencija.	<u>Nėra.</u>
Aplinkos triukšmas	25. Kelių transporto bei buitinės veiklos keliamo triukšmo prevencija.	G4-EN30 „Reikšmingi aplinkosauginiai poveikiai, susidarantys dėl produkcijos ar veiklos vykdymui reikalingų prekių ir medžiagų transportavimo, o taip pat darbo jėgos transportavimo“ ir G4-EN27 „Produktų ir paslaugų aplinkosauginio poveikio sumažinimo mastas“.
Cheminės medžiagos	26. Produktų ir gaminių, turinčių cheminių medžiagų, saugumo didinimas.	G4-EN27 „Produktų ir paslaugų aplinkosauginio poveikio sumažinimo mastas“.
	27. Cheminės taršos prevencija bei veiksmingesnė cheminių medžiagų valdymo politika.	Susijusias išlaidas būtų galima parodyti su rodikliu G4-EN31 „Bendros aplinkos apsaugai skirtos išlaidos ir investicijos pagal rūšį“ (<i>grupėje „Prevencijos ir aplinkosauginio valdymo sąnaudos“</i>). Tam tikra informacija teiktina ir pagal kriterijų G4-EN25 „Svoris transportuotų, importuotų, eksportuotų ar sutvarkytų atliekų, laikomų pavojingomis pagal Bazelio konvencijos priedus I, II, III ir VIII, ir procentas atliekų, transportuotų iš vienos šalies į kitą.“ Taip pat su prevencija susijusią informaciją galima pateikti ataskaitos dalyje „Vadovybės požiūrio atskleidimas“.

Urbanistinė aplinka	28. Darnus miestų ir jų prieigų, o taip pat komunikacijų planavimas. Urbanistinių sprendimų plėtojimas.	Aktuali informacija galėtų būti pateikta prie indikatoriaus G4-EN27 „Produktų ir paslaugų aplinkosauginio poveikio sumažinimo mastas“.
Ekosistemų stabilumo išsaugojimas		
Kraštovaizdis, biologinė įvairovė ir ekosistemų paslaugos	29. Darnus urbanizuotų teritorijų vystymas ir pažeistų kraštovaizdžio teritorijų atkūrimas.	Aktuali informacija galėtų būti pateikta prie indikatoriaus G4-EN27 „Produktų ir paslaugų aplinkosauginio poveikio sumažinimo mastas“. Jei atkūrimo veiksmais eko sistemos sugrąžintos į sveiką ir funkcionuojantį būvį, galėtų būti pateikiama informacija ir pagal rodiklį G4-EN13 „Saugomos ar atkurtos buveinės“.
	30. Baltijos jūros pakrantės apsauga, tinkamas atkūrimas ir tvarus naudojimas	Skirtos išlaidos galėtų būti įtrauktos pateikiant informaciją pagal rodiklį G4-EN31 (nurodomos įmonės įgyvendintų atkūrimo veikslių sąnaudos). Jei atkūrimo veiksmais eko sistemos sugrąžintos į sveiką ir funkcionuojantį būvį, galėtų būti pateikiama informacija ir pagal rodiklį G4-EN13 „Saugomos ar atkurtos buveinės“.
	31. Gamtinio karkaso ir ekosistemų funkcijų ir paslaugų stiprinimas.	Jei atkūrimo veiksmais eko sistemos sugrąžintos į sveiką ir funkcionuojantį būvį, informacija galėtų būti pateikiama pagal rodiklį G4-EN13 „Saugomos ar atkurtos buveinės“.
	32. Vietovių, pasižyminčių vertingiausiais kraštovaizdžiais ir dideliu biologinės įvairovės vertybių susitelkimu, tinkamas tvarkymas. Saugomų augalų ir gyvūnų	Galėtų būti pateikiama informacija pagal visus „Bio įvairovės“ grupės kriterijus (G4-EN11, G4-EN12, G4-EN13, G4-EN14).

	rūšių ir buveinių išsaugojimas.	
	33. Invazinių augalų ir gyvūnų rūšių naikinimas ir plitimo stabdymas.	G4-EN12 „Reikšmingas vykdomos veiklos, gaminamos produkcijos ir teikiamų paslaugų poveikis bio-įvairovei saugomose teritorijose arba teritorijose, turinčiose aukštą bio įvairovės vertę“ (<i>atskirai gali būti pateikiama informacija apie invazinių rūšių, parazitų ir patogenų įvedimą</i>).
	34. Laukinių augalų, laukinių gyvūnų ir mikroorganizmų genetinių išteklių išsaugojimas.	<u>Nėra.</u>
Biosauga	35. Tinkamas keliamo pavojaus vertinimas bei su jais susijusios rizikos valdymas.	<u>Nėra.</u>
Klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos²		
ŠESD emisijų kiekio mažinimas bendrai	36. ŠESD emisijų kiekio mažinimas	Informacija galėtų būti pateikiama pagal indikatorius: G4-EN15, G4-EN16, G4-EN17, G4-EN18, G4-EN19.
Transporto sektorius	37. Energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių diegimas.	G4-EN6 „Energijos vartojimo sumažinimas“, G4-EN7 „Produktams ir paslaugoms reikalingo energijos kiekio sumažinimas“.
	38. Alternatyvių energijos šaltinių bei	G4-EN3 „Organizacijos viduje sunaudojama energija“ („ <i>Kuro sunaudojimas išskiriant atsinaujinančius ir</i>

² Pagal Lietuvos Respublikos Seimas. (2012). Nutarimas dėl nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos patvirtinimo.

	ekologiškai švaresnio kuro dalies didinimas.	<i>neatsinaujinančius šaltinius“).</i>
Žemės ūkio sektorius	39. Ekonomiškai efektyvių iš mėšlo išmetamo metano tvarkymo sistemų diegimas bei tiesioginio ir netiesioginio azoto junginių išsiskyrimo į aplinką mažinimas.	Teikiant informaciją pagal G4-EN31, nurodoma, kiek investicijų buvo skirta aplinkosaugos prevencijai. Taip pat pasiekti rezultatai matytųsi komunikuojant pasiekimus emisijų sumažinimo srityje (žr. 35).
Atliekų tvarkymo sektorius	40. Iš biologiškai skaidžių atliekų ir nuotekų dumblo išmetamo metano kiekio mažinimas.	Teikiant informaciją pagal G4-EN31, nurodoma, kiek investicijų buvo skirta aplinkosaugos prevencijai. Taip pat pasiekti rezultatai matytųsi komunikuojant pasiekimus emisijų sumažinimo srityje (žr. 35).
	41. Atliekų panaudojimas energijos gamybai.	G4-EN23 „Bendras atliekų svoris pagal rūšį ir šalinimo metodą.“
Pramonės sektorius	42. Eko-inovatyvių ir ekonomiškų energetinio efektyvumo didinimo ir AEI panaudojimo priemonių diegimas.	Teikiant informaciją pagal G4-EN31, nurodoma, kiek investicijų buvo skirta aplinkosaugos prevencijai. Taip pat pasiekti rezultatai matytųsi komunikuojant pasiekimus emisijų sumažinimo srityje (žr. 35). Taip pat G4-EN3, G4-EN4, G4-EN5, G4-EN6, G4-EN7.
Miškininkystės sektorius	43. Nenaudojamų ir žemės ūkiui mažai tinkamų žemės plotų apželdinimas miškais.	G4-EN13 „Saugomos ar atkurtos buveinės“. Teikiant informaciją kriterijui G4-EN19 „ŠESD emisijų sumažinimas“, galėtų būti pateikiama informacija apie įmonės veiksmus, skirtus kompensuoti dėl vykdomos veiklos susidarantias ŠESD emisijas.
	44. Miško kirtimo atliekų panaudojimas biokuro gamybai.	G4-EN3 „Organizacijos viduje sunaudojama energija“ („Kuro sunaudojimas išskiriant atsinaujinančius ir neatsinaujinančius šaltinius“).

Matoma, kad GRI 4 aplinkosauginiai rodikliai padengia beveik visas NAAS sritis, išskyrus: biosaugą ir radiologinę aplinkos būklę (žr. 8 Pav. GRI 4 aplinkosauginių rodiklių ir NAAS sričių

atitikimas). Kitose srityse, rodiklių trūksta tik tam tikrai specifinei informacijai atskleisti. Kalbant apie žemės gelmių išteklius – jų naudojimo saugumas, apie atliekas – rūšies (biologiškai skaidžios) detalizavimas ir visuomenės švietimas apie rūšiavimo svarbą, o apie biologinę įvairovę – genetinių išteklių išsaugojimas.

Nustatyta, jog matuojant Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje identifikuotose srityse daromą pažangą yra aktualūs beveik visi GRI 4 kriterijai. G4-EN29 „Už aplinkosauginių įstatymų ir reglamentavimo neatitiktį paskirtų reikšmingų baudų pinigine verte ir bendras nepiniginių sankcijų skaičius“ kriterijus taip pat aktualus, nes baudos yra apibrėžiamos strategijos VI skyriaus, 92 punkte „Teisinis aplinkos apsaugos reguliavimas“.

NAAS tiekimo grandinė labai bendrais bruožais paminima tik kalbant apie chemines medžiagas, tad nepaliečiami šie kriterijai G4-EN32 „Naujų tiekėjų, vertintų pagal aplinkosaugos kriterijus, procentas“ ir G4-EN33 „Reikšmingi esami ir potencialūs neigiami aplinkosauginiai poveikiai tiekimo grandinėje ir atlikti su tuo susiję veiksmai“. Galima teigti, kad su tiekimo grandinės valdymu susiję kriterijai bei kriterijus G4-EN34 „Naudojant formalią aplinkosauginių pažeidimų sistemą pateiktų, priimtų ir išspręstų kreipimūsi dėl aplinkosauginių pažeidimų skaičius“ yra savanoriškos įmonių iniciatyvos, padedančios siekti gerinimo daugelyje aplinkos sričių. Dar vienas GRI kriterijus, nepaliečiantis nei vienos strategijoje nurodomos srities yra G4-EN20 „Ozono sluoksnį ardančių medžiagų emisijos (ODS)“.

Prioritinės aplinkos apsaugos sritys			
Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas	Aplinkos kokybės gerinimas	Ekosistemų stabilumo išsaugojimas	Klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos keliamų aplinkos pokyčių
	Vanduo		Kraštovaizdis
Gamtos ištekliai: <i>žemės gelmių ištekliai</i> <i>vandens ištekliai</i> <i>miškai</i> <i>žuvų ištekliai</i> <i>medžiojamieji gyvūnai</i>	Dirvožemis Aplinkos oras Aplinkos triukšmas Cheminės medžiagos Urbanistinė aplinka <i>Radiologinė aplinkos būklė</i>	Biologinė įvairovė ir ekosistemų paslaugos <i>Biosauga</i>	
	Sritys, kurių nepadengia GRI 4		

Pagal Nacionalinę aplinkos apsaugos strategiją, 2015

8 Pav. GRI 4 aplinkosauginių rodiklių ir NAAS sričių atitikimas

Direktyvoje 2014/95/ES, nurodoma, jog įmonės turėtų pateikti informaciją apie šias aplinkosaugos sritis: energijos iš atsinaujinančiųjų ir neatsinaujinančiųjų išteklių naudojimą, išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, vandens naudojimą, oro taršą, žemės naudojimą ir medžiagų naudojimą. Taip pat atskleidžiamos aplinkosauginę informaciją įmonės turėtų aptarti ne tik dabartinę, bet ir numatomą poveikį aplinkai. Visos šios sritys patenka ir į GRI 4 rodiklių sąrašą, ir yra aptariamoms NAAS.

Iš atliktos analizės matoma, jog NAAS sritys ir GRI 4 aplinkosauginiai rodikliai nėra tiesiogiai susiję. Taip pat dažna situacija, kai tam tikras GRI 4 rodiklis padengia keletą NAAS politikos įgyvendinimo krypčių. Kita vertus, GRI 4 aplinkosauginiai rodikliai, lyginant su NAAS įvardytais kiekybiniais tikslais, geriau atitinka verslo veiklos specifiką. Be to, direktyva 2014/95/ES parengta siekiant padidinti ES atskleidžiamos nefinansinės informacijos nuoseklumą ir palyginamumą, o šiam tikslui GRI 4 rodikliai taip pat tinka geriau.

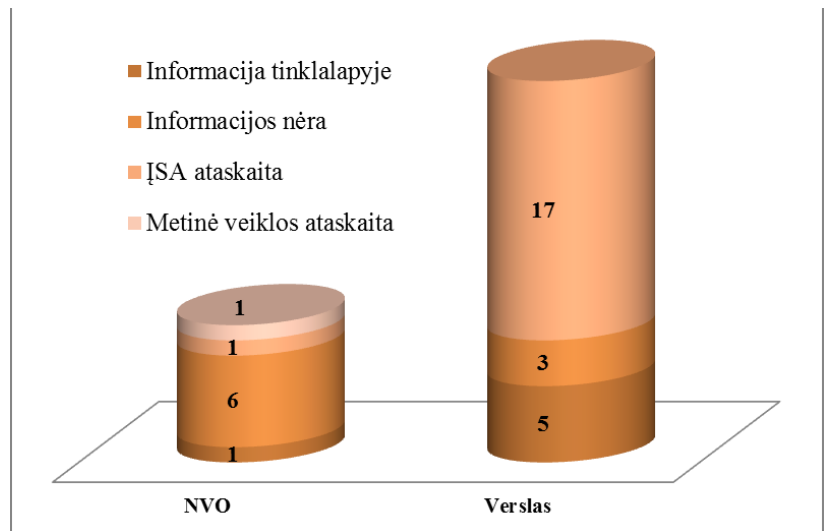
*

- Apibendrinant, atsižvelgiant į konkrečiai įmonei materialius aplinkai daromo poveikio aspektus, **ataskaitose informacija galėtų būti pateikiama pagal visus GRI 4 kriterijus**. Išskyrus G4-EN20, kiekvienu GRI 4 aplinkosauginiu rodikliu **galėtų būti matuojamas progresas prisidedant prie NAAS tikslų**.
- Direktyvoje 2014/95/ES identifikuotos aplinkosaugos sritys, apie kurias įmonės turėtų atskleisti informaciją, yra padengiamos ir GRI 4 aplinkosauginių rodiklių, ir yra aptariamoms NAAS.

3.2 LAVA narių socialinės atsakomybės ataskaitose komunikuojamų aplinkosauginių rodiklių aktualumas ir tinkamumas

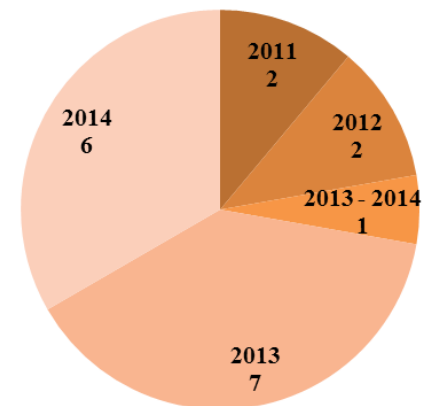
Šioje tyrimo dalyje analizuota viešai prieinama LAVA narių ĮSA aplinkosauginė informacija, identifikuojant šiuo metu komunikuojamus GRI 4 aplinkosauginius rodiklius bei vertinant aplinkosauginės ataskaitos dalies turinio pasirinkimo aprašymą. Taip pat analizuojant pateiktą kiekybinę ir kokybinę aplinkosauginę informaciją, vertintas informacijos apie skirtingas NAAS sritis atskleidimo mastas.

Analizuota **naujausia** internete viešai prieinama LAVA narių ĮSA aplinkosauginė informacija. Jei yra prieinama, analizuota naujausia ĮSA ataskaita, kurios buvo ieškota dvejuose šaltiniuose: įmonės tinklalapyje ir „Pasaulinio susitarimo“ tinklo internetinėje svetainėje (atsižvelgiant į tai, kad didelė atsakingų Lietuvos įmonių dalis priklauso šiam tinklui ir į tai, kad ataskaitos publikavimas – privaloma narystės dalis). Neradus ĮSA ataskaitos, aplinkosauginės informacijos buvo ieškoma metinėse veiklos ataskaitose arba įmonės tinklalapyje. Analizės atlikimo metu aktualus LAVA narių sąrašas bei informacija apie analizuotų duomenų rūšį pateikiama 4 darbo priede.

9 Pav. Viešai prieinama LAVA narių ĮSA aplinkosauginė informacija

Šiuo metu NVO sektoriaus atstovai LAVA sudaro apie 1/4 visų narių. Iš jų visiškai jokios aplinkosauginės informacijos nepateikė 2/3. Tarp verslo atstovų visiškai jokios aplinkosauginės informacijos nepateikė 3 įmonės (arba 12%). ĮSA ataskaitas pateikė 68% verslo narių ir tik 11% NVO. Naujausią ĮSA informaciją už praėjusius metus pateikia vos 6 įmonės (17,6% LAVA narių). Dar viena įmonė iš karto teikė informaciją už 2013 ir 2014 metus. Net 4 LAVA nariai yra gana seniai atnaujinę savo ĮSA ataskaitas (aktualiausia viešai prieinama informacija yra už 2011 arba 2012 metus).

10 Pav. LAVA narių ĮSA ataskaitų naujumas

Vertinant aplinkosauginės informacijos atskleidimo tinkamumą (GRI 4 nurodomų ataskaitų rengimo principų, skirtų apibrėžti ataskaitos turinį, laikymąsi) buvo padaryta išvada, jog ataskaitų turinio nustatymą paaiškina tik 2 įmonės (AB „TEO“ ir AB „Lesto“). Abi šios įmonės ataskaitas rengia vadovaudamosi GRI 4 metodine medžiaga. GRI rodiklių lentelę savo ĮSA ataskaitoje yra pateikusi dar viena LAVA narė, tačiau ataskaitoje nėra informacijos apie ataskaitos turinio ir aktualių aspektų pasirinkimo priežastis. Iš dalies tokia situacija gali būti susidariusi ir todėl, jog dauguma įmonių ĮSA ataskaitas rengia pagal Pasaulinio susitarimo šabloną, kuriame yra aiškiai nurodyta, kokias 3 aplinkosaugines sritis reikėtų aptarti.

Vertinant ataskaitose pateikiamų duomenų tinkamumą suinteresuotųjų šalių atliekamai analizei, paminėtina, jog tik 10-yje ataskaitų buvo pateiktas bent vienas rodiklis, rodantis pokytį ataskaitiniu laikotarpiu (pagerėjimą ar pablogėjimą).

Identifikuojant Lietuvos įmonių šiuo metu komunikuojamus GRI 4 aplinkosauginius rodiklius, daryta prielaida, jog jei pateikiama kiekybinė informacija, padengianti dalį pagal rodiklį turimos komunikuoti informacijos, rodiklis ĮSA ataskaitoje panaudotas. Nepateikus kiekybinės informacijos užskaityti tik 2 GRI rodikliai – komunikuojama visiška atitiktis aplinkosaugos teisės aktų reikalavimams (G4-EN29) arba įgyvendintos biologinės įvairovės saugojimo / invazinių rūšių naikinimo iniciatyvos (G4-EN13, punktas b.).

4 Lentelė. LAVA narių ataskaitose komunikuojami GRI 4 aplinkosauginiai rodikliai		
Rodiklis	Pavadinimas	Panaudota ataskaitų
G4-EN1	Sunaudotas žaliavų svoris ar kiekis	3
G4-EN3	Organizacijos viduje sunaudojama energija	4
G4-EN5	Santykinis energijos sunaudojimas	1
G4-EN6	Energijos vartojimo sumažinimas	2
G4-EN8	Bendras vandens išgavimas	4
G4-EN13	Saugomos ar atkurtos buveinės	2
G4-EN19	ŠESD emisijų sumažinimas	2
G4-EN21	NOX, SOX, ir kitos reikšmingos išlakos į orą	1
G4-EN22	Bendras vandens išleidimas pagal kokybę ir galutinę vietą	1
G4-EN23	Bendras atliekų svoris pagal rūšį ir šalinimo metodą	3
G4-EN29	Už aplinkosauginių įstatymų ir reglamentavimo neatitiktį paskirtų reikšmingų baudų piniginei vertė ir bendras nepiniginių sankcijų skaičius	3
G4-EN30	Reikšmingi aplinkosauginiai poveikiai, susidarantys dėl produkcijos ar veiklos vykdymui reikalingų prekių ir medžiagų transportavimo, o taip pat darbo jėgos transportavimo	1
G4-EN31	Bendros aplinkos apsaugai skirtos išlaidos ir investicijos pagal rūšį	2
G4-EN32	Naujų tiekėjų, vertintų pagal aplinkosaugos kriterijus, procentas	2

Bent vieną GRI 4 aplinkosauginį rodiklį ataskaitose pateikė 9 LAVA nariai (apie 1/4). Vertinant bendrą rodiklių skaičių, nustatyta, jog tinkama informacija nebuvo pateikta apie 20 iš 34 GRI 4 aplinkosauginių rodiklių. Rodiklių, apie kuriuos buvo pateikta tam tikra informacija, sąrašas pateikiamas **4 Lentelė**. LAVA narių ataskaitose komunikuojami GRI 4 aplinkosauginiai rodikliai. Du rodikliai LAVA narių ataskaitose buvo paminėti 4 kartus – sunaudojamos energijos ir vandens kiekis – tai dažniausiai naudoti rodikliai. Po tris kartus paminėti rodikliai, susiję su žaliavų taupymu, atliekų šalinimu ir

aplinkosauginio reglamentavimo atitiktimi. Apibendrinant, galima pasakyti, kad detalios kiekybinės aplinkosauginės informacijos LAVA narių ataskaitose galėtų būti pateikiama daugiau (daug neapartų GRI4 kriterijų yra aktualūs įvairiose srityse veiklą vykdančioms įmonėms).

Papildomas vertinimas, kaip LAVA narių komunikuojama aplinkosauginė informacija atitinka NAAS tikslus, buvo atliktas dviem pjūviais: kiek yra pateikiama kiekybinės ir kiek kokybinės informacijos, pagal NAAS konkrečias gerinimo sritis (žr. **3 Lentelė.**, sunumeruota nuo 1 iki 44). Buvo skaičiuojama, kiek yra informacijos pateikta pagal konkrečią detalią sritį. Vėliau gauti duomenys buvo agreguoti pagal stambesnes NAAS apibrėžtas sritis. Visa su klimato kaita susijusi informacija buvo sumuojama kartu (36-44 detalios sritys). Paminėtina, jog visa LAVA narių komunikuojama aplinkosauginė informacija buvo priskirta vienai ar kelioms NAAS sritims, išskyrus popieriaus taupymą. Šį rodiklį komunikuoja daugelis LAVA narių, tačiau analizės apimtyje jis nebuvo įtrauktas prie nei vienos NAAS srities.

Lygindami 10 ir 11 pav. duomenis matome, jog su NAAS sritimis susijusios kiekybinės informacijos LAVA nariai atskleidžia gerokai mažiau nei kokybinės. Daugiausia atskleidžiamų kiekybinių rodiklių yra susiję su atliekų tvarkymu ir klimato kaitos mažinimu (taupoma energija, emisijų mažinimas). Vertinant kokybinės informacijos atskleidimą, matoma didelė tų pačių dviejų sričių svarba. Atliekų srityje toks geras rodiklis yra ženkliai susijęs su daugelio įmonių atliekama edukacine veikla, mokant darbuotojus tinkamai rūšiuoti. Papildomai išryškėja resursų taupymo svarba bei dėmesys biologinės įvairovės išsaugojimui.

Prioritetinės aplinkos apsaugos sritys			
Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas	Aplinkos kokybės gerinimas	Ekosistemų stabilumo išsaugojimas	Klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos keliamų aplinkos pokyčių (12)
Atliekos (5)	Vanduo (2)	Kraštovaizdis	
Gamtos išteklių: žemės gelmių išteklių (3) vandens išteklių (4) <i>miškai</i> <i>žuvų išteklių</i> <i>medžiojamieji gyvūnai</i>	Dirvožemis Aplinkos oras (2) Aplinkos triukšmas Cheminės medžiagos Urbanistinė aplinka (1) Radiologinė aplinkos būklė	Biologinė įvairovė ir ekosistemų paslaugos Biosauga	1- 3 4-10 11-30 >30
Ataskaitų sk., kuriose pateikta informacija			
Pagal Nacionalinę aplinkos apsaugos strategiją, 2015			

11 Pav. LAVA narių komunikuojamos kiekybinės aplinkosauginės informacijos ir NAAS sričių atitikimas

Prioritetinės aplinkos apsaugos sritys			
Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas	Aplinkos kokybės gerinimas	Ekosistemų stabilumo išsaugojimas	Klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos keliamų aplinkos pokyčių (38)
Atliekos (22)	Vanduo (1)	Kraštovaizdis	
Gamtos ištekliai: žemės gelmių ištekliai (7) vandens ištekliai (5) miškai (3) <i>žuvų ištekliai</i> <i>medžiojamieji gyvūnai</i>	Dirvožemis Aplinkos oras (2) Aplinkos triukšmas (1) Cheminės medžiagos (2) Urbanistinė aplinka (1) Radiologinė aplinkos būklė	Biologinė įvairovė ir ekosistemų paslaugos (5) Biosauga	1-3 4-10 11-30 >30
			Ataskaitų sk., kuriose pateikta informacija
<i>Pagal Nacionalinę aplinkos apsaugos strategiją, 2015</i>			

12 Pav. LAVA narių komunikuojamos kokybinės aplinkosauginės informacijos ir NAAS sričių atitikimas

*

- Apibendrinant LAVA narių ĮSA ataskaitose atskleidžiama informacija yra aktuali, tačiau daugeliu atveju nėra tinkamai paaiškintos pasirinkimo atskleisti tam tikrą informaciją priežastys. Tikėtina, jog pritaikę GRI 4 nurodomus informacijos pateikimo principus, įmonės aiškiau apsibrėžtų aplinkosauginės sritis, apie kurias turėtų atskleisti informaciją, o drauge ir įvertintų galimybes bei poreikį pagal konkrečią sritį atskleisti daugiau ir detalesnės informacijos.
- Matoma tendencija atskleisti gerokai daugiau kokybinės nei kiekybinės informacijos. Tuo tarpu, kiekybinės informacijos stebėjimas kartu su skirtingais periodais pasiektų rezultatų lyginimu yra būtinos gerinimo prielaidos.
- ĮSA, kaip ir ĮSA atskaitomybė yra savanoriškos iniciatyvos. Įmonės, norinčios ženkliu prisidėti siekiant NAAS apibrėžtų tikslų, galėtų šio darbo 3 lentelę pasitelkti atlikdamos pradinį aktualių aplinkosauginių aspektų identifikavimą. Kaip matoma iš šios tyrimo dalies, ypač kalbant apie kiekybinius rodiklius, lieka nepadengta gana daug NAAS sričių.

3.3 Fokusuotos grupės diskusija

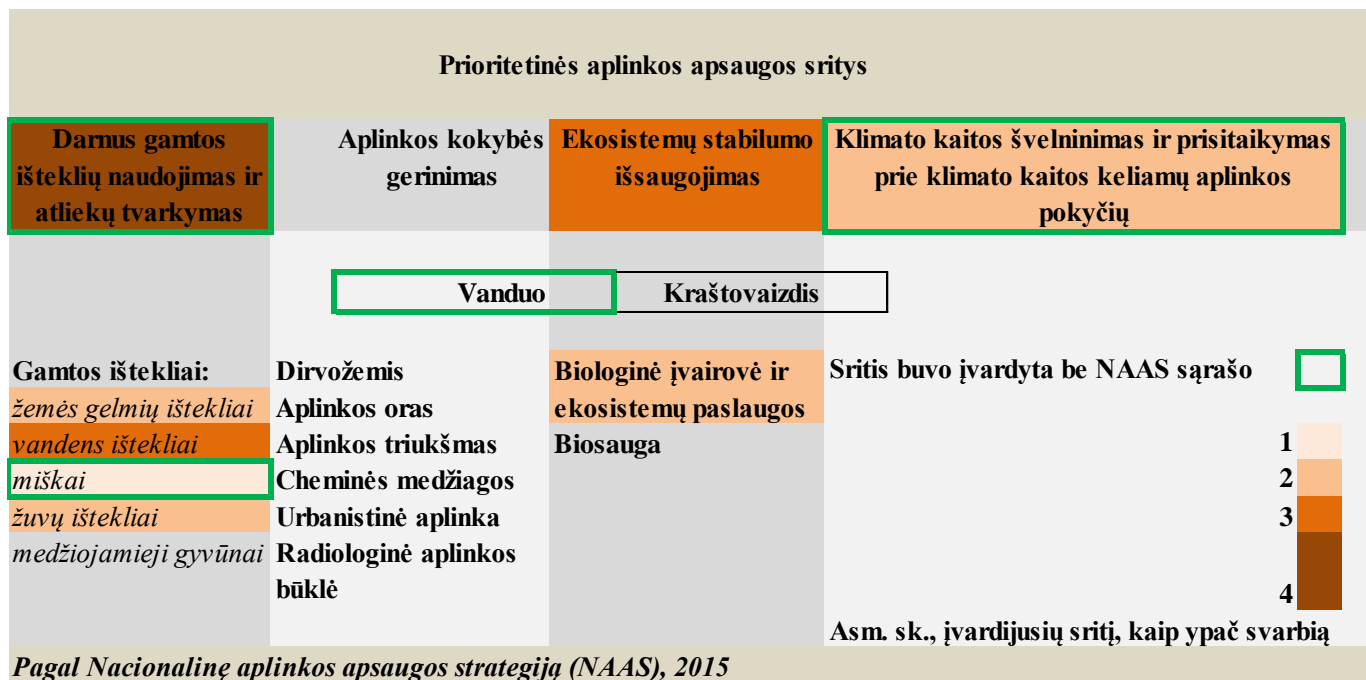
Fokusuotos grupės diskusijoje dalyvavo 8 aktyvūs LAVA veikloje asmenys. Kadangi jie pageidavo likti anonimais, lentelėje pateikiama informacija tik apie veiklos sritį ir pareigas. Paminėtina, kad nei vienas iš fokusuotos grupės dalyvių neatstovavo gamybinio sektoriaus. Taip pat, 5 iš 8 dalyvių atstovavo įvairaus pobūdžio konsultacines paslaugas teikiančias įmones.

Fokusuotos grupės tyrimo detalūs rezultatai pateikiami 2 priede. Svarbiausios diskusijos rezultatų analizės išvalgos:

- Aplinkosauginės problemos nėra skirstomos į globalias ir lokalias: „*O kuo jos skiriasi nuo pasaulinių?.. nes tai yra klimato kaitos kažkokie pagrindiniai dalykai ... ir šalių mastu yra sunku kažką tai išskirti.*“
- Spontaniškai, be kortelių su Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje (NAAS) minimomis prioritetinėmis aplinkos apsaugos politikos sritimis, fokusuotos grupės dalyviai įvardijo tik 4 strategijoje minimas temas (atsakingą vartojimą ir susidarančių atliekų mažinimą, miškingumą, aplinkos vandens kokybę ir klimato kaitą).
- Dalyvių paprašius įvardinti, kurios 3 iš NAAS įvardytų sričių, jų nuomone, svarbiausios, dauguma nurodė išteklius (kai kas pasirinko mažiau nei 3 variantus). Vieno fokus grupės dalyvio išsakyta mintis, kad išteklių taupymą yra lengva suprasti organizacijos ribose, galėtų būti šios situacijos paaiškinimas (žr. **13 Pav.** Prioritetinių aplinkos apsaugos sričių svarba).
- Klimato kaitos svarbą paminėjo tik 2 iš 8 diskusijos dalyvių.
- Bendras įspūdis, kad nėra vieningos vyraujančios nuomonės ir bendro sutarimo apie tai, kuri aplinkosauginė problema yra svarbi. Dažnai konkretaus fokusuotos grupės dalyvio išsakyta mintis, ar pasisakymas, kitų grupės dalyvių būdavo sutinkamas, kaip nauja informacija.

5 Lentelė. Fokusuotos grupės diskusijos dalyviai		
Nr.	Veiklos sritis	Pareigos
1	Akademinė	Kokybės specialistas
2	Paslaugos	Personalo ir komunikacijos direktorė
3	Didmeninė prekyba	Marketingo vadybininkė
4	Konsultavimas, mokymai	Verslo plėtros direktorius
5	Audito, mokesčių, verslo konsultacijos	Konsultantė
6	IT ir technologijos	Socialinės atsakomybės plėtros vadovė
7	Ryšiai su visuomene	Direktorius
8	Finansai	Viešųjų reikalų vadovė

- Akcentuotas tiek visuomenės, tiek ir pačių LAVA narių aplinkosauginio švietimo poreikis „*Aš manau, kad švietimas yra didžiausias dalykas, nes mes netgi tarpusavy dirbdami nežinome tam tikrų dalykų, kas yra ekologiška, kas tauposi, kiek kas energijos resursų užima ir t.t. Mes turime vieni kitus čia šviesti, edukuoti*“.
- Vertinant atsakymus į klausimą apie aplinkosaugines sritis, apie kurias ĮSA ataskaitose turėtų būti komunikuojama informacija, matoma, kad dauguma supranta, jog reikėtų pasirinkti sritis, kuriose vykdomos veiklos poveikis didžiausias (materialias sritis). Kita vertus, galima daryti prielaidą, jog didesnio kiekio sričių pasirinkimą riboja būtent nepakankamos žinios apie aplinkosauginių problemų įvairovę.

13 Pav. Prioritetinių aplinkos apsaugos sričių svarba

*

- Apibendrinant, LAVA atstovų turimas žinias apie NAAS sričių mastą ir pobūdį galima įvardyti, kaip ribotas. Iš dalies, tai gali būti susiję su fokusuotos grupės dalyvių atstovaujamų organizacijų veiklos pobūdžiu.
- Atsižvelgiant į tai, jog LAVA yra laikoma Lietuvos ĮSA kompetencijų centru, organizacijos nariams vertėtų aplinkosauginėmis žiniomis dažniau dalintis tarpusavyje bei pasitelkti aplinkosaugos specialistų iš išorės. Tai leistų turėti pakankamą informaciją priimant sprendimus dėl reikšmingų aplinkosauginių aspektų, apie kuriuos ataskaitose reikėtų atskleisti informaciją.

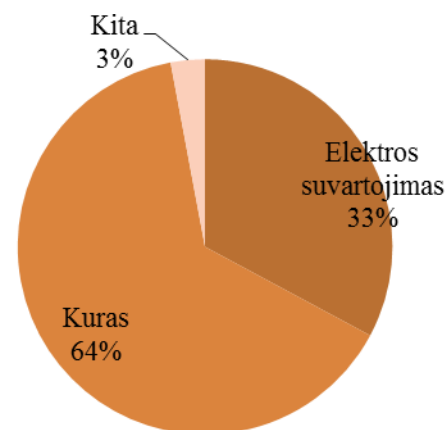
3.4 Lietuvoje veikiančios logistikos įmonės aplinkosauginio poveikio vertinimas ekologinio trūkumo metodu

Šioje darbo dalyje pasitelkus ekologinio trūkumo metodą vertinamas logistikos srityje veikiančios įmonės socialinės atsakomybės ataskaitai parengti naudotų aplinkosauginių rodiklių bei jų metinio pokyčio reikšmingumas. Vertinimui pasirinkta įmonė, lyginant su informacija LAVA narių ataskaitose, skaičiuoja daugiau aplinkosauginių rodiklių absoliučiais dydžiais bei turi sukaupusi palyginamus kelerių metų duomenis (žr. 6 lentelė).³

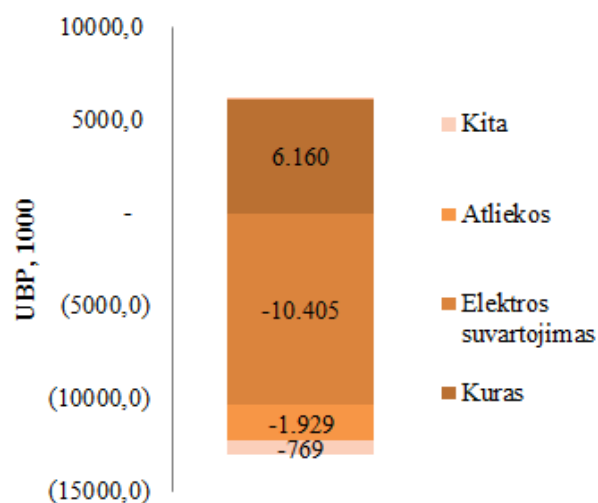
Vertindami agreguotą įmonės aplinkosauginį poveikį 2014-aisiais metais, matome, jog didžiausias poveikis kyla dėl naudojamo kuro ir elektros (**14 Pav.** Aplinkosauginis poveikis 2014 (UBP)). Visi kiti skaičiuojami rodikliai sudaro tik 3% aplinkosauginio poveikio, apie kurį įmonė informuoja suinteresuotuosius.

Vertinant bendro įmonės aplinkosauginio poveikio pokytį tarp 2014 ir 2013 m. matome, kad jis sumažėjo 1,1%. Ženkliausiai prie to prisidėjo sumažėjęs energijos suvartojimas. Taip pat labai sumažėjęs atliekų šalinimas sąvartyne. Priešingą poveikį turėjo išaugęs kuro suvartojimas.

Apibendrinant, galima teigti, kad skaičiavimas gerai iliustruoja logistikos sektoriui įvardijamus svarbiausius aplinkosauginius poveikius. Taip pat padeda aiškiai įvertinti skirtingų aplinkosauginių rodiklių bei jų pokyčių reikšmę šalies aplinkosauginių tikslų kontekste (šiuo atveju naudoti Šveicarijai pritaikyti UBP).

14 Pav. Aplinkosauginis poveikis 2014 (UBP)

15 Pav. Aplinkosauginio poveikio pokytis 2013 - 2014 (UBP, 1000)

³ Įmonė ISA ataskaitoje dalį informacijos pateikia tik santykiniais dydžiais. Šiame darbe, atsižvelgiant į įmonės prašymą, keleto duomenų absoliutūs dydžiai pateikiami pritaikius koeficientą. Taip pat siekiant padengti daugiau Lietuvos įmonėms aktualių rodiklių, papildomai iš ankstesnių metų pranešimo visuomenei ištrauta informacija apie įmonės sunaudotą popieriaus kiekį. Kadangi skaičiavimo tikslas iliustracinis, darbe naudojami Šveicarijos situacijai pritaikyti eko taškai.

6 Lentelė. Logistikos įmonės aplinkosauginis poveikis eko taškais							
Aplinkosauginis rodiklis	Mato vnt.	2013	2014	Eko taškai / vnt.	Aplinkos. poveikis 2013	Aplinkos. poveikis 2014	Skirtumas
Elektros suvartojimas	kWh	1.105.756	1.052.384	194,95	215.567.132 ³	205.162.261	(10.404.871)
Benzinas	kg	6.374	6.287	1.452,00	9.255.048 ³	9.128.724	(126.324)
Dyzelis	kg	398.302	404.789	968,90	385.914.459 ³	392.200.403	6.285.944
Atliekos ⁴ šalinamos sąvartyne (anglies dalis)	g	1.301.368	950.651	5,50	7.157.524 ²	5.228.580	(1.928.944)
Vandens suvartojimas	m ³	1.746	1.710	22,80	39.809 ²	38.988	(821)
Pakavimui naudojamas plastikas	kg	26.488	25.512	499,98	13.243.470 ³	12.755.490	(487.980)
Popierius ¹	kg	611	367	1.144,20	699.365 ³	419.619	(279.746)
Iš viso:					631.876.807	624.934.065	(6.942.742)
Pastabos:							
¹ 2011, 2012 metų duomenys							
² pagal Frischknecht R., Büsser K. S., 2013							
³ pagal Ecoinvent, 2015							
⁴ Priimta, kad anglies dalis atliekose sudaro 2,2% (<i>angl. total organic carbon</i>), pagal Frischknecht R., Büsser K. S., 2013							

Jei atitinkamas metodas būtų populiarus įmonių tarpe, atsirastų objektyvus dydis, pagal kurį būtų galima palyginti, kieno poveikis aplinkai didesnis ir kas geriau prisideda jį valdydamas. Siekiant pagerinti duomenų palyginamumą, pagal ekonominius sektorius reikėtų aiškiai apibrėžti, kokiems aplinkosauginiams poveikiams reikia skaičiuoti UBP bei kaip teisingai įmonės turėtų pritaikyti metodiką.

IŠVADOS

1. Atlikus literatūros analizę nustatyta, jog ĮSA – verslo tarpe populiarėjanti praktika, kurios tinkamas įgyvendinimas leidžia įmonėms sistemingai prisidėti siekiant darnaus vystymosi tikslų. Tai pripažįstama ir mokslo, ir valdžios institucijų, ir pačių verslo atstovų (konceptija populiarėja investuotojų tarpe). Paminėtina, jog aplinkosauginė kryptis gali būti laikoma reikšmingesne nei kitos dvi darnaus vystymosi kryptys (socialinė ir ekonominė). Šis požiūris skatina skirti didesnę dėmesį verslo daromam poveikiui eko sistemoms bei šį poveikį matuoti ir valdyti padedantiems aplinkosauginiams rodikliams.

Populiarėjant ĮSA praktikai, populiarėja ir susijusi ĮSA atskaitomybė, o drauge atsiranda standartizavimo bei trečiųjų šalių teikiamų ataskaitų patikimumo patvirtinimo paslaugų poreikis. Standartizuojant atskaitomybę būtina atsižvelgti į atskirų sektorių specifiką (unikalius poveikius). Populiariausiu ir geriausiai žinomu ĮSA ataskaitoms rengti skirtu standartu pasaulio mastu laikoma Pasaulinė atsiskaitymo iniciatyva (GRI). Standartas tikrai naudingas tampa tuo atveju, jei laikomasi metodinių principų, apibrėžiančių ataskaitos turinį bei kokybę.

Lietuvoje ĮSA koncepcija populiarinama daugiau nei 10 metų. Šioje srityje dalis verslo įmonių sėkmingai bendradarbiauja su valdžios ir nevyriausybinio sektoriaus atstovais. Vis tik, Lietuvoje ĮSA pasirenkančios įmonės dažnai neturi aiškios ĮSA atskaitomybės politikos, strategijos ir tikisi greitai apčiuopiamų rezultatų.

2. 2015 m. patvirtinta Lietuvos Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija (NAAS), kurioje suformuluoti ilgalaikiai tikslai laikotarpiui iki 2030 metų ir Lietuvos aplinkos vizija iki 2050 metų. Šį dokumentą galima laikyti išsamiausiu ir aktualiausiu dabartinę šalies aplinkosauginę situaciją apibūdinančiu teisės aktu. Strategijoje įvardijamos 4 prioritetinės aplinkos apsaugos politikos sritys: darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas, aplinkos kokybės gerinimas, ekosistemų stabilumo išsaugojimas bei klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos. Taip pat įvardijami konkretūs tikslai bei politikos įgyvendinimo kryptys.

Verslo įmonėms, norinčioms atskleisti savo indėlį prisidedant prie NAAS, svarbu teisingai įvertinti daromą aplinkosauginį poveikį bei identifikuoti sritis, kuriose reikėtų imtis gerinimo veiksmų.

Egzistuoja daug įvairių metodų ir priemonių, skirtų įvertinti verslo poveikį aplinkai (eko sistemoms). Tai dažnai apsunkina tinkamo metodo pasirinkimą ir naudojimą. Socialinės atskaitomybės aplinkosauginių rodiklių kontekste patrauklus tampa būvio ciklo vertinimas dėl galimybės palyginti įvairius poveikius pagal vieningą sistemą bei visus poveikius agreguoti į vieną skaičių. Taip pat

kadangi labai svarbu renkantis metodą tinkamai įvertinti lokalų eko sistemoms verslo daromą poveikį, tikslinga pasirinkti „atstumo iki tikslo“ būvio ciklo metodų kryptį, leidžiančią orientuotis į Nacionalinius tikslus.

3. Įvertinus GRI 4 aplinkosauginių rodiklių tinkamumą matuoti siekiant NAAS tikslų daromą pažangą nustatyta, kad jie padengia beveik visas NAAS sritis, išskyrus biosaugą ir radiologinę aplinkos būklę. Kitose srityse, rodiklių trūksta tik tam tikrai specifinei informacijai atskleisti. Kalbant apie žemės gelmių išteklius – jų naudojimo saugumas, apie atliekas – rūšies (biologiškai skaidžios) detalizavimas ir visuomenės švietimas apie rūšiavimo svarbą, o apie biologinę įvairovę – genetinių išteklių išsaugojimas. Atsižvelgiant į konkrečiai įmonei materialius aplinkai daromo poveikio aspektus, ataskaitose informacija galėtų būti pateikiama pagal visus GRI 4 kriterijus. Išskyrus G4-EN20, kiekvienu GRI 4 aplinkosauginiu rodikliu galima vertinti pažangą prisidedant prie Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos tikslų. Taip pat GRI 4 aplinkosauginiai rodikliai, lyginant su NAAS įvardytais kiekybiniais tikslais, geriau atitinka verslo veiklos specifiką. Be to, direktyva 2014/95/ES parengta siekiant padidinti ES atskleidžiamos nefinansinės informacijos nuoseklumą ir palyginamumą, o šiam tikslui GRI 4 rodikliai taip pat tinka geriau.

4. Išanalizavus LAVA narių atskleidžiamą aplinkosauginę informaciją galima daryti išvadą, jog ji yra aktuali, tačiau daugeliu atveju nėra tinkamai paaiškintos pasirinkimo atskleisti tam tikrą informaciją priežastys (tokia informacija rasta tik dvejose analizuotose ataskaitose). Taip pat matoma tendencija atskleisti gerokai daugiau kokybinės nei kiekybinės informacijos. Kadangi kiekybinės informacijos stebėjimas kartu su skirtingais periodais pasiektų rezultatų lyginimu yra būtinos gerinimo prielaidos, bloga tendencija galima laikyti tai, jog nors vieno aplinkosauginio rodiklio kitimas pamečiui buvo parodytas tik 10-yje analizuotų ataskaitų. Įmonės, norinčios ženkliau prisidėti siekiant NAAS apibrėžtų tikslų, šio darbo 3 lentelę galėtų pasitelkti atlikdamos pradinį aktualių aplinkosauginių aspektų identifikavimą. Tyrimu nustatyta, jog ypač kalbant apie kiekybinius rodiklius, lieka nepadengta gana daug NAAS sričių.

5. Fokusuotos grupės diskusijos su LAVA nariais metu siekta identifikuoti jų žinias apie Lietuvai aktualias aplinkosaugines problemas bei jų taikomą ataskaitų aplinkosauginės dalies turinio nustatymo praktiką. Apibendrinant LAVA atstovų turimas žinias apie NAAS įvardijamų aplinkosauginių sričių mastą ir pobūdį galima įvardyti, kaip ribotas. Taip pat išryškėjo vieningo požiūrio į reikšmingiausias aplinkosaugines problemas nebuvimas. Atsižvelgiant į tai, jog LAVA yra laikoma Lietuvos ĮSA kompetencijų centru, organizacijos nariams vertėtų aplinkosauginėmis žiniomis dažniau dalintis tarpusavyje bei pasitelkti aplinkosaugos specialistus iš išorės. Tai leistų turėti pakankamą informaciją

priimant sprendimus dėl reikšmingų aplinkosauginių aspektų. Fokusuotos diskusijos metu nustatytos pakankamos dalyvių žinios apie poreikį komunikuoti informaciją būtent apie reikšmingus aplinkosauginius aspektus.

6. Pritaikius ekologinio trūkumo metodą buvo įvertintas logistikos sektoriuje veikiančios įmonės socialinės atsakomybės ataskaitai rengti naudotų aplinkosauginių rodiklių bei jų pokyčio reikšmingumas. **Nustatyta, jog bendras įmonės aplinkosauginis poveikis sudarė 624.934.065 UBP** (33% dėl elektros energijos suvartojimo ir 64% dėl kuro suvartojimo). Per metus poveikis sumažėjo 6.942.742 UBP arba 1,1%. Prie poveikio sumažėjimo ženkliausiai prisidėjo mažesnis energijos suvartojimas (-10.405 UBP) bei mažesnis susidarančių atliekų šalinimas sąvartyne (-1.929 UBP). Neigiamą įtaką turėjo išaugęs kuro suvartojimas (+6.160 UBP). Galima teigti, kad skaičiavimas gerai iliustruoja logistikos sektoriui priskiriamus svarbiausius aplinkosauginius poveikius. Taip pat padeda aiškiai įvertinti skirtingų aplinkosauginių rodiklių bei jų pokyčių reikšmę šalies aplinkosauginių tikslų kontekste. Išpopuliarinus atitinkamą metodą įmonių tarpe, atsirastų objektyvus dydis, pagal kurį būtų galima objektyviai palyginti aplinkosauginio poveikio bei pasiektų gerinimo rezultatų mastą.

7. REKOMENDACIJOS

- a. Rengiantis į Lietuvos teisinę bazę perkelti Direktyvos 2014/95/ES nurodymus, tikslinga ir toliau populiarinti „Pasaulinį susitarimą“ bei pasaulyje plačiausiai naudojamą GRI ĮSA ataskaitų rengimo metodinę medžiagą. Įmonėms šios ĮSA praktikos įgyvendinimo priemonės jau yra pažįstamos, tad jas pasitelkiant būtų galima orientuotis į atskaitomybės kokybę. Be to, tikėtina, jog būdama populiariausia atskaitomybės metodine priemone GRI bus pasirinkta ir tolimesniam ĮSA atskaitomybės standartizavimui. Patrauklu ir tai, jog „Pasaulinio Susitarimo“ principų derinimui su gerokai konkretesnėmis GRI ataskaitų rengimo ir teikimo gairėmis yra sukurtos specialios metodinės priemonės. Aktualu ir tai, jog GRI 4 metodinės rekomendacijos visiškai padengia Direktyvoje 2014/95/ES identifikuotas aplinkosaugos sritys, apie kurias įmonės turėtų atskleisti informaciją bei beveik visas NAAS sritys. Jei nepadengtose srityse įmonių daromas aplinkosauginis poveikis būtų įvardintas, kaip materialus, vadovaudamasi GRI 4 metodine medžiaga įmonės atitinkamus rodiklius galėtų ataskaitose pateikti papildomai.
- b. Atsižvelgiant į tai, jog GRI 4 aplinkosauginės sritys ir NAAS politikos įgyvendinimo kryptys grupuojamos skirtingai, tikslinga verslą papildomai šviesti apie tai, kaip naudojant GRI 4 metodinę priemonę galima prisidėti prie NAAS įgyvendinimo.

- c. Tikslinga Lietuvos įmonių tarpe populiarinti komunikavimą apie materialių aplinkosauginių aspektų pasirinkimo priežastis. Tikėtina, jog pritaikę GRI 4 nurodomus informacijos pateikimo principus, įmonės aiškiau apsibrėžtų aplinkosaugines sritis, apie kurias turėtų atskleisti informaciją, o drauge ir įvertintų galimybes bei poreikį pagal konkrečią sritį atskleisti daugiau ir detalesnės informacijos. Taip pat sudarytų sąlygas skaitytojams palyginti kelių periodų duomenis.
- d. Svarbu suderinti skirtingų suinteresuotųjų poreikius atskaitose pateikiamai informacijai bei minimizuoti papildomą administracinę naštą. Tą padaryti padėtų reikšmingų aplinkosauginių rodiklių identifikavimas, nustatant ribotą rodiklių skaičių. **NAAS kontekste, pritaikius ekologinio trūkumo metodą būtų galima suskaičiuoti Lietuvos situaciją atitinkančius ekotąškus konkrečioms aplinkosauginėms sritims.** Tai leistų identifikuoti reikšmingiausias rodiklius, supaprastintų atskaitomybę bei užtikrintų skirtingų įmonių duomenų palyginamumą. Šiame procese būtina tinkamai įvertinti ekonominių sektorių specifiką bei parengti aiškią metodinę medžiagą atskaitomybę vykdančioms įmonėms. **Norint šį sprendimą įgyvendinti praktikoje, būtų reikalingi papildomi moksliniai tyrimai.**

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. **Alijošiūtė A.** (2014). *Global Compact įmonių narių atskaitomybė apie ĮSA veiklą*. Paskaitos Kauno technologijos universitete medžiaga.
2. **Asif M., Searcy C., Zutshi A., et al.** (2013). An integrated management systems approach to corporate social responsibility. *Journal of Cleaner Production* 56, p. 7-17.
3. **Baldassarre R.** (2012). Report on corporate social responsibility: accountable, transparent and responsible business behaviour and sustainable growth. *European Parliament Plenary sitting*. Peržiūrėta 2015, kovo 28, adresu <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0017+0+DOC+XML+V0//EN>
4. **Belu C., Manescu C.** (2013). Strategic corporate social responsibility and economic performance. *Applied Economics*, p. 45-19.
5. **Berghöfer U.** (2014). *Focus group discussion Values. Methods for integrating ecosystem services into policy, planning and practice*. Peržiūrėta 2015, gegužės 6, adresu http://www.aboutvalues.net/data/method_navigator/values_method_profile_focus_group_discussion.pdf
6. **Business for Social Responsibility (BSR).** (2015). *Making the Invisible Visible: Analytical Tools for Assessing Business Impacts & Dependencies Upon Ecosystem Services* Peržiūrėta 2015, gegužės 1, adresu http://www.bsr.org/reports/BSR_Analytical_Tools_for_Ecosystem_Services_2015.pdf
7. **Dagilienė L., Leitonienė Š.** (2012) Corporate Social Reporting Development in Lithuania. *Economics and Management* 17, p. 1233-1239.
8. **Dainienė R., Dagilienė L.** (2014). Accounting-based valuation of innovation: challenges and Perspectives. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 156, p. 589-593.
9. **Ecoinvent.** (2015). Version 3.1. Duomenų bazė. Peržiūrėta 2015, gegužės 20, adresu <http://www.ecoinvent.org>
10. **European Federation of Financial Analysts Societies.** (2009). *A Guideline for the Integration of ESG into Key Performance Indicators for Environmental, Social & Governance Issues*. Peržiūrėta 2015, kovo 28, adresu http://www.effas-esg.com/wp-content/uploads/2009/04/effas_kpis_for_esg_1_2_09_04_09_final.pdf

11. **Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba.** (2014). Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/95/ES 2014 m. spalio 22 d., kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. Peržiūrėta 2015, balandžio 10, adresu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>
12. **Frischknecht R., Büsser K. S.** (2013): Swiss Eco-Factors 2013 according to the Ecological Scarcity Method. Methodological fundamentals and their application in Switzerland. *Environmental studies* no. 1330. Bern: Federal Office for the Environment
13. **Gilbert D. U., Behnam M.** (2012) Trust and the United Nations Global Compact: A Network Theory Perspective. *Business & Society*, 52, p. 135–169.
14. **Gineitienė Z., Žiogelytė L.** (2010) Įmonių socialinės atsakomybės principų įgyvendinimo vertinimas (UAB „PakMarkas“ pavyzdžiu). *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 17, p. 57-64.
15. **Global Reporting Initiative.** (2015) *Making Headway in Europe. Linking GRI's G4 Guidelines and the European Directive on Non-financial and Diversity Disclosure*. Peržiūrėta 2015, balandžio 23, adresu https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI_G4_EU%20Directive_Linkage.pdf
16. **Global Reporting Initiative** (2013). *G4 Sustainability Reporting Guidelines. Implementation Manual*. Peržiūrėta 2015, balandžio 25, adresu <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRIG4-Part2-Implementation-Manual.pdf>
17. **Global Reporting Initiative.** (2013) *G4 Sustainability Reporting Guidelines. Reporting Principles and Standard Disclosures*. Peržiūrėta 2015, balandžio 25, adresu <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRIG4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>
18. **Global Reporting Initiative (n.d.).** *Sustainability reporting in the European Union*. Peržiūrėta 2015, balandžio 10, adresu <https://www.globalreporting.org/information/policy/Pages/EUpolicy.aspx>.
19. **Goldberg S. R., Gist A. K., Lindquist S. C.** (2011). Auditor's Guide to Corporate Social Responsibility. *The Journal of Corporate Accounting & Finance* p. 51-59.
20. **International Corporate Governance Network.** (2008). *ICGN Statement and Guidance on Non-financial Business Reporting*. Peržiūrėta 2015, kovo 22, adresu http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/corporate-social-responsibility/reporting-disclosure/swedish-presidency/files/background_documents/statement_and_guidance_on_non-financial_reporting_-_international_corporate_governance_network_en.pdf

21. **Juraitė K.** (2005). *Lyginamieji tyrimo metodai: nuo intensyvaus ir ekstensyvaus prie visapusiško tyrimo.* ISM Peržiūrėta 2015, gegužės 2, adresu http://fcis.vdu.lt/~z.lydeka@adm.vdu.lt/KJuraite_paskaita%20ISM%202.pdf
22. **Jučius V., Griauslytė J.** (2014). Lietuvos įmonių socialinės atsakomybės ataskaitų taikymas verslo praktikoje. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* 69.
23. **Kemp D., Owen J. R.** (2012). Corporate social responsibility, mining and “audit culture”. *Journal of Cleaner Production*, 24, p. 1-10.
24. **KPMG** (2013). *The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013.* Netherlands. Peržiūrėta 2015, balandžio 19, adresu <http://www.kpmg.com/global/en/issuesandinsights/articlespublications/corporate-responsibility/pages/corporate-responsibility-reporting-survey-2013.aspx>
25. **Lafarge.** (2014) *The Lafarge Sustainability Compass: Developing an integrated sustainable development strategy.* Peržiūrėta 2015, balandžio 8, adresu http://wbcsdserver.org/web/wbcsdfiles/RedefiningValue/WBCSD-Lafarge_Sustainability_Compass_2.pdf
26. **Leitoniė Š., Šapkauskienė A.** (2012). Socialinės informacijos kaip Lietuvos įmonių etiškos elgsenos kriterijaus analizė. *Economics and Management* 17, p. 836-843.
27. **Lietuvos atsakingo verslo asociacija (LAVA).** (2014, spalio 2). *LAVA pasiūlymai dėl ĮSA skatinimo šalyje 2015-2020 m.* Peržiūrėta 2015, balandžio 11, adresu <http://asociacijalava.lt/visos-naujienos/2014/10/02/lava-ministerijai-pristat%C4%97-pasi%C5%ABlymus-d%C4%97l-%C4%AFsa-skatimo-perspektyv%C5%B3-2015-2020-m/>
28. **Lietuvos atsakingo verslo asociacija (LAVA).** (2015, sausio 4). *2016 metais įsigalios nauji teisės aktai.* Peržiūrėta 2015, kovo 28, adresu <http://asociacijalava.lt/visos-naujienos/2015/01/11/kod%C4%97l-ir-kaip-reik%C4%97s-atsiskaityti-u%C5%BE-atsaking%C4%85-veikl%C4%85/>
29. **Lietuvos Respublikos Konstitucija.** (1992). *Valstybės Žinios* 33. Peržiūrėta 2015, kovo 22, adresu <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
30. **Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.** (2014). *Apie įmonių socialinę atsakomybę.* Peržiūrėta 2015, kovo 22, adresu <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumas/imoniu-socialine-atsakomybe-isa/apie-imoniu-socialine-atsakomybe.html>

31. **Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.** (2014). *Lietuvos atsakingo verslo asociacija*. Peržiūrėta 2015, kovo 22, adresu <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinkazimtumai/moniu-socialine-atsakomybe-isa/lietuvos-atsakingo-verslo-asociacija.html>
32. **Lietuvos Respublikos Seimas.** (2001). Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas. Peržiūrėta 2015, balandžio 7, adresu http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=324382
33. **Lietuvos Respublikos Seimas.** (2001). Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsoliduotosios finansinės atskaitomybės įstatymas. Peržiūrėta 2015, balandžio 7, adresu http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=324445
34. **Lietuvos Respublikos Seimas.** (2015). Nutarimas dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo. Projektas nr. XIIP-2686 (2). Peržiūrėta 2015, balandžio 21, adresu http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1022911&p_tr2=2
35. **Lietuvos Respublikos Seimas.** (2012). Nutarimas dėl nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos patvirtinimo. Nr. XI-2375. Peržiūrėta 2015, balandžio 23, adresu http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=437284&p_query=&p_tr2=2
36. **Lozano R., Huisingh D.** (2011). Inter-linking issues and dimensions in sustainability reporting. *Journal of Cleaner Production* 19, p. 99-107.
37. **Morkevičius V.** (2012). *Lyginamieji tyrimai*. Paskaitos Kauno technologijos universitete medžiaga. Peržiūrėta 2015, gegužės 2, adresu http://www.vaidasmo.lt/lt/dest/kita/2012-04-17_vdu_lyginamieji-tyrimai.pdf
38. **Norkus Z., Morkevičius V.** (2011). *Kokybinė lyginamoji analizė*. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Kaunas: Lietuvos HSM duomenų archyvas (LiDA). Peržiūrėta 2015, gegužės 2, adresu http://www.lidata.eu/en/files/eng/training/textbooks/QCA_ad.pdf
39. **PricewaterhouseCoopers.** (2014). EU audit reform – Public Interest Entities (PIEs). *Fact sheet 5*. Peržiūrėta 2015, kovo 22, adresu <http://www.pwc.com/gx/en/audit-services/publications/assets/pwc-fact-sheet5-eu-audit-reform-definition-pie-june2014.pdf>
40. **Pušinaitė R.** (2013). Savanoriški įmonių įsipareigojimai darniam vystymuisi įgyvendinti. Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas Sociokultūrinių tyrimų centras *Darnus Lietuvos vystymasis*. Mokslinių straipsnių rinkinys.
41. **Rasche A.** (2010). Collaborative Governance 2.0. *Corporate Governance: The international journal of business in society* 10, p. 500-511.

42. **Roca L. C., Searcy C.** (2012). An analysis of indicators disclosed in corporate sustainability reports. *Journal of Cleaner Production* 20, p. 103-118.
43. **Seiliūtė J.** (2013). *Socialinės atsakomybės įtvirtinimo potencialo verslo organizacijose vertinimas* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, vadyba (03 S). Vilnius: Vilniaus universitetas. Peržiūrėta 2015, kovo 28, adresu http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2013~D_20130327_100805-31865/DS.005.0.01.ETD
44. **Slager R., Gond J.-P., Moon J.** (2012). Standardization as Institutional Work: The Regulatory Power of a Responsible Investment Standard. *Organization Studies* 33, p. 763-790.
45. **UAB „Kvalitetas“.** (2012). *Įmonių socialinės atsakomybės gairės vertybinių popierių biržoje listinguojamoms įmonėms*. Metodinė priemonė ĮSA atskaitomybei gerinti. Peržiūrėta 2015, kovo 1, adresu <http://csrba.lt/wp-content/uploads/2013/03/Listinguojamu-imoniu-gaires.pdf>
46. **United Nations.** (1992). *Report of the United Nations Conference on Environment and Development*. Peržiūrėta 2015, kovo 22, adresu <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>
47. **Vallentin S., Murillo D.** (2011). Governmentality and the politics of CSR. *Organization* 19, p. 825-843.
48. **Vilkė R.** (2011). *Corporate social responsibility implementation effectiveness improvement in Lithuania: model of local government involvement*. Summary of Doctoral Dissertation. Social Sciences, Management and Administration (03 S). Vilnius: Mykolas Romeris University.
49. **Vilutytė G.** (2013). Socialinės atsakomybės ir organizacijų mokymosi ryšys. Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas Sociokultūrinių tyrimų centras *Darnus Lietuvos vystymasis*. Mokslinių straipsnių rinkinys.
50. **Vogel D.** (2010). The Private Regulation of Global Corporate Conduct Achievements and Limitations. *Business & Society* 49, p. 68-87.
51. **Zhao Z-Y, Zhao X-J, Davidson K., et al.** (2012). A corporate social responsibility indicator system for construction enterprises. *Journal of Cleaner Production* 29-30, p. 277-289.
52. **Zickiene S., Juozaitiene L.** (2013). Disclosure of Environmental, Social and Governance Information Using Diverse Reporting Schemes. *Social Research* 31, p. 24-37.
53. **U.S. Environmental Protection Agency.** (2011). *EPA Growing DASEES (Decision Analysis for a Sustainable Environment, Economy & Society) – to Aid in Making Decisions on Complex Environmental Issues*. Peržiūrėta 2015, gegužės 6, adresu <http://nepis.epa.gov/Exe/ZyPDF.cgi?Dockey=P100DSGE.txt>

54. **World Business Council for Sustainable Development.** (2011). *Guide to Corporate Ecosystem Valuation*. Peržiūrēta 2015, gegužēs 6, adresu <http://www.wbcsd.org/pages/edocument/edocumentdetails.aspx?id=104&nosearchcontextkey=true>
55. **World Resources Institute.** (2011). *Nature in Performance. Initial Recommendations for Integrating Ecosystem Services into Business Performance Systems*. Peržiūrēta 2015, gegužēs 6, adresu http://www.wri.org/sites/default/files/pdf/nature_in_performance.pdf

PRIEDAI

1 Priedas: ES įmonės, kuriai taikomi Direktyvos 2013/34/ES reikalavimai, charakteristika

Nefinansinės informacijos atskleidimo reikalavimai įmonėms bus taikomi atsižvelgiant į:

- vidutinį darbuotojų skaičių (viršija 500), bendrą balanso sumą ir grynąsias pajamas;
- veiklos pobūdį – taikomi tik toms didžiosioms įmonėms, kurios yra viešojo intereso įmonės, ir toms viešojo intereso įmonėms, kurios yra didžiosios grupės patronuojančiosios įmonės, jei konsoliduotai grupių atveju vidutinis darbuotojų skaičius kiekvienu atveju viršija 500;
- valstybių narių nustatytus papildomus reikalavimus (Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba, 2014).

Viešojo intereso įmonės (VII) (PricewaterhouseCoopers, 2014):

- visos įmonės, kurios yra valdomos taikant Europos Sąjungos teisę bei listinguojamos reguliuojamose rinkose⁴;
- visos ES veikiančios kredito įstaigos⁵ (apimant ir nelistinguojamas);
- visos ES veikiančios draudimo bendrovės (apimant ir nelistinguojamas bendroves bei perdraudimo paslaugų teikėjas);
- įmonės, kurios yra valstybių narių apibrėžtos, kaip tenkinančios viešąjį interesą (pavyzdžiui, dėl savo veiklos pobūdžio, dydžio ar darbuotojų skaičiaus).

VII dukterinės bendrovės, automatiškai netampa VII, nebent yra atskirai listinguojamos ir valdomos pagal ES teisę arba yra kredito įstaiga arba draudimo bendrovė.

ES veikiančių kredito įstaigų ir draudimo bendrovių filialai yra laikomi neatskiriama organizacijos, kuriai jie priklauso, dalimi ir drauge nelaikomi atskira VII. Ne ES veikiančių kredito įstaigų ir draudimo bendrovių filialai taip pat nėra laikomi VII.

---

⁴ Aktualus reguliuojamų rinkų sąrašas gali būti randamas adresu:
http://mifiddatabase.esma.europa.eu/Index.aspx?sectionlinks_id=23&language=0&pageName=REGULATED_MARKETS_Display&subsection_id=0

⁵ Įstaiga, kurios veikla yra iš visuomenės imti indėlius ir išduoti paskolas.

2 Priedas: Fokusuotos grupės tyrimo detalūs rezultatai

Citatos paryškintos I šriftu. Įprastu šriftu pateikiamas išsakytų minčių apibendrinimas. Moderatoriaus frazės, skirtos pakreipti diskusiją, yra paryškintos žaliai. Mintys lentelėje pateiktos tokia seka, kaip buvo išdėstytos fokusuotos diskusijos metu.

1. Kokias Lietuvai aktualias aplinkosaugines problemas galėtumėte identifikuoti?

Teiginys	Ar buvo oponuota? Ar kilo papildoma, su išsakyta mintimi susijusi diskusija?
Pirmoji remarka: „ <i>O kuo jos skiriasi nuo pasaulinių?.. nes tai yra klimato kaitos kažkokie pagrindiniai dalykai ... ir šalių mastu yra sunku kažką tai išskirti.</i> “	Niekas neoponavo. Moderatorius paaiškino, kokios problemos galėtų būti laikomos lokaliomis.
„ <i>Miškų kirtimas.</i> “ Toks įspūdis susidaro važinėjant per Lietuvą ir matant iškirstus plotus.	Keletas žmonių oponavo, kad tai netiesa. Kad Lietuva – viena iš labiausiai Europoje miškais apsodintų šalių. „ <i>Jūs nematėt, kaip tropikai atrodo.</i> “
Daugelis fokusuotos grupės dalyvių kartu vardijęs tokius teiginius: „ <i>Šiukšlių rūšiavimas</i> “, „ <i>plastikas</i> “, „ <i>atliekos</i> “, „ <i>pakuotė</i> “, „ <i>žmonių sąmoningumas</i> “, „ <i>rūšiavimas, atliekų politika</i> “, „ <i>aplinkosauginis sąmoningumas</i> “.	Kilo diskusija apie tai, kas nutinka, kai šiukšlės suverčiamos į vieną konteinerį ir kodėl tai yra daroma? Viena grupės dalyvė kitiems paaiškino, kad jos tada surenkamos be maisto atliekų ir vėliau yra gerai išrūšiuojamos. Kita sakė, kad surenkančioje mašinoje yra 3 skyriukai.
Moderatorius uždavė klausimas, ar kalbant apie atliekas, galvojama tik apie rūšiavimą. „ <i>Jeigu yra atliekų valdymo politika, tai aišku prasideda nuo pat pradžių</i> “. Vis tik, kaip pagrindinė problema yra įvardijama tai, kad visuomenė vis dar nemoka gerai rūšiuoti ir kad jiems trūksta švietimo.	Mąstymo pokytis greitai nesidaro. „ <i>Viena karta turi praeiti, kad išmoktumėme</i> “. „ <i>15 metų turi būti programa, kuri edukuoja žmones, ir tik tada įpročiai susiformuoja</i> “.
„ <i>Besaikis vartojimas.</i> “	
„ <i>Maisto produktų išmetimas tūkstančiais tonų, reikėtų atsakingo vartojimo.</i> “	
„ <i>Vandens švara gamtoje, ar tai yra klausimas?</i> “ Turima omeny taršą, patenkančią į atvirus vandens telkinius, dėl atliekų šalinimo arba pramoninės veiklos.	Komentuojama, kad Aplinkos ministerija padarius teigiamą poveikį ir vandenių būklė yra ženkliai pagerėjusi. Dauguma didžiųjų įmonių turi įsidiegtę ISO 14000 sistemas ir jos yra veikiančios. Oponuojama apie aplinkos švarą ir tvarką bendrąja prasme („ <i>apželia</i> “, „ <i>pelkėja</i> “, „ <i>smirdi</i> “).
Energetinio efektyvumo didinimas ir visuomenės sąmoningumo augimas (pasirinkimas mokėti brangiau už mažesnę poveikį aplinkai). Žinių, apie aplinkai draugiškus technologinius sprendimus, trūkumas.	
Vaistų atliekos, kurios nėra grąžinamos į vaistines.	
Koks yra bendras Lietuvos globalus poveikis? „ <i>Paimkite gaublį, uždėkite nykštį ir poveikis dingsta</i> “.	

2. Kokios dar aplinkosauginės sritys, įvardintos Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje, atrodo svarbios?

Fokusuotos grupės dalyviams išdalinamos kortelės su strategijoje įvardytomis sritimis.

Teiginys	Ar buvo oponuota? Ar kilo papildoma, su išsakyta mintimi susijusi diskusija?
Dar svarbu yra biologinė įvairovė. Kalbama, kad jau atsiranda tam tikrų rūšių, kurias reikia saugoti.	Paminimos nykstančios bitės.
Žemės grunto tarša, susidaranti išpilant ar užkasant į žemę pavojingas atliekas.	Komentuojama apie tai, kad Kaune, Taikos prospekte, buvo atkastos pavojingos atliekos.
Komunikuojamas žodis „urbanizacija“. Lietuvoje miestų dydis dar nesutrikdo dienos ir nakties pusiausvyros.	Komentuojama apie tai, kad šiuo metu Lietuvoje plečiant miestą stengiamasi išsaugoti egzistuojančią bio įvairovę.
Pajūrio ruožo mažėjimas, Baltijos jūros vandens kokybės blogėjimas ir žuvų užterštumo didėjimas.	Vienas fokusuotos grupės dalyvis komentuoja apie situacijos Baltijos jūroje blogumą. Daugumai tai atrodo nauja ir stebina.
Ar yra problema aplinkos oro tarša? Taip, miestuose.	
Ar yra problema cheminės medžiagos? Lietuvoje didesnė problema taršų vartojimas. Šiaip cheminė tarša atitinka Europos standartą, tad viskas gerai (tiek maiste, tiek gaminiuose). Be to, labai gera šalies vidinė kontrolės sistema. Problema – nekokybiškos, importuojamos prekės.	Vienas fokusuotos grupės dalyvis komentuoja situaciją. Kitiems tai atrodo nauja. Kalbama apie tai, kad vienose šalyse pasirenkami žemesni taršos standartai, o kitos šalyse – aukštesni, o vartotojai neturi gebėjimo įvertinti informacijos.

3. Kokias tris sritis įvardytumėte, kaip svarbiausias?

Teiginys	Ar buvo oponuota? Ar kilo papildoma, su išsakyta mintimi susijusi diskusija?
<ul style="list-style-type: none"> Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas. Detaliau: vandens, žemės gelmių, žuvų ir miškų ištekliai. 	Komentuojama apie tai, kad miškai yra pavirtę krūmynais. Oponuojama, kad žmogus nežino, kokie miškai turėtų būti.
<ul style="list-style-type: none"> Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas; Biologinė įvairovė ir eko sistemų paslaugos. 	
<ul style="list-style-type: none"> Klimato kaitos švelninimas; Ekosistemų stabilumo išsaugojimas. 	Ekosistemų stabilumo išsaugojimas atrodo svarbus todėl, kad norima išsaugoti Lietuvos gamtos (o drauge ir pasaulio) įvairovę (dėl turizmo, pasaulio dėmesio pritraukimo, mokslo).
<ul style="list-style-type: none"> Biologinė įvairovė ir eko sistemų paslaugos; Vandens ištekliai; Žuvų ištekliai. 	Kyla diskusija, ar vandens tausojimas Lietuvai yra problema, nes šiuo metu jo turime labai daug ir tikrai neturėtume pritrūkti. Imama kalbėti, kad vandens greičiausiai pritrūks kokybiško.
<ul style="list-style-type: none"> Cheminės medžiagos; Ekosistemų stabilumo išsaugojimas. 	
<ul style="list-style-type: none"> Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas; 	

<ul style="list-style-type: none"> • Ekosistemų stabilumo išsaugojimas. • Vandens ištekliai. 	<p>„Švarus vanduo – visa ko pagrindas“. „Ateity tai galėtų būti didžiausia eksporto prekė.“ Pasisakoma prieš skalūnų dujų išgavimą.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas. Detaliau: žemės gelmių ištekliai; • Klimato kaita. 	

4. Kaip pasirenkamos aktualios sritys, kurios turėtų būti komunikuojamos ĮSA ataskaitose?

Teiginys	Ar buvo oponuota? Ar kilo papildoma, su išsakyta mintimi susijusi diskusija?
<p>Mūsų atveju pasirinkta klimato kaitos problema ir tada „visos priemonės, ką tu darai, kad sumažinti savo poveikį aplinkosaugine prasme“. „Neesame ta įmonė, kuri pagal šitas sritis (kalbama apie Nacionalinėje aplinkosaugos strategijoje įvardytas sritis) padarytų didžiausią įtaką, bet mes naudojame energiją“. Energiją esame išsikėlę, kaip reikšmingą rodiklį ir pasakojame, kaip prie jo gerinimo prisidedame.</p>	
<p>„Mes finansuojam atsinaujinančios energijos gavybą“. Taip pat siekiame mažinti pačios organizacijos poveikį. „Kai esi didelė organizacija ir supranti, kad ir labai maži vieno žmogaus veiksmai galiausiai susideda į labai didelį kiekį, tai tas tiek mentalo pasme, tiek ekonomiškai labai daug prasmės turi“. Visų resursų taupymas, kurį aiškiausia suprasti organizacijos ribose.</p>	
<p>Įmonė užsiima didmenine prekyba ir fokusuojasi transporto išskiriamą CO2 kiekio kompensavime bei dalyvauja projektuose, skirtuose atsodinti medžius.</p>	
<p>Įmonė diegia be popierines sistemas, tačiau apie tai savo ataskaitose nerašė.</p>	<p>Oponuojama, kad to paties dokumento atspausdinimas energetiškai kainuoja pigiau negu peržiūrėjimas. „Yra visuomenėje labai daug gajų mitų, kiek kas kainuoja.“ „Aš manau, kad švietimas yra didžiausias dalykas, nes mes netgi tarpusavy dirbdami nežinome tam tikrų dalykų, kas yra ekologiška, kas tauposi, kiek kas energijos resursų užima ir t.t. Mes turime vieni kitus čia šviesti, edukuoti“. Bandoma ginčyti, kad neįvertinamos spausdinimo metu išsiskiriančios medžiagos.</p>
<p>Diskutuojama apie tai, kad anksčiau visi gerdavo vandenį iš krano, o dabar tuo galima pasigirti. Taip pat svarstoma, ar maisto kokybė geresnė buvo anksčiau ar dabar.</p>	

3 Priedas: GRI 4 Aplinkosauginių indikatorių vertimas

Aspektas: Medžiagos		
G4-EN1	Sunaudotas žaliavų svoris ar kiekis	Pateikiamas bendras svoris ir kiekis medžiagų, ataskaitiniu periodu sunaudotų gaminant ir pakuojant produkciją ar teikiant paslaugas. Medžiagas reikėtų suskirstyti į neatsinaujinančias ir atsinaujinančias.
G4-EN2	Procentinė naudojamų perdirbtų žaliavų dalis	Organizacijos pirminiems produktams gaminti / paslaugoms teikti naudojamų perdirbtų žaliavų procentas
Aspektas: Energija		
G4-EN3	Organizacijos viduje sunaudojama energija	<p>a. Kuro sunaudojimas pagal skirtingas kuro rūšis bei išskiriant atsinaujinančius ir neatsinaujinančius šaltinius (džauliais)</p> <p>b. Pateikti (džauliais / vatvalandėmis):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elektros energijos suvartojimas • Šildymas • Šaldymas • Garas <p>c. Pateikti (džauliais / vatvalandėmis):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parduota elektros energija • Parduota šilumos energija • Parduota šaldymo energija • Parduotas garas <p>d. Bendras energijos suvartojimas (džauliais)</p> <p>e. Aprašyti naudotus standartus, metodikas ir prielaidas bei mato vienetų konvertavimui naudotą duomenų šaltinį.</p>
G4-EN4	Už organizacijos ribų sunaudota energija	<p>a. Energija sunaudota už organizacijos ribų (džauliais)</p> <p>b. Aprašyti naudotus standartus, metodikas ir prielaidas bei mato vienetų konvertavimui naudotą duomenų šaltinį.</p>
G4-EN5	Santykinis energijos sunaudojimas	<p>a. Santykinis energijos sunaudojimas (gaminamos produkcijos / teikiamų paslaugų / pardavimų vienetui).</p> <p>b. Santykiniam energijos sunaudojimui išskaičiuoti naudojamo daliklio aprašymas.</p> <p>c. Nurodyti skaičiuojant santykinę energijos sunaudojimą apimtas organizacijos naudojamas energijos rūšis bei, ar buvo įtraukta energija naudojama organizacijos viduje, ar už jos ribų, ar abi rūšys.</p>
G4-EN6	Energijos vartojimo sumažinimas	<p>a. Energijos vartojimo sumažinimas, pasiektas dėl įgyvendintų taupymo ir efektyvumo didinimo iniciatyvų (džauliais).</p> <p>b. Energijos, kurios suvartota mažiau, rūšys: degalai, elektra, šildymas, šaldymas, garas.</p> <p>c. Sutaupymo skaičiavimuose taikytos prielaidos (pavyzdžiui, baziniai metai) bei jų pasirinkimo priežastys.</p> <p>d. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p>
G4-EN7	Produktams ir paslaugoms reikalingo energijos kiekio sumažinimas	<p>a. Ataskaitiniu laikotarpiu pasiektas produktams ir paslaugoms reikalingo energijos kiekio sumažinimas (džauliais).</p> <p>b. Sutaupymo skaičiavimuose taikytos prielaidos (pavyzdžiui, baziniai metai) bei jų pasirinkimo priežastys.</p> <p>c. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p>
Aspektas: Vanduo		
G4-EN8	Bendras vandens	a. Nurodyti bendrą vandens išgavimą iš šių šaltinių:

	išgavimas	<ul style="list-style-type: none"> • Paviršinis vanduo (įskaitant pelkes, upes, ežerus ir vandenynus) • Gruntinis vanduo • Surinktas ir organizacijoje saugomas lietaus vanduo • Kitos organizacijos nuotekinis vanduo • Savivaldybės ar kitos komunalinių paslaugų įmonės tiekiamas vanduo <p>b. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p>
G4-EN9	Vandens šaltiniai, ženkliai paveikti vandens išgavimo	<p>a. Nurodyti bendrą vandens šaltinių, ženkliai paveiktų dėl vandens išgavimo, skaičių pagal rūšį:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šaltinio dydį • Ar šaltinis yra priskiriamas prie saugomų teritorijų (vietos ar pasaulio mastu) • Bioįvairovės vertė (rūšių įvairovė ir būdingumas konkrečiai vietai, bendras saugomų rūšių kiekis) • Vandens šaltinių vertė ar svarba vietos bendruomenėms ir gyventojams <p>b. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p>
G4-EN10	Perdirbto ir pakartotinai naudoto vandens % ir bendras kiekis	<p>a. Perdirbto ir pakartotinai organizacijos naudoto vandens bendras kiekis.</p> <p>b. Perdirbto ir pakartotinai organizacijos naudoto vandens ir viso išgauto vandens (G4-EN8) santykis procentais.</p> <p>c. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p>
Aspektas: Bio įvairovė		
G4-EN11	Veiklos vykdymo vietos (nuosavos, lizinguojamos, valdomos) esančios saugomose teritorijose arba teritorijose, turinčiose aukštą bio įvairovės vertę, arba netoli tokių teritorijų	<p>a. Apie kiekvieną (nuosavą, lizinguojamą, valdomą) veiklos vykdymo vietą, esančią saugomose teritorijose arba teritorijose, turinčiose aukštą bio įvairovės vertę, reikėtų atskleisti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geografinę vietą • Informaciją apie popaviršinę ir požeminę žemę, kuri organizacijai priklauso, yra lizinguojama ar valdoma • Nurodyti vietą santykinai su saugoma teritorija (saugomoje teritorijoje, kaimynystėje, dalinai saugomoje teritorijoje) arba paaiškinti, kad teritorija nėra saugoma tačiau pasižymi aukšta biologinės įvairovės verte • Kokia veikla vykdoma (biuras, gamyba ar gavyba) • Veiklos vykdymo vietos plotas, km² • Biologinės įvairovės vertė, apibūdinama: <ul style="list-style-type: none"> – Teritorijos požymis (sausumos, gėlo vandens ar jūros eko sistema) – Sąrašai, kuriuose nurodomas saugojimo statusas (pvz.: Ramsaro konvencija ar nacionalinė teisinė bazė)
G4-EN12	Reikšmingas vykdomos veiklos, gaminamos produkcijos ir teikiamų paslaugų poveikis bio-įvairovei saugomose teritorijose arba teritorijose, turinčiose aukštą bio įvairovės vertę	<p>a. Reikšmingo tiesioginio ir netiesioginio poveikio bio-įvairovei pobūdis pagal vieną ar kelis žemiau nurodomus aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Statybos ar gamybos vykdymas fabrikuose, kasyklos, transporto infrastruktūra • Taškinė ir pasklidoji tarša (nenatūralių medžiagų buveinėms išleidimas) • Invazinių rūšių, parazitų ir patogenų įvedimas • Rūšių sumažinimas • Buveinių keitimas • Pokyčiai ekologiniuose procesuose, viršijantys natūralių pokyčių ribas (pavyzdžiui, druskingumo ar gruntinio vandens lygio pasikeitimas) <p>b. Reikšmingas tiesioginis ir netiesioginis, teigiamas ir neigiamas poveikis pagal žemiau nurodomus aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paveiktos rūšys • Paveiktų teritorijų mastas • Daromų poveikių trukmė • Galimybės atstatyti padarytą poveikį
G4-EN13	Saugomos ar atkurtos buveinės	<p>a. Saugomų ar atkurtų buveinių vieta ir dydis. Papildomai reikėtų pateikti informaciją apie tai, ar pristatomas atkūrimo mastas yra patvirtintas nepriklausomų išorės ekspertų.</p>

		<p>b. Bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis , skirtas apsaugoti ar atkurti buveines (nesusijęs su jau įgyvendintais buveinių atkūrimo ar saugojimo projektais).</p> <p>c. Kiekvienos teritorijos statusas periodo, už kurį teikiama ataskaita, pabaigoje.</p> <p>d. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p>
G4-EN14	<p>Bendras į IUCN raudonąjį sąrašą (<i>angl. IUCN Red List</i>) ir nacionalinį saugomų rūšių sąrašą įtrauktų rūšių skaičius drauge su buveinėmis veiklos vykdymo vietose, pagal išnykimo rizikos lygį</p>	<p>a. Bendras į IUCN raudonąjį sąrašą (<i>angl. IUCN Red List</i>) ir nacionalinį saugomų rūšių sąrašą įtrauktų rūšių skaičius drauge su buveinėmis veiklos vykdymo vietose, pagal išnykimo rizikos lygį:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kritiškai išnykstantis • Išnykstantis • Pažeidžiamas • Kyla grėsmė • Keliantis mažiausią susirūpinimą
Aspektas: Emisijos		
G4-EN15	<p>Tiesioginės šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos (Apimtis 1)</p>	<p>a. Tiesioginės šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijos (Apimtis 1) CO₂ ekvivalento tonomis, nepriklausomai nuo ŠESD prekybos masto (pirkimo, pardavimo, kompensavimo arba leidimų perkėlimo).</p> <p>b. Dujos, įtrauktos į skaičiavimą (ar CO₂, CH₄, N₂O, HFCs, PFCs, SF₆, NF₃, ar visos).</p> <p>c. Biogeninių CO₂ emisijų dalis CO₂ ekvivalento tonomis (emisijos, susiję su natūraliu anglies ciklu)</p> <p>d. Pasirinkti baziniai metai, tokio pasirinkimo priežastys bei emisijų kiekis baziniais metais. Taip pat reikšmingus emisijų pasikeitimus lėmusios priežastys, paskatinusios bazinių metų emisijų perskaičiavimą.</p> <p>e. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p> <p>f. Pasirinktų emisijų faktorių šaltinis bei klimato kaitos potencialo rodikliai (GWP) / ar nuoroda į GWP šaltinį.</p> <p>g. Pasirinktas emisijų konsolidavimo metodas.</p>
G4-EN16	<p>Netiesioginės šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos (Apimtis 2)</p>	<p>a. Netiesioginės šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijos (Apimtis 2) CO₂ ekvivalento tonomis, nepriklausomai nuo ŠESD prekybos masto (pirkimo, pardavimo, kompensavimo arba leidimų perkėlimo).</p> <p>b. Dujos, įtrauktos į skaičiavimą, jei įmanoma.</p> <p>c. Pasirinkti baziniai metai, tokio pasirinkimo priežastys bei emisijų kiekis baziniais metais. Taip pat reikšmingus emisijų pasikeitimus lėmusios priežastys, paskatinusios bazinių metų emisijų perskaičiavimą.</p> <p>d. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p> <p>e. Pasirinktų emisijų faktorių šaltinis bei klimato kaitos potencialo rodikliai (GWP) / ar nuoroda į GWP šaltinį.</p> <p>f. Pasirinktas emisijų konsolidavimo metodas.</p>
G4-EN17	<p>Kitos netiesioginės šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos (Apimtis 3)</p>	<p>a. Kitos netiesioginės šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos (Apimtis 3), išskyrus netiesiogines emisijas, apie kurias informacija pateikta dalyje G4-EN16: dėl įsigytos / gautos elektros, šaldymo ar šilumos energijos bei garo , CO₂ ekvivalento tonomis, nepriklausomai nuo ŠESD prekybos masto (pirkimo, pardavimo, kompensavimo arba leidimų perkėlimo).</p> <p>b. Dujos, įtrauktos į skaičiavimą, jei įmanoma.</p> <p>c. Biogeninių CO₂ emisijų dalis CO₂ ekvivalento tonomis (emisijos, susiję su natūraliu anglies ciklu).</p>

		<p>d. Kitų netiesioginių emisijų (Apimtis 3) kategorijos ir veiklos įtrauktos į skaičiavimą.</p> <p>e. Pasirinkti baziniai metai, tokio pasirinkimo priežastys bei emisijų kiekis baziniais metais. Taip pat reikšmingus emisijų pasikeitimus lėmusios priežastys, paskatinusios bazinių metų emisijų perskaičiavimą.</p> <p>f. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p> <p>g. Pasirinktų emisijų faktorių šaltinis bei klimato kaitos potencialo rodikliai (GWP) / ar nuoroda į GWP šaltinį.</p>
G4-EN18	Šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) intensyvumas	<p>a. ŠESD emisijų intensyvumo santykis.</p> <p>b. Vardiklis, pasirinktas skaičiavimui.</p> <p>c. ŠESD rūšys, įtrauktos skaičiuojant rodiklį: tiesioginės (Apimtis 1), energijos netiesioginės (Apimtis 2), kitos netiesioginės (Apimtis 3).</p> <p>d. Dujų rūšys, įtrauktos į skaičiavimą.</p>
G4-EN19	ŠESD emisijų sumažinimas	<p>a. Dėl įgyvendintų iniciatyvų pasiektas ŠESD emisijų sumažinimas tonomis CO₂ ekvivalento.</p> <p>b. Dujos, įtrauktos į skaičiavimus (ar CO₂, CH₄, N₂O, HFCs, PFCs, SF₆, NF₃, ar visos).</p> <p>c. Pasirinkti baziniai metai ir pasirinkimo priežastys.</p> <p>d. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p> <p>e. Kurioje emisijų grupėje pasiektas sumažinimas: tiesioginės (Apimtis 1), energijos netiesioginės (Apimtis 2), kitos netiesioginės (Apimtis 3)?</p>
G4-EN20	Ozono sluoksnį ardančių medžiagų emisijos (ODS)	<p>a. ODS gamyba, importas ir eksportas CFC-11 ekvivalento tonomis.</p> <p>b. Medžiagos, įtrauktos į skaičiavimą.</p> <p>c. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p> <p>d. Pasirinktų emisijų faktorių šaltinis.</p>
G4-EN21	NO _x , SO _x , ir kitos reikšmingos išlakos į orą	<p>a. Reikšmingų išlakų į orą kiekis, kg:</p> <ul style="list-style-type: none"> • NO_x • SO_x • Patvarūs organiniai teršalai • Lakieji organiniai junginiai • Pavojingi oro teršalai • Kietosios dalelės • Kitos emisijų rūšys, nurodomos aktualiuose reguliuojančiuose dokumentuose. <p>b. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p> <p>c. Pasirinktų emisijų faktorių šaltinis.</p>
Aspektas: Nuotekos ir atliekos		
G4-EN22	Bendras vandens išleidimas pagal kokybę ir galutinę vietą	<p>a. Bendras kiekis planuoto ir neplanuoto vandens išleidimo pagal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Galutinę vietą (<i>angl. Destination</i>) • Vandens kokybę (apimant valymo metodus) • Ar vanduo buvo panaudotas kitos organizacijos <p>b. Naudoti standartai, metodologijos ir prielaidos.</p>
G4-EN23	Bendras atliekų svoris pagal rūšį ir šalinimo metodą	<p>a. Bendras pavojingų ir nepavojingų atliekų svoris, pagal šalinimo metodus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pakartotinis panaudojimas • Perdirbimas • Kompostavimas • Atgavimas, įskaitas energijos atgavimą • Deginimas • Skysčio laidojimas giliai uolienose (<i>angl. deep well injection</i>) • Šalinimas sąvartyne • Saugojimas vietoje • Kita (turėtų būti patikslinta organizacijos) <p>b. Nurodomo atliekų šalinimo metodo patikimumas:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Šalinama tiesiogiai organizacijos arba šalinimas tiesiogiai organizacijos patikrintas ir patvirtintas • Informacija suteikiama atliekas tvarkančios įmonės • Atliekas tvarkančios įmonės standartinis atliekų tvarkymo būdas
G4-EN24	Bendras reikšmingų nutekėjimų (išsiliejimų) skaičius ir kiekis	<p>a. Bendras reikšmingų nutekėjimų (išsiliejimų) skaičius ir kiekis.</p> <p>b. Apie nutekėjimus, apie kuriuos yra pateikta informacija organizacijos finansinėse ataskaitose, papildomai reikėtų pateikti šią informaciją:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nutekėjimo vieta • Nutekėjimo kiekis • Nutekėjusių medžiagų tipas: <ul style="list-style-type: none"> – Nafta (į dirvą ar vandens paviršių) – Degalai (į dirvą ar vandens paviršių) – Atliekos (į dirvą ar vandens paviršių) – Cheminės medžiagos (dažniausiai į dirvą ar vandens paviršių) – Kita (turėtų būti patikslinta organizacijos) <p>c. Reikšmingų nutekėjimų padarytas poveikis.</p>
G4-EN25	Svoris transportuotų, importuotų, eksportuotų ar sutvarkytų atliekų, laikomų pavojingomis pagal Bazelio konvencijos priedus I, II, III ir VIII, ir procentas atliekų, transportuotų iš vienos šalies į kitą	<p>a. Bendras svoris:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Transportuotų pavojingų atliekų • Importuotų pavojingų atliekų • Eksportuotų pavojingų atliekų • Sutvarkytų pavojingų atliekų <p>b. Procentas pavojingų atliekų, transportuotų iš vienos šalies į kitą.</p>
G4-EN26	Vandens šaltinių ir susijusių buveinių, reikšmingai paveiktų organizacijos išleidžiamų nuotekų, rūšis, dydis, apsaugos statusas ir bioįvairovės vertė	<p>a. Vandens šaltinių ir susijusių buveinių, reikšmingai paveiktų organizacijos išleidžiamų nuotekų, apibūdinimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vandens šaltinių ir susijusių buveinių dydis • Vandens šaltinių ir susijusių buveinių apsaugos statusas (šalies ar tarptautiniu mastu) • Bioįvairovės vertė (pavyzdžiui, bendras saugomų rūšių skaičius)
Aspektas: Produktai ir paslaugos		
G4-EN27	Produktų ir paslaugų aplinkosauginio poveikio sumažinimo mastas	<p>a. Produktų ir paslaugų aplinkosauginio poveikio sumažinimo mastas kiekybine išraiška.</p> <p>b. Jei yra pateikiamas ir vartojimo metu susidarančio poveikio vertinimas, turėtų būti pristatomos prielaidos apie vartojimo pobūdį ar normalizacijos faktorius.</p>
G4-EN28	Parduotos produkcijos ir jos pakuotės susigrąžinimo procentas pagal	<p>a. Parduotos produkcijos ir jos pakuotės susigrąžinimo procentas pagal kiekvieną produkcijos kategoriją.</p> <p>b. Duomenų, šiam indikatoriumi skaičiuoti, surinkimo metodas</p>

	kategorija	
Aspektas: Atitikty		
G4-EN29	Už aplinkosaugos įstatymų ir reglamentavimo neatitiktį paskirtų reikšmingų baudų pinigine verte ir bendras nepiniginių sankcijų skaičius	<p>a. Reikšmingos baudos ir nepiniginės sankcijos pagal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bendrą pinigine reikšmingų baudų vertę • Bendrą nepiniginių sankcijų skaičių • Atvejus, patekusius į ginčų sprendimo mechanizmą <p>b. Jei neatitikčių nustatyta nebuvo, užtenka trumpai paminėti šį faktą.</p>
Aspektas: Transportas		
G4-EN30	Reikšmingi aplinkosauginiai poveikiai, susidarantys dėl produkcijos ar veiklos vykdymui reikalingų prekių ir medžiagų transportavimo, o taip pat darbo jėgos transportavimo	<p>a. Reikšmingi aplinkosauginiai poveikiai, susidarantys dėl produkcijos ar veiklos vykdymui reikalingų prekių ir medžiagų transportavimo. Jei nėra pateikiama kiekybinė informacija, turėtų būti nurodoma priežastis, kodėl.</p> <p>b. Nurodykite, kaip "a." dalyje apibrėžti susidarantys poveikiai yra neutralizuojami.</p> <p>c. Pateikite kriterijus ir metodologiją, naudotus nustatant, kurie aplinkosauginiai poveikiai yra reikšmingi.</p>
Aspektas: Bendros aplinkosauginės išlaidos		
G4-EN31	Bendros aplinkos apsaugai skirtos išlaidos ir investicijos pagal rūšį	<p>a. Bendros aplinkos apsaugai skirtos išlaidos pagal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atliekų šalinimas, emisijų tvarkymas ir atkūrimo sąnaudos • Prevencijos ir aplinkosauginio valdymo sąnaudos
Aspektas: Tiekėjų aplinkosauginis vertinimas		
G4-EN32	Naujų tiekėjų, vertintų pagal aplinkosaugos kriterijus %	a. Naujų tiekėjų, vertintų pagal aplinkosaugos kriterijus, procentas
G4-EN33	Reikšmingi esami ir potencialūs neigiami aplinkosauginiai poveikiai tiekimo grandinėje ir atlikti su tuo susiję veiksmai	<p>a. Tiekėjų, kuriems atliekamas aplinkosauginio poveikio vertinimas, skaičius.</p> <p>b. Tiekėjų, darančių ar potencialiai galinčių daryti reikšmingą neigiamą aplinkosauginį poveikį, skaičius.</p> <p>c. Reikšmingi esami ir potencialūs neigiami aplinkosauginiai poveikiai tiekimo grandinėje.</p> <p>d. Procentas tiekėjų, darančių ar potencialiai galinčių daryti reikšmingą neigiamą aplinkosauginį poveikį, kuriems buvo atliktas aplinkosauginis vertinimas ir sutarti numatomi atlikti gerinimo veiksmai.</p> <p>e. Procentas tiekėjų, darančių ar potencialiai galinčių daryti reikšmingą neigiamą aplinkosauginį poveikį, kuriems buvo atliktas aplinkosauginis vertinimas ir jo pasekoje nutrauktas bendradarbiavimas bei to priežastys.</p>
Aspektas: Kreipimusi dėl aplinkosauginių pažeidimų sistema		
G4-EN34	Naudojant formalią aplinkosauginių pažeidimų sistemą	<p>a. Ataskaitiniu laikotarpiu formalyje aplinkosauginių pažeidimų sistemoje pateiktų kreipimusi dėl aplinkosauginių pažeidimų skaičius.</p> <p>b. Kiek iš pateiktų kreipimusi buvo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizuoti ataskaitiniu laikotarpiu

pateiktų, priimtų ir išspręstų kreipimūsi dėl aplinkosauginių pažeidimų skaičius	<ul style="list-style-type: none"> • Išspręsti ataskaitiniu laikotarpiu c. Ataskaitiniu laikotarpiu išspręstų ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu pateiktų kreipimūsi skaičius.
--	--

4 Priedas: LAVA nariai

LAVA nariai, pagal LAVA tinklalapyje 2015.05.16 pateiktą informaciją:

Nr.	PAVADINIMAS	Teisinė forma	NARYS NUO	Analizuota informacija
1	Vytauto Didžiojo universitetas	VšĮ	12/23/2014	Metinė veiklos ataskaita
2	Calcredit operations	UAB	10/23/2014	ISA ataskaita
3	Raminora (SPA Vilnius)	UAB	8/7/2014	ISA ataskaita
4	Deloitte Lietuva	UAB	7/18/2014	Informacija tinklalapyje
5	Arijus	UAB	6/25/2014	Informacija tinklalapyje
6	Servico	UAB	5/20/2014	Informacija tinklalapyje
7	TEO LT	AB	3/4/2014	ISA ataskaita
8	LESTO	AB	2/20/2014	ISA ataskaita
9	Europos žmogaus teisių fondas	VŠĮ	2/17/2014	Informacijos nėra
10	JCI Sostine, JCI Lithuania	Asociacija	2/13/2014	Informacijos nėra
11	Aviva Lietuva	UAB	2/13/2014	Informacijos nėra
12	Vilniaus baldai	AB	2/11/2014	Informacija tinklalapyje
13	Scandye	UAB	2/6/2014	ISA ataskaita
14	AVMI	VŠĮ	2/3/2014	Informacijos nėra
15	Antalis	UAB	1/21/2014	Informacija tinklalapyje
16	SDG	UAB	12/6/2013	ISA ataskaita
17	Interlux	UAB	11/4/2013	ISA ataskaita
18	Vilniaus kooperacijos kolegija	VŠĮ	10/21/2013	ISA ataskaita
19	Sėkmės mokykla	VŠĮ	10/21/2013	Informacijos nėra
20	OVC Consulting	UAB	10/11/2013	ISA ataskaita
21	New Ideas	VŠĮ	10/10/2013	Informacijos nėra
22	Lietuvos draudimas	AB	10/10/2013	ISA ataskaita
23	Renega	UAB	10/7/2013	ISA ataskaita
24	Konekesko Lietuva	UAB	10/2/2013	Informacijos nėra
25	Pakmarkas	UAB	8/30/2013	ISA ataskaita
26	Swedbank	AB	8/30/2013	ISA ataskaita
27	Omnitel	UAB	8/30/2013	ISA ataskaita
28	Kvalitetas	UAB	8/30/2013	ISA ataskaita
29	Ekonominės konsultacijos ir tyrimai	UAB	8/30/2013	ISA ataskaita
30	Ernst & Young Baltic	UAB	8/30/2013	Informacijos nėra
31	PR service	UAB	8/30/2013	ISA ataskaita
32	Aplinkosaugos valdymo ir technologijų centras	VšĮ	8/30/2013	Informacija tinklalapyje
33	Investuotojų forumas	Asociacija	8/29/2013	Informacijos nėra
34	Achemos grupė	UAB	8/27/2013	ISA ataskaita